4
ئەو پرسیارانەی تامەزرۆی زانینی وەڵامەکانیانم

تامەزرۆی تێگەیشتنی قورئانم

•بۆچی قورئان بە زمانی (عەرەبی)یە؟ •ئایا باشتر نییە تەنیا واتای قورئان بە زمانی کوردی بخوێنینەوە؟ •ئەدی گوێگرتن و خوێندنەوەی قورئان بە زمانی عەرەبی لەکاتێکدا لێی تێنەگەین چ سوودێکی هەیە؟ •ئایا قورئان کۆن دەبێت؟ •چەند موعجیزەیەکی زانستی لە قورئانی پیرۆزەوە. ؟ • ئایا بۆچی درێژترین سوورەی قورئان بەناوی (مانگا)وەیە؟

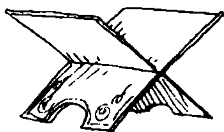
با پرسیارەکانتان
بێ وەڵام
نەمێننەوە!

ئۆزکان ئۆزە
و: ئاوات عبداللە بابان

پەرتووکی چوارەم لە زنجیرەی

(ئەو پرسیارانەی تامەزرۆی زانینی وەڵامەکانیانم)

تامەزرۆی تێگەیشتنی

قورئانم

ناوی کتێب: تامەزرۆی تێگەیشتنی قورئانم

نووسەر: ئۆزکان ئۆزە

وەرگێڕ: ئاوات عبدالله بابان

پێداچوونەوە: بەهرە محمدعلی

لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان

ژمارە (١٨١٢)ی ساڵی ٢٠١٣ ی پێ دراوە

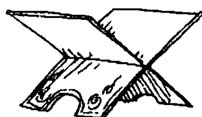

ناوەندی ڕاگەیاندنی ئارا

بنکەی سەرەکی بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکانی ناوەندی ڕاگەیاندنی ئارا – سلێمانی / شەقامی پیرەمێرد

0770 358 7100 - 0750 106 9589 - 0748 013 4669 ara.m@hotmail.com

ئەو پرسیارانەی
تامەزرۆی زانینی وەڵامەکانیانم

پێشەکی

بڕیاربوو پەرتووکی ژمارە چواری زنجیرەی (ئەو پرسیارانەی تامەزرۆی زانینی وەڵامەکانیانم) پەرتووکێك بێت بە ناونیشانی (تامەزرۆی ناسینی بەهەشتم) و تێیدا بەدووروودرێژی باس لە بابەتەکانی ژیانی دواڕۆژ بکەین، بەڵام لەبەرئەوەی ساڵی ٢٠١٠ لەسەر ئاستی جیهان کرا بە (ساڵی قورئان) لە یادی (١٤٠٠)هەمین ساڵی هاتنەخوارەوەیدا بۆ سەر سنگی مرۆڤ، بڕیارماندا گۆڕانکاریەك لە ڕیزبەندییەکەدا بکەین و پەرتووکی چوارەم لەسەر قورئانی پیرۆز ئامادەبکەین.

بە پێویستمان زانی لەو یادە مەزنەدا، گەرچی بچووکیش بێت چالاکیەکمان هەبێت. گونجاوترین چالاکیش بریتی بوو لە وەڵامدانەوەی چەند پرسیارێك دەربارەی قورئانی پیرۆز.

بێگومان لە پشووی هاویندا زۆرێکمان ڕوودەکەینە، وانەکانی قورئانی پیرۆز.

دەچینە مزگەوتەکان، لەبەردەم مامۆستایانی ئایینیدا فێری پیتەکان و پاشانیش خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز دەبین.

ئیدی هەر لەو کاتەوە چەندین پرسیارمان لەلا دروست دەبێت سەبارەت بە قورئان. لەوانەش:

بۆچی پێویستە قورئان بخوێنینەوە؟

بۆچی قورئان بە زمانی عەرەبییە؟

ئایا نەدەکرا قورئانی پیرۆز بە زمانی کوردی بوایە؟

ئایا قورئان فێری چیمان دەکات؟

پرسیارەکان بەمشێوەیە دێن و درێژە دەکێشن...

وەڵامی کۆمەڵێك لەو پرسیارانە لە زاری مامۆستایانی میهرەبانەوە دەبیستین. وەلێ هەندێك پرسیار هەن نە ئێمە دەتوانین بیانکەین نە کەسێکیش بەبێ پرسیارکردن بۆمان ڕووندەکاتەوە. بەم جۆرە ئەو پرسیارانە لە مێشکماندا بێ وەڵام دەمێننەوە.

خودی خۆم بەرلەوەی دەست بکەم بە نووسینی ئەم کتێبە، گەڕامەوە بۆ سەردەمی منداڵیم و، بیرم لە هەموو ئەو پرسیارانە

کردەوە کە بە منداڵی دەربارەی قورئان هەمبوون و سەرجەمیانم نووسییەوە.

وەڵامی هەندێك لەو پرسیارانەم زووبەزوو چنگ کەوت، بەڵام هەندێکی دیکەیان کاتێکی زۆریان خایاند. هەربۆیە بە پێویستم زانی کەسانی دیکە کە وەك من لەو جۆرە پرسیارانەیان هەیە هێندە چاوەڕوان نەبن بۆ زانینی وەڵامەکانیان، بۆ ئەو مەبەستەش ئەم پەرتووکەم ئامادەکرد.

بەڵێ، لە چوارچێوەی ئەم پەرتووکەدا هەوڵمدا وەڵامی گرنگترینی ئەو پرسیارانە بدەمەوە، هیوادارم لە نێوەندی ئەوانەدا وەڵامی پرسیارەکانی تۆش هەبن.

هەروەها هیواخوازم پاش خوێندنەوەی ئەم کتێبە، خۆشەویستی قورئانی پیرۆز لە ناختدا زیاتربێت. قورئانی پیرۆز هەمیشە لە سنگتدابێت و چرای قورئانی پیرۆز ڕووناککەرەوەی ڕێگەی ژیانت بێت...

ئۆزکان ئۆزە

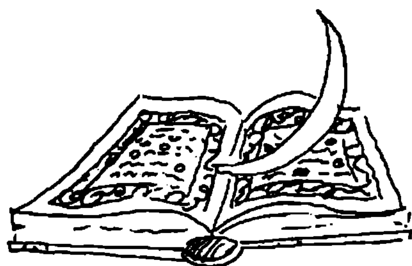
قَالَ تَعَالَىٰ:

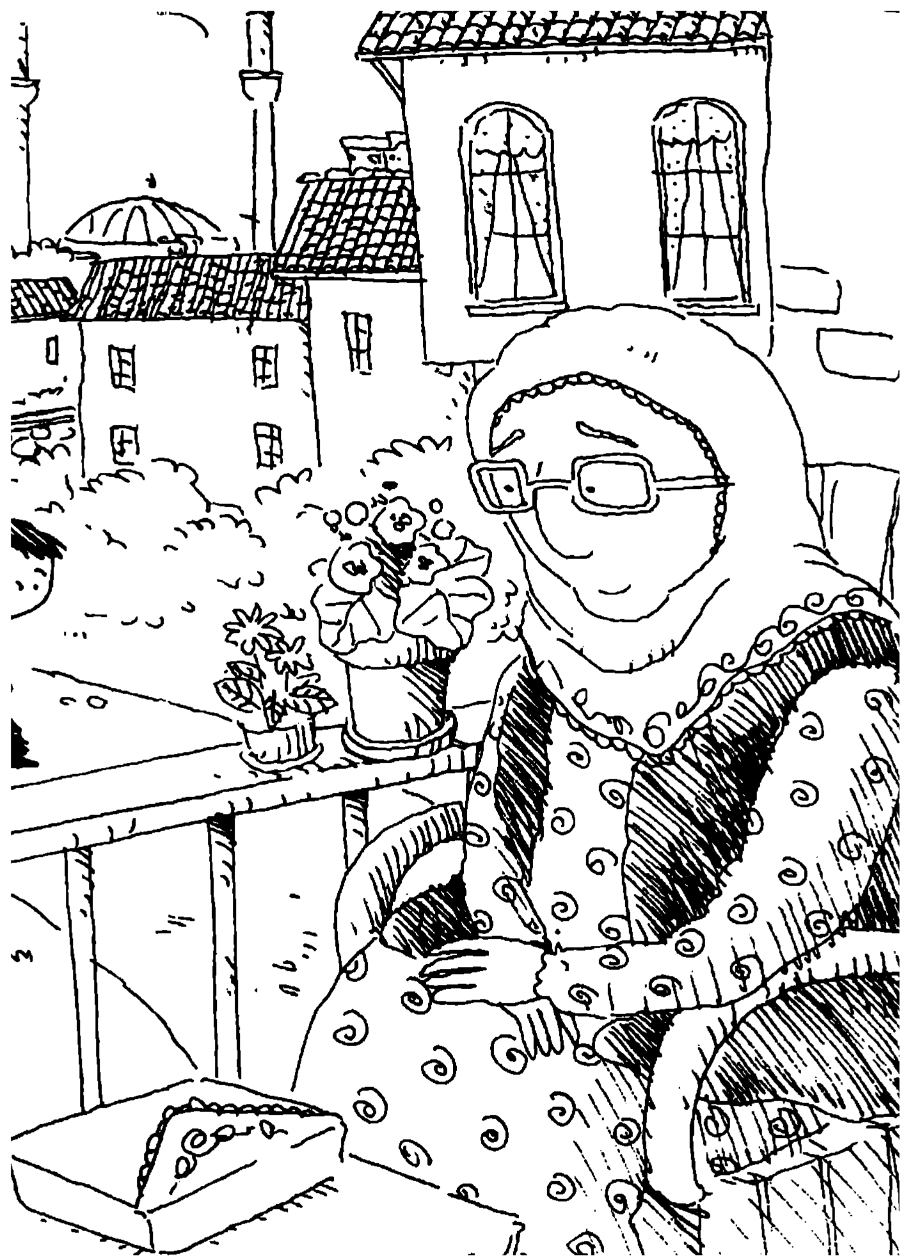
﴿الٓمٓرۚ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِۗ وَٱلَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَ ٱلۡحَقُّ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤۡمِنُونَ﴾

"(المر) هەر خودا ئەزانێ مەعنای چییە. ئەوانە ئایەتی قورئانن و هەموو ئەو قورئانەی لای خوداوە بۆت نازڵ کراوە ڕاست و بێگەردە، بەڵام بەشی زۆری خەڵك بێئیمانن چونکە بیرناکەنەوەو عەقڵیان ناخەنەکار." الرعد:١

تامەزرۆی تێگەیشتنی

قورئانم

بۆچی قورئانی پیرۆز
به زمانی (عەرەبی)یە؟

" کتێبێکە ئایەتەکانی تەفصیل دراون بە ئەمرو نەهی و ئامۆژگاری و ڕێ پیشاندان و یادی خواو حوکمی شەرعی بابەتی ترو حاڵی وایە بە زمانی عەرەبی ئەخوێنرێتەوەو بۆ کەسانێ کە خاوەن فام و هۆش بن." فصلت: ٢

" بەڕاستی ئێمە ئەو کتێبەمان نازڵ کردووە کە قورئانێکە بە زوبانی عەرەبی تا ئێوە لێی تێ بگەن و بیزانن." یوسف: ٢

ڕۆژێکی گەرمی وەرزی هاوین بوو، منداڵانی گەڕەك سەرگەرمی یاریکردن بوون، بە مەبەستی بەشداریکردن لە وانەکانی فێربوونی قورئانی پیرۆزدا کتێبی (ئەلف و بێ)کەم نایە بن دەستم و بەرەو ماڵی مامۆستاکەم کەوتمەڕێ .

کتێبەکەم تایبەتمەندییەکی باشی هەبوو، لەژێر هەموو پیتێکی عەرەبیدا بە لاتینیش[1] هەمان پیت نووسرابوو.

١- نووسەر لەبەرئەوەی خەڵکی وڵاتی تورکیایە، لە تورکیا پیتی لاتینی بۆ نووسین بەکاردەهێنن.

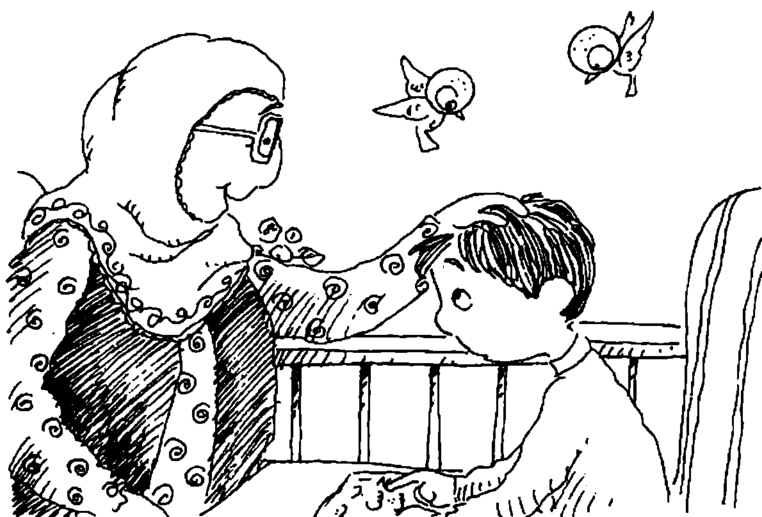
کە گەیشتمە ماڵی مامۆستاکەم، بینیم وەك هەمیشە لە گۆشەیەکی باڵکۆنەکەیاندا دانیشتبوو و چاوەڕوانی منی دەکرد.

"وەرە کوڕەکەم وەرە! ئێستا کتێبەکەت بکەرەوە بزانم!"

خانمی مامۆستا، ئافرەتێکی بەتەمەن بوو، چاویلکەیەکی ئەستووری گەورەی لەچاو دەکرد. کاتێك من وانەکەم دەخوێندەوە زۆر بە وریایی چاوی دەبڕیە ڕستەکان و دەستبەجێ هەڵەکانی بۆ ڕاست دەکردمەوە. هەرگیز تووڕە نەدەبوو، هەرگیز بێزار نەدەبوو...

لەکاتێکدا من بە گلەیی و گازندە دەربڕینێکی زۆرەوە دەچووم بۆ وانەی قورئان، کەچی خانمی مامۆستا بەوپەڕی دڵفراوانی و دڵسۆزییەوە وانەکانی دەوتەوە. ئەمە سەرەڕای ئەوەی خوا دەزانێت چەند هەزار جار ئەم کارەی دووبارە کردبێتەوە.

بەبێ ئەوەی بهێڵم مامۆستا درکی پێ بکات هەموو جارێك ڕستەکانم لە پیتە لاتینییەکانی ژێرەوە دەخوێندەوە. مامۆستا خانمیش هەموو جارێك دەستخۆشی لێ دەکردم و دەیوت: "ئافەرین کوڕەکەم، ئافەرین!" و دەستی دەهێنا بەسەرمدا.

بیستبووم هەرجارێك چاوی دەكەوت بە دایكم، گەلێك وەسفی منی بۆ دەكرد، پێی دەوت كە كوڕەكەی زۆر بەخێرایی وانەكان فێردەبێت و دەیانخوێنێتەوە.

نزیكی مانگێك بەم جۆرە تێپەڕی.

زۆرجار ویژدانم ئازاری دەدام لەبەرئەوەی ئەو مامۆستا خانمە بەو هەموو دڵسۆزی و بێگەردییەوە هەڵدەخەڵەتاند، شەرمم لە خۆم دەكرد، بەڵام دەستم لەو كارە هەڵنەگرت.

دواجار وانەكانی (ئەلف و بێ) و ژێرنووسی لاتینی[1] تەواوبوو، چەند هەفتەیەك پێش هاوڕێكانم چوومە سەر خوێندنەوەی

١- نووسەر خەڵكی توركیایە، لە توركیاش پیتی لاتینی بۆ نووسین بەكاردەهێنن.

قورئـانی پـیرۆز... مامۆسـتا دووبـاره دەستخۆشـی لێ کـردم؛ "ئافــەرین کوڕەکــەم ئافــەرین! چــەندە زوو چــوویتە ســەر خوێندنەوەی قورئان!"، بەڵام من خـۆم دەمزانـی لـە داهـاتوودا باجی ئەو هەڵەیەم دەدەم.

ئێستا قورئانێکی بە ژێرنووسی پیتی لاتینی لەکوێ بهێنم!

بۆ ڕۆژی دواتر، بـە نابـەدڵی کتێبـی (ئـەلف و بێ)کـەم لەسـەر مێزەکە بەجێهێشت، قورئانەکەم نایـە بـن دەسـتم و بـەرەو مـاڵی مامۆستاکەم بەڕێ کەوتم.

"ئەی بابە! دەبێـت ئێسـتا چـی بکـەم؟! ئـای لەدەسـت ئـەم مێشکە پووچەی من!"

یەکەم سوورەتی وانـەی قورئـان سـوورەتی پـیرۆزی (الفاتحـة) بـوو، لەمەیانـدا بـەخت یـاوەرم بـوو، چـونکە مـن سـوورەتی (الفاتحة)م لەبەربوو. هەربۆیە بەبێ ئەوەی بهێڵم مامۆسـتا درکـی پـێ بکـات خـۆم وا نیشـان دا لەسـەر قورئانەکـە دەیخوێنمـەوە و وانەی ئەو ڕۆژەم تێپەڕاند.

ڕۆژی داهـاتوو دەسـتمان کـرد بـە خوێندنـەوەی سـوورەتی (البقرة).

"بخوێنە ڕۆڵەگیان.."

"ئەلیف لام میم"

ئاخ گیان، ئەم بەشەی ئاسان بوو..

"ئافەرین کوڕەکەم، ئافەرین!"

"زالیکەل کی..."

"بخوێنە ڕۆڵە گیان، بخوێنە و ئارام بە!"

"زالیکەل کیتابووووو"

"بخوێنە کوڕەکەم بخوێنە، دوێنێ چەندە جوان دەتخوێندەوە. ئێستا بۆ وا شڵەژاوی!"

ئەم شەرمەزاریە بەوجۆرە ماوەی هەفتەیەك درێژەی کێشا.

پاشان دەرگای قوتابخانە کرایەوە و، منیش ئاهێکی خۆشیم هەڵکیشا کە لە دەست ئەو دۆخە سەختە ڕزگارم بوو.

بەگوێرەی ئەوەی بیستبووم، خاتوو مامۆستا زۆر دڵگران بووبوو بەو دۆخە.

بە دایکمی وتبوو:

"نازانم چی ڕوویدا، کوڕەکە لەپڕ وای لێ بەسەرهات!"

ماوەی چەند ساڵێك تێپەڕی، دواجار بەداخەوە لەوە تێگەیشتم کە من نەك مامۆستاکەم بەڵکو خودی خۆمم هەڵخەڵەتاندووە.

ناچـار کتێبێکـی (ئـەلف و بـێ)ی منـداڵانم پەیـدا کـرد کـە تێگەیشتنی ئاسان بوو، بە نهێنی شەوان دوور لە چاوی هـەموان دەستم کرد بە فێربوونی خوێندنەوەی قورئان.

لەهـەر شـوێنێکدا نەمتوانیایـە بیخوێنمـەوە و ئەسـتەم بوایـە، ڕەحمەتم دەنارد بـۆ ڕۆحـی مامۆسـتاکەم کـە ماوەیـەکی زۆر بـوو وەفاتی کردبوو و بە جێگای بڵندی خۆی گەیشتبوو.

(أ، ب ، ت، ث، ج...) بــەڵێ مــن بــەم شــێوەیە فێــری خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز بووم.

بۆچی قورئانی پیرۆز بە زمانی عەرەبییە؟

لـەو ڕۆژانـەدا کـە خـەریکبووم مامۆسـتاکەم هەڵدەخەڵەتانـد و خۆم لە فێربوونی قورئان دەدزییەوە، هـەردەمێك ویـژدانم ئـازاری بدامایە و تەنگی پێ هەڵبچنیمایە ئەوا دەمـوت: "خۆزگـە قورئـان بـە زمـانی خۆمـان بوایـە، ئـەوکات دەمتـوانی زۆر بـە جـوانی بیخوێنمــەوە! بەڕاســت بۆچــی بــە زمــانی عــەرەبی هاتۆتــە خوارەوە؟"

بەڵام لـە ڕاستیدا ئەگـەر قورئـانی پـیرۆز بـە زمـانی کـوردی و ڕێنووسی کوردیش بوایە، دیسانەوە لاساریی سـەردەمی منـداڵیم ڕێگـەی نـەدەدا بـە باشـی هەوڵبـدەم بـۆ ئـەوەی فێـری قورئـان خوێندنـەوە ببم. ئـەوە تـەنیا بیانوویـەك بـوو بـۆ سـووك کردنـی ئازاری ویژدانم، بەڵام ئەوەشم لەبیرناچێتەوە کە پرسیاری: "ئایـا بۆچی قورئان بە زمانی عەرەبییە؟" پرسـیارێکی جـددی بـوو لـە مێشکمدا دەزرنگایەوە.

ئەرێ بەڕاست بۆچی قورئان بە زمانی عەرەبییە؟...

لە ڕاستیدا وەڵامی ئەم پرسیارە هیچ ئەستەم نەبوو.

پێغەمبـەری ئازیزمـان ﷺ بـە ڕەگـەز عەرەبـە و لـەناو گـەلی عەرەبەوە هەڵبژێردراوە. بێگومـان دەبـوو قورئـانی پیرۆزیـش بـە زمـانی عـەرەبی نـازڵ ببێـت تـاکو هـەم پێغەمبـەر ﷺ و هـەم گەلەکەیشـی لێـی تـێ بگـەن. خـۆ نـەدەکرا قورئانێـك بـە زمـانی کوردی، فەرەنسی یاخود چینی بنێردرێت بۆ خەڵکانێکی عەرەبی زوبان...

ئـەو خودایـەی کـە تێکـڕای ئاسمانـەکان و زەوی بەوپـەڕی حیکمـەت و داناییـەوە دروسـتکردووە، (حاشـا) ئایـا نادانایيـەکی وەهای لێ دەوەشێتەوە ؟

کەوابێ ناچار دەبیت پرسیارەکە بەم جۆرە بکەیت: " بۆچی پێغەمبەر ﷺ لەناو گەلی کورددا هەڵنەبژێردراو لەناو گەلی عەرەبدا هەڵبژێردرا؟"

بەر لەوەی وەڵامی ئەم پرسیارە بدەینەوە، وەرە با وادابنێین هەردووکمان موسوڵمانین و خەڵکی وڵاتی چینین. ئەوکات چیمان دەوت؟

"ئایا بۆچی پێغەمبەرﷺ لەناو گەلی چیندا هەڵنەبژێردرا و لەناو گەلی عەرەبدا هەڵبژێردرا؟".

ئەدی ئەگەر موسوڵمانێکی ئەڵمانی بووینایە چیمان دەوت؟:
"ئایا بۆچی پێغەمبەر ﷺ لەناو گەلی ئەڵمانیادا هەڵنەبژێردراو لەناو گەلی عەرەبدا هەڵبژێردرا؟"

وەك دەزانیت ئەمە کۆتایی نایەت، لەبەرئەوەی بۆ هەموو گەلێکی سەر ڕووی زەوی دەکرێت هەمان پرسیار بکرێت...

لەبەرئەوەی ناکرێت هەمان پێغەمبەر کە دوایین پێغەمبەری کاروانی پێغەمبەرانە، لەنێو هەموو گەلەکاندا لە هەمان کاتدا هەڵبژێردرێت و قورئانی پیرۆزیش بە هەموو زمانەکانی دنیا نازڵ ببێت، هەربۆیە پەروەردگاری جیهانیان لەنێو هەموو قاڕەکاندا قاڕەیەك و، لەنێو هەموو وڵاتەکاندا وڵاتێك و، لەنێو هەموو نەتەوەکاندا نەتەوەیەك و، لەنێو هەموو زوبانەکاندا زوبانێك و، لەنێو هەموو ڕێنووسەکانیشدا ڕێنووسێك هەڵدەبژێرێت و پێغەمبەرەکەی و قورئانەکەی بۆ ناو ئەو گەل و نەتەوەیە دەنێرێت و پاشان ئەوان لەناو نەتەوەکانی دیکەی سەر زەویدا بڵاوی دەکەنەوە.

ئەمە هەڵبژاردەی بەدیهێنەری مەزنە و پشکی ئارەزووی هیچ کەسێکی تێدا نییە.

هـەروەك چـۆن ڕەنگـی شـینی بـۆ ئاسمـان و سەوزیشـی بـۆ دارستانەکان هەڵبژاردووە..

هەروەك چۆن باڵی بە باڵندەکان بەخشیووە، لووتی درێژی بـە فیل، بۆنی خۆشی بە گوڵ، ڕەقێتی بە بەرد و ئاسـوودەیی نـاخی بە ئاو بەخشیووە...

هەروەك چۆن مافی ئەوەمان نییە بڵێین: "دە با باڵنـدەکانیش لووتی درێژیان هەبوایە!"، وەهاش ناتوانین بڵێین: " چی دەبـوو لەبری باڵندە، فیلەکان لـە ئاسمانـدا بفڕینایـە!"، چـونکە فیـل و باڵندەش دروستکراوی خوای گەورەن نەك کەسێکی دیکە...

بــە دانــایی خــۆی هــەر گــەلێك بیــەوێت پێغەمبەرەکــەی لێ هەڵدەبـژێرێت و بــە هــەر زوبـانێکیش بیــەوێت کتێبەکـەی نـازڵ دەکات.

هەربۆیە مافی ئەوەمان نییە گلەیی و گازنـدە بکـەین و بلـێین: "بریا قورئان بە کوردی یاخود بە زوبانێکی دیکە بوایـە"، یـاخود "پێغەمبەر کورد یاخود نەتەوەیەکی دیکە بوایە.."

ئەوەی دەکەوێتە سەرشانی ئێمە ئەوەیە بزانین: "مادەم خودای تاقانە بەوجۆرە هەڵیبژاردووە ئەوا چەندین حیکمەت و دانایی تێدایە. پێویستە هەوڵبدەین و بگەڕێین بۆ چنگ خستنی هۆکارەکانی ئەو هەڵبژاردنە."

بێگومان خودای تاقانە هەموو شتێك بەوپەڕی حیکمەت و داناییەوە بەدیدەهێنێت...

خودا زاتی خۆی باشترین زانا و کارایە!

ڤيكتور هيو
كوته

ئایا باشتر نییە تەنیا واتای قورئان
بە زمانی کوردی بخوێنینەوە؟

کوردیەکەی قورئان بریتی نییە لە قورئانی کوردی، بەڵکو مەبەست لێی تەفسیر (واتای) قورئانە. وەرگێڕاوی هەر پەرتووکێك، تەنانەت ئەگەر نووسەری کتێبەکە مرۆڤێکیش بێت (واتە کتێبی ئاسمانی نەبێت وەك قورئان، ئینجیل، .. هتد)، هەرگیز وەك نوسخەی ئەو زمانەی پێی نووسراوە دەرناچێت. کاتێك مرۆڤ دەیخوێنێتەوە، لە ناخیەوە ئاوات دەخوازێت و دەڵێت: "خۆزگە فلان زمانم بزانیایە بۆ ئەوەی ئەم کتێبەم بە زمانە ئەسڵییەکەی خۆی بخوێندایەتەوە."

بگرە تەنانەت کەسانێك هەن تەنیا لەبەر خاتری ئەوەی بتوانن بە زمانە ئەسڵییەکەی خۆی کە (فەڕەنسی)یە بەرهەمەکانی

(ڤیکتۆر هیوگیۆ) بخوێننەوە خۆیان فێری فەرەنسی کردووە، بەهەمان شێوەش بۆ خوێندنەوەی بەرهەمەکانی (گۆتە) خۆیان فێری زمانی ئەڵمانی کردووە.

ئەگەر بەراوردێك بکەین لەگەڵ وەرگێڕاوی ڕێنووسی ئەسڵیی وتەی خودای تاقانەدا کە قورئانە، ئەمجارە ئیدی جیاوازییەکە گەلێك مەزنتر دەبێت و هاوشێوەی جیاوازی نێوان دەنکە زیخێکی کەنار دەریا و هەسارەیەکی مەزن دەبێت لە قەبارەدا. چونکە لە یەکەمیاندا ئەو زوبانەی ویستی خودای لەسەر بووە و ئەو وشانەی لە دەریای حیکمەتی زاتی ئەوەوە هەڵبژێردراون بەکارهاتوون، بەڵام لە وەرگێڕانەکەیدا زوبان و وشەکاری بەگوێرەی ویست و لێهاتوویی وەرگێڕە...

بۆیە (تەفسیر) خودی قورئان نییە، بەڵکو تەنیا واتاکەیەتی...

بەڵام تکایە وا تێمەگە کە لە نرخی (تەفسیر)م کەمکردبێتەوە! هەرگیز!

تەفسیر زۆر گرنگە. مرۆڤی موسوڵمان لەهەر کوێیەکی دنیادا بژی و بە هەر زمانێك بدوێت پێویستە تەفسیریش بخوێنێتەوە و هەرگیز کەمتەرخەمی تێدا نەکات.

خوای پەروەردگار لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرموێت:

(ئەمەی لەم سورەتەدا نازڵ بوو ئاگادارییەك بوو بۆ خەڵك و، بۆ ئەوە هاتووە حاڵی ببن و پێی بترسێنرێن و بزانن خودای جیهان یەك خودای تاك و تەنیایە. هەروەها بۆ ئەوەیە خاوەن هۆشان بیربکەنەوە.) ابراهیم : ٥٢

واتە قورئانی پیرۆز نە تەنیا کتێبی عەرەبەکانە و نە تەنیا بۆ ئەوانە نێردراوە کە زمانی عەرەبی دەزانن. قورئان کتێبی هەموو مرۆڤایەتییە. هەروەك ئەوەی پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ نێردراوە بۆ هەموو گرۆی بەشەر، هەرواش قورئانی پیرۆز کتێبی گشتگیری مرۆڤایەتییە.

بۆیە لەسەر هەموو مرۆڤەکانی سەر زەوی پێویستکراوە قورئانی پیرۆز بخوێننەوە هەوڵبدەن لێی تێبگەن. بۆ ئەمەش پێویستە هەموو مرۆڤایەتی فێری زوبانی عەرەبی ببێت یاخود قورئانی پیرۆز وەربگێڕدرێتە سەر هەموو زمانەکانی دنیا.

لەبەرئەوەی بژاردەی یەکەم کارێکی ئەستەمە، بۆیە باشترە قورئانی پیرۆز وەربگێڕدرێتە سەر هەموو زمانەکانی دنیا.

ئێستا ئیدی قورئان بۆ هەموو زمانەکانی دنیا وەرگێڕدراوە. هەرکەسێك ئەگەر موسوڵمان بێت یاخود نا، دەتوانێت وەرگێڕدراوی قورئان بخوێنێتەوە.

پێویستە ئەوەش بڵێین کە ڕۆژانە ژمارەیەکی زۆر لە خەڵکی واتای قورئان دەخوێننەوە و لەو ڕێگەیەشەوە موسوڵمانبوونی خۆیان ڕادەگەیەنن.

بۆ وێنە، یەکێك لە بە ناوبانگترین گۆرانیبێژانی پۆپ لەسەر ئاستی جیهان بە ناوی (کات ستیڤانس)[1] ەوە، دوای ئەوەی کە وەرگێڕدراوی قورئان بە زمانی (ئینگلیزی) دەخوێنێتەوە موسوڵمان دەبێت و تەنانەت ناوی خۆیشی دەگۆڕێت بە (یوسف

١- لەم ڕۆژانەدا گوێم لە ئەلبومی (Roadsinger)ی ئەو هونەرمەندە دەگرت، بەڕای من بەرهەمێکی ناوازەیە...

ئیسلام)، ئەمە بە تایبەتی پاش خوێندنەوەی سوورەتی یوسف کە یەکێکە لە جوانترین چیرۆکەکانی ناو قورئان.

بەڵێ، قورئانی پیرۆز موعجیزەیەکی هێندە مەزن و بێ هاوتایە کە وەرگێڕدراوەکەشی دەبێتە هۆی باوەڕپێهێنانی ژیرییەکان و، ئاودانی ڕۆحەکان و گێڕانەوەی مرۆڤەکان لە هەڵدێر.

بە وێنەی خۆرێکی درەوشاوەی هەرگیز نەکوژاوە، قورئان لەسەر ئاوێنەی زمانە جیاوازەکان دەدرەوشێتەوە و ئایەتەکانی دەبنە هۆی گەرموگوڕکردن و ڕۆشنکردنەوەی دڵەکان.

ئایا خوێندنەوەی واتای قورئان بەس نییە؟

بۆ چوونە ناو کۆشکێکی مەزنەوە کە بە خەزێنەو خشڵ و کەرەستەی گرانبەها داپۆشرابێت و جێی باس و خواسی هەمووان بێت، پێویستە سەرەتا بەرەو دەرگای کۆشکەکە بچین و پاشانیش لە دەرگای کۆشکەکە بدەین.

بێگومان دەروازەی کۆشکێکی وا ناوازە، بە هەمان شێوە ناوازەیە...

وەلێ جوانی ئەم دەرگایە تەنیا سەرەتایەکە بۆ جوانیەکانی دوای خۆی، کە جوانی کۆشکەکەیە.

کەسێك بخوازێت بچێتە ناو کۆشکەکەوە پێویستە لە دەرگا بدات و پاشان بە دەروازەکەدا تێپەڕێتە ناو حەرەمی کۆشکەکە.

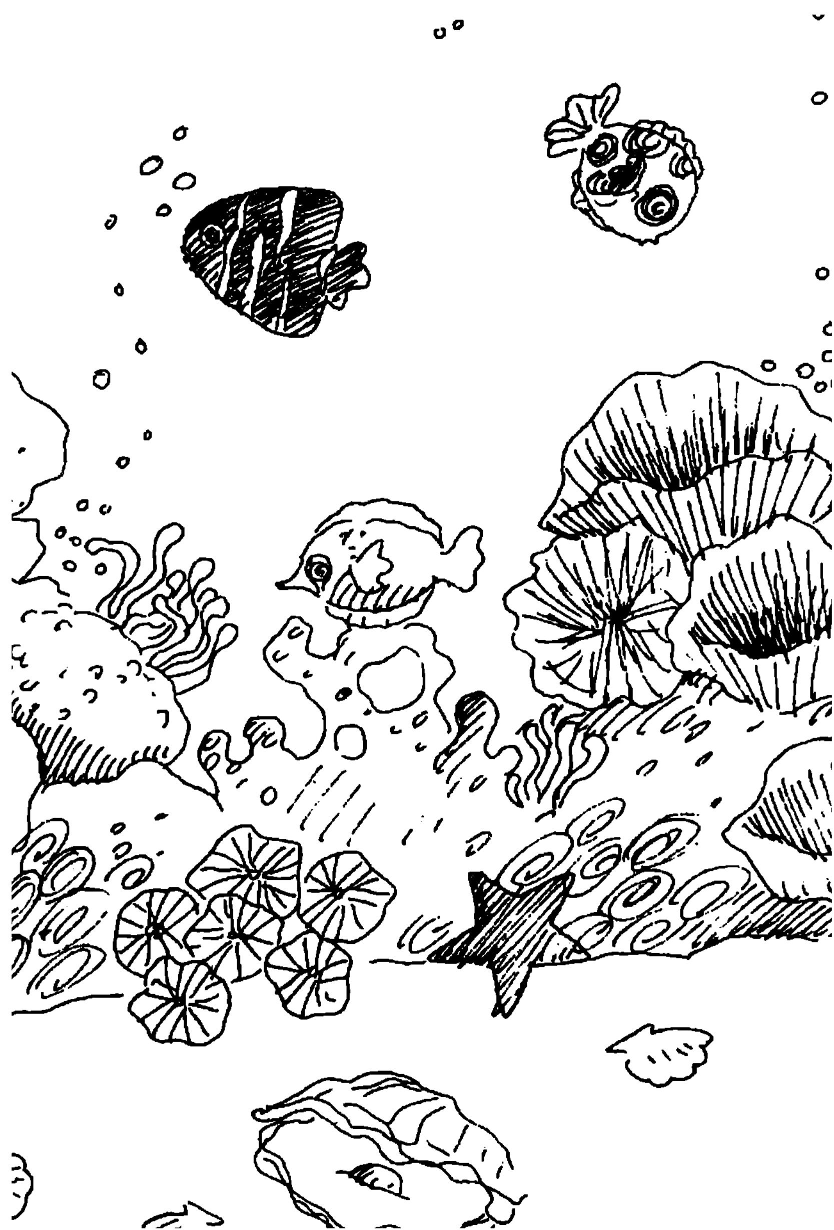
بەڵێ، واتای قورئانی پیرۆزیش وەك دەروازەیەك وایە بۆ چوونە ناو قورئان. بەبێ تێپەڕاندنی ئەو ناکرێت بچینە ناو کۆشکەکەوە.

وەلێ ئەگەر بتەوێت زیاتر لە کۆشکەکە وردببیتەوە و، خەزێنە لە بن نەهاتوو و کەرەستە گرانبەهاکانی ناوی ببینیت، ئەوا پێویستە بچیتە ئەودیو سنووری واتا (وەرگێڕدراو)ی ئایەتەکانەوە.

هەر بۆیە چەندین سەدەیە زانایانی ئایینی بە دەیەها بەرگی مەزن تەفسیریان نووسیوە. تەفسیرەکان بریتین لە چەند پەرتووکێکی ڕێنمایی کە ئایەت بە ئایەت بە کۆشکی مەزنی قورئانمان دەگەیەنن. لەو تەفسیرانەدا واتای قووڵی ئایەتەکان ئاشکرا دەکرێن، ئەمەش شتێکی جیاوازە لە (وەرگێڕدراو) یاخود واتای ئایەتەکان.

نموونەیەکی دیکەت لەسەر بابەتەکە بۆ دەهێنمەوە: وەرگێڕدراوی قورئان لە چینی ڕووپۆشی دەریا دەچێت. ئەوەتا کاتێك سەیری دەریا دەکەین شینایی دەریا و جموجووڵ و بریقە دانەوەی لەبەر تیشکی ڕۆژ و مانگدا دەبینین. بەڵام خۆ لامان ئاشکرایە، دەریا تەنیا ئەمە نییە. بەڵکو یەکجار قووڵ و فراوانە.

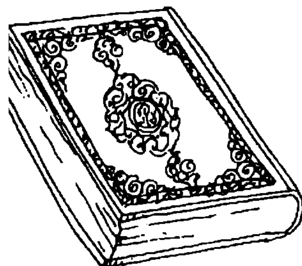
دەریـا بـە ملیۆنـان گیانلەبـەر و مـرواری و مەرجانەکانیـەوە، جیهانێکی تەواوە.

زۆر لەوەی کە لە دەرەوە دیارە جیاوازتر و جوانترە...

بـەڵێ! واتـای قورئـانیش وەك ڕووی دەریـا وایـە. بەوپێیـەش ئەگـەر بڵێیـت "مـن واتـای کـوردی قورئـانم خوێندۆتـەوە! ئەمـە بەسە بۆ من. هەرچەند لەوە تێبگەم بـەو ئەندازەیـەش پـەیڕەوی دینەکەم دەکەم"، بەڕاستی ئەم وتەیەت ناتەواوە.

خوێندنەوەی واتای قورئان کارێکی پێویستە، دەبێت بەرهەمی ئـەو زانـا پایەبەرزانـەی لـە ڕابـردوو و ئێسـتە و داهاتوویشـدا، ڕوونکردنەوەی بەنرخیان لەسەر ئایەتەکانی قورئـان و فـەرموودە شـیرینەکانی پێغەمبـەرمان داوە و دەیـدەن، بخوێنینـەوە، بـەڵام لەگەڵ ئەوەشدا پێویستە خۆمان قورئان بخوێنینەوە.

ئـیتر ئـەوکات پشـکمان لـە خەزێنـەی کۆشـکی قورئـان و جوانیەکانی دەریای قورئان زیاد دەکات...

ئەدی گوێگرتن و خوێندنەوەی قورئان
بە زمانی عەرەبی لە کاتێکدا لێی
تێناگەین، چ سوودێکی هەیە؟

" ئەی خەڵکینە ! بە ڕاستی قورئانێکتان بۆ هاتووە
پڕیەتی لە ئامۆژگاری و، ڕێگای ڕاستتان پیشان ئەدات
بۆ قازانجی دین و دنیاتان، ئەمرتان پیَ ئەکا بە چاکە و
نەهیتان ئەکا لە خراپە، کە ئەمانە هەموو شیفای دڵ و
دەروونن و، لە گومان و بیروباوەڕی خراپ پاکتان
ئەکەنەوە. ئەو قورئانە هۆی شارەزایی و ڕەحمەتە بۆ
خاوەن باوەڕە دیندارەکان. " یونس: ٥٧

پێم وایە ئەگەر شوێنکەوتەیەکی ئاینی مەسیحی بوومایە، گەورەترین پەژارەم ئەوە دەبوو کە نەمتوانیایە کتێبی پیرۆز (ئینجیل)، ئەو کتێبەی لە ڕێگەی سرووشەوە بۆ حەزرەتی عیسا نێردرا، بە زمانە ئەسڵییەکەی خۆی بخوێنمەوە...

چونکە حەزرەتی عیسا بە زمانی عیبری دوواوە و گەلەکەشی بە هەمان زمان قسەیان کردووە. ئینجیلیش هەر بەو زمانە بۆ عیسای کوڕی مریەم نێردراوەتە خوارەوە.

بەڵام بە تێپەڕبوونی کات، هاوشێوەی ناوەڕۆکەکەی، زمانی ئینجیل دەستکاری کراو گۆڕدرا.

سەرەتا وەرگێڕدرا بۆ سەر زمانی یۆنانی. لەدوای ماوەیەك زمانی (لاتینی) وەك زمانی پیرۆز لەلایەن (پاپا)وە ڕاگەیەندرا.

ئەمڕۆ لە ڤاتیکان ئینجیل بە زمانی لاتینی دەخوێنرێتەوە و نزا و پاڕانەوەکانیش هەر بەو زمانە ئەنجام دەدرێن...

بێگومان ئەمەش مایەی خەم و پەژارەیە بۆ پەیڕەوانی ئاینی مەسیحی.

بۆیە ئێمە وەك موسوڵمانان، لەبەرامبەر ئەو دۆخەی مەسیحییەکاندا، هەرچەندە سوپاسی خودا بکەین هێشتا هەر کەمە، چونکە ئێمە تایبەتمەندییەکمان هەیە کە لەوانی دیکەمان جودا دەکاتەوە، ئەویش خوێندنەوەی کتێبە ئاسمانیەکەمانە (قورئان) بە هەمان ئەو زمانەی نێردراوەتە خوارەوە.

زیاتر لە ١٤٠٠ ساڵ لەمەوپێش لە ئەشکەوتی (حراء)دا، فریشتەی گەیەنەری سرووش، لە لایەن پەروەردگارەوە یەکەم ئایەتی قورئانی بۆ پێغەمبەری پێشەوامان هێنا:

﴿اقرء باسم ربك الذی خلق..﴾ واتە بە ناوی خواوە بخوێنە.

ئەمڕۆ موسوڵمانان لە سەرتاسەری جیهاندا، جا زمانی خۆیان هەرچییەك هەیە با ببێت، دەتوانن بە هەوڵێکی کەم فێری خوێندنەوەی قورئان ببن و ئایەتەکان بە هەمان شێوەی خۆیان بخوێننەوە یاخود لە کەسانی دیکەوە گوێیان لێ ڕابگرن.

تەواوی ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز چۆن لە خودای گەورەوە و لە ڕێگەی حەزرەتی (جبریل)ەوە گەیشتونەتە پێغەمبەر ﷺ، چۆن لە پێغەمبەرەوەﷺ گەیشتونەتە هاوەڵانی، ئەمڕۆ لە دوای تێپەڕینی ١٤ سەدە ئێمەش دەتوانین بە هەمان شێوە بیانخوێنینەوە.

بەڵێ، ئەمە ئیدی بۆ خۆی بەخششێکی مەزنە و دڵەکانمان پڕ دەکات لەخۆشی و شادی...

زمانی قورئان، زمانی هاوبەشی ئیسلامە

ئەگــەر بێتــو کەســێکی ئینگلیــز لــە تەنیشــت چــینیەکی مەســیحیەوە بێــت چــینییەکە ئینجیــل بخوێنێتــەوە، بــەڵام ئینگلیزەکە زمانی چینی نەزانێت، ئەوا ئەستەمە لێی تێبگات.

بەڵام ئەگەر موسوڵمان لە بنەڕەتدا سەر بە هەر ڕەچەڵەکێك بێت، یاخود بە هەر زمانێك بدوێت، کە قورئانی پیرۆز خوێنرایەوە لێی تێدەگات.

ســەرەڕای ئــەوەش ئەگــەر قورئــانی پــیرۆز بــە دەنگــی بــەرز بخوێنرێتــەوە، ئــەوا بێگومــان کەســانی چــواردەور ئەگەرچــی مەسیحی یاخود جوولەکە یاخود هیندی بن، بە بیستنی دەنگەکە تێدەگەن کە ئەوە قورئانە و کتێبە پیرۆزەکەی موسوڵمانانە.

ئەگەرچی هاوزمانیش نەبین بەڵام دەستبەجێ لە چواردەوری سەدای قورئان خوێندنەوە کۆدەبینەوە...

لەکاتی نوێژەکاندا، هەر ئەوەندەی چاومان بە ئیمامێك کەوت، بــێ یــەك و دوو پــۆل پــۆل لــە پشــتییەوە ڕادەوەســتین و نوێــژ دەکەین.

هیچ جیاوازییەکی نییە ئەگەر ئیمامەکە کورد، یان تورك، یان عەرەب بێت، فارس بێت، هیندی بێت، یاخود هەر نەتەوەیەکی دیکە... بەڵکو ئەوەندە بەسە ئەو کەسە لەگەڵ سوورەتی (الفاتحة) دا چەند سورەتێکی دیکەی قورئانی بە ڕەوانی لەبەربێت!

ئیدی ئەمەش یەکێکە لە گەورەترین سوودەکانی خوێندنەوەی قورئان بە زمانی ئەسڵی خۆی کە زمانی عەرەبییە.

بە ئەندازەی نوێژ خوێندن

گرنگترین پەرستش لە ئایینی ئیسلامدا بریتییە لە (نوێژ). بۆ بەجێهێنانی نوێژیش پێویستە نوێژخوێن لەگەڵ سوورەتی پیرۆزی (الفاتحة)دا چەند سوورەتێکی کورت یاخود چەند ئایەتێکی لەبەر بێت.

ئەمە لەسەر هەموو موسوڵمانێك فەرزە. وەك دەزانین ئەمە کارێکی هێندە ئەستەم نییە. لەبەرکردنی چەند سوورەتێکی قورئان و فێربوونی چۆنیەتی نوێژکردن، لە لەبەرکردنی خشتەی لێکدان ئاسانترە.

خـودای گـەورە لـە کۆتـا جـوزئی قورئانـدا، چـەند کورتـە سـوورەتێکی ناردۆتـە خـوارەوە؛ لەوانـەش سـوورەتەکانی (الإخـلاص، الکـوثر، الفیـل...) دەمـەوێت بڵـێم هـەموو سوورەتەکانی جوزئی کۆتایی قورئان هێنـدەی سـوورەتی (یـس) درێژ نین.

بە شێوەیەکی گشـتی ئـەو سـوورەتە کورتانـە لـەکاتی نوێـژدا دەخوێنرێنەوە.

پێدەچێت گوێت لە هەندێ کەسـی سـەیر بووبێـت کـە دەڵێن: "هەرکەسێك دەتوانێت بە زمـانی خـۆی نوێـژ بخوێنێـت."، بـەڵام وەك ئاشکرایە کەسانێکی ئەوتۆ گوێیان بۆ ناگرن.

بەتایبـەت نوێـژخوێنان بـە هـیچ جۆرێـك ئـەو وتـەیـە بـە هـەنـد وەرناگرن.

من وەکـو خـۆم تـاکو ئێسـتە کەسـێکم نـەبینیوە سـکاڵا لـەوە بکات کە لەکاتی نوێژدا ئایەتەکان بە عەرەبی دەخوێنێت. ئایا تۆ بینیوتە؟

لەگـەڵ ئەوەشـدا پێویسـتە مانـای ئـەو سـوورەتانەی لـەکاتی نوێژدا دەیانخوێنین، بە تایبەتی سوورەتی (الفاتحة)، بزانین.

خۆ ئەگەر نەیشیزانین دەشێت نوێژەکەمان قبوول ببێت، بەلاَم بە ڕای ئێوە نەنگی نییە گەر بۆ جارێکیش بێت هـەوڵی فێربـوونی واتای سوورەتێکی وەك (الفاتحة) نەدەین کە ڕۆژانە چـەندین جـار دەیخوێنین؟!

خـۆ هەڵـەش نابێـت گـەر بڵـێین، بـۆ فێربـوونی واتـای ئـەو سوورەتانە تەنیا یەك لە هەزاری ئەو کاتە بەسە کە بـۆ فێربـوونی زمانێکی بیانی وەك ئینگلیزی تەرخانی دەکەین.

خوێندنەوەی قورئان پەرستشە!

خوێندنـەوەی قورئـانی پـیرۆز بـە زمانـە ڕەسـەنەکەی خـۆی (عـەرەبی) پەرستشـێکە مایـەی پاداشـتێکی مەزنـە. لـەو چوارچـێوەیەدا پێغەمبـەری خۆشەویسـتمانﷺ هـەواڵی ئـەوەمان پێدەدات کە خوێندنەوەی هەر پیتێکی قورئانی پیرۆز پاداشتی خۆی هەیە. بگرە ئەو پاداشتە لە مانگی ڕەمەزان و بە تایبـەتیش لە شەوانی قەدردا چەندین جار زیاد دەبێت.

واتە خوێندنەوەی قورئـان عیبـادەتێکی بەسـوودە و هێنـدەی ئەوەش کارێکی ئاسانە.. هاوکات گوێگرتن لە قورئان بـە هـەمان شێوەی خوێندنەوەی پاداشتی گەورەی لەسەرە...

لەسەر ئەم بابەتە چەندین فەرموودەی شیرینی پێغەمبـەرمان ﷺ هەیە. بەردەوام ئامۆژگاری گەلەکەی دەکـرد بـۆ خوێندنـەوەو سەرقاڵ بوون بە قورئانی پیرۆزەوە.

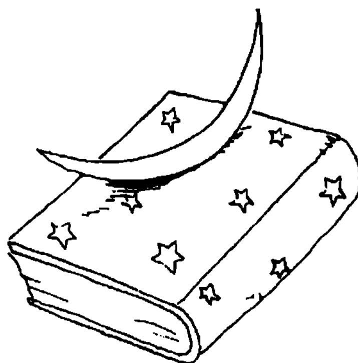
چەند نموونەیەك لەو فەرموودانە:

"باشـترینتان ئـەو کەسـەیە کـە قورئـان فێردەبێـت و فێـری کەسانی دیکەشی دەکات".

"هەرکەسـێك هـیچ شـتێك لـە قورئـان نـەزانێت وەك مـاڵێکی وێرانەیە"

"هەرکەسـێك پیتێـك لـە قورئـان بخوێنێتـەوە چـاکەیەکی بـۆ دەنووسـرێت. جیـا لـەوەش بـۆ هـەر چـاکەیەك دە هێنـدەی بـۆ دەنووسرێت. ناڵێم (الم) یەك پیتە. بەڵکو (أ) پیتێك و (ل) پیتێـك و (م)یش پیتێکە"

"ئیمانداری قورئانخوێن وەك لیمۆ وایە، بۆنی خۆشە و تامی بەلەزەتە. ئیمانداری قورئان نەخوێنیش وەك خورما وایە، تامی خۆشە بەڵام بۆنی نییە".

ئایا ئەگەر قورئان وتەی خوای گەورەیە، بۆچی کەمێك لە قسەی مرۆڤ دەچێت؟

" جا بۆیە ئەم قورئانەمان بە زمانەکەی تۆ کە زمانی عەرەبییە ناردووە بۆ خەڵك، یا بۆیە لەسەر زمانی تۆ، واتە لە ڕێگای تۆوە، ناردوومانە بۆ خەڵك بۆ ئەوەی مژدەی پێ بدەی بە لەخواترسان و ئەو کەسانەی پێ بترسێنی کە کەللەڕەق و سەختگیرن لە دوژمنایەتیدا." مريم: ٩٧

ئەو خودایەی کە نیعمەتی ئاخاوتنی ئێمە بەخشیوە، بێگومان زاتی خۆیشی دەدوێت، وەلێ قسەی خودا لە قسەی ئێمە ناچێت. چونکە ئێمە بۆ قسەکردن زمان و، لێو و، ناوەندی هەوا کە توانای گواستنەوەی وزەی دەنگی هەیە و چەندین کارلێکی ئاڵۆزی مێشکمان بەکاردەهێنین.

ئەگەر ئاخاوتنی خودای گەورە لە ئاخاوتنی ئێمە بچوایە ئەوکات زاتی ئەویش پێویستی بە هەمان ئەم ئەندامانە دەبوو کە

ئێمە بەکاریاندەهێنین، بەڵام خودای مەزن بەرلەوەی هیچ بوونەوەرێك هەبێت هەر هەبووە و هەر پەروەردگار بووە.

زاتێك کە بەر لە بوونی هەموو بوونەوەران بوونی هەبووە، بێگومان نیازی بە هیچ شتێك نییە.

نە بۆ ئاخاوتن، نە بۆ بیستن، نە بۆ بەدیهێنانی بوونەوەران پێویستی بە هیچ شتێك نییە...

ئەدی باشە زاتێك کە وتەکانی لە وتەی مرۆڤ ناچێت، چۆن دەکرێت کتێبەکەی واتە قورئان لە وتەی مرۆڤ بچێت؟ مادەم خودای گەورە خۆی لە هیچ شتێکی دیکە ناچێت، ئەدی نابێت فەرموودەکانیشی، جیاوازبن؟

هەروەك چۆن چاوی مرۆڤ توانای بینینی تەواوی ڕەنگەکانی تیشکی ڕووناکی نییە، بەو جۆرەش گوێچکەی توانای بیستنی هەموو شەپۆلێکی دەنگی نییە.

ئەگەر گوێچکە بشبیستێت، مێشکمان ناتوانێت لێی تێبگات...

بۆ نموونە، دەتوانین گوێمان لە ئاخاوتنی مێش هەنگەکان بێت، بەڵام ناتوانین لێیان تێبگەین...

بانگهەڵدانی باڵندەکانیش لای ئێمە تەنها چەند ئاوازێکی خۆش و هەست بزوێنن. واتە ناتوانین بزانین باڵندەکان لە نێوان خۆیاندا باس لە چی دەکەن و لای ئەوان چ باسە...

ئەمانە لە لایەك، لە لایەکی دیکەوە ئەگەر زمانێکی بیانی نەزانین تەنانەت ناتوانین لە مرۆڤێکی بیانیش تێبگەین...

ئێمە تەنیا دەتوانین لەوانە تێبگەین کە وەك خۆمـان دەدوێـن.
بێگومان گوێچکە و، مێشك و دڵیشمان بەو پێیە بەدیهێنراون...

بۆیـە ئەگـەر بێتـو پـەروەردگاری مـەزن بـە زمـانی خۆمـان لەگەڵماندا نەدوایە، بە زمانێك کە لە ئاستی خودایەتی زاتی ئەودا بێـت قسـەی لەگـەڵ بکردینایــە، ئــەوکات نەمانــدەتوانی لــە فەرمایشتەکانی تێبگەین.

لێـرەدا دوو ڕێگـە هەیـە بـۆ تێگەیشـتن لـە فەرمایشـتەکانی پەروەردگار. یەکەم ئەوەیە دەبێت ئێمە بگەینە ئاستێکی هێنـدە باڵا کـە لـە فـەرموودەی خـوای گـەورە تێبگـەین، یـاخود ئـەوەی خودا بە سۆز و میهرەبانی خۆی بە زمانێك لەگەڵماندا بـدوێت کـە لێی تێبگەین.

لەبەرامبەردا خودای پەروەردگار زمانێکی هەڵبژارد بۆ ئاخاوتن کە مرۆڤەکان لێی تێبگەن. —هەروەك چۆن دایك بە زمانێکی وا سادە لەگەڵ منداڵەکەیدا دەدوێت کە لێی تێبگات—.

ئایا ئێوە دایکێکتان بینیوە قسە لەگەڵ منداڵە بچووکەکەیدا بکات؟

ئەگەرچی دایکەکە پرۆفیسۆری کۆلێژی زمانیش بێت هەرگیز نایەت بە شێوەیەکی پرۆفیشناڵ و لە ئاستێکی بەرزدا قسە

لەگەڵ منداڵەکەیدا بکات، بەڵکو بە شێوەیەکی وا سادە قسە دەکات لە منداڵە ئاتاجەکەی بتوانێت زۆر بە ئاسانی لێی تێبگات.

دایک هەموو زانست و زانیاری خۆی و، گشت ئەو وشە ئەدەبییانەی دەیانزانێت و تەواوی هونەرەکەی دەخاتە لایەک و هەوڵ دەدات سادەترین زمان لەگەڵ منداڵەکەیدا بەکاربهێنێت. بۆ نموونە لەکاتی تێرکردنی جگەرگۆشەکەیدا ناسکترین و سادەترین زمان بەکاردەهێنێت.

کەسێک، بە مەرجێ ئاگاداری خۆشەویستی نێوان دایک و جگەرگۆشەکەی نەبێت، بە هیچ شێوەیەک ناچێتە ئەقڵییەوە ئەو دایکە پرۆفیسۆری بەشی زمان بێت لە زانکۆ. لەوانەشە بڵێت: "ئەم قسانە هەرگیز قسەی مامۆستایەکی بەشی زمان نییە".

کەسێک ئەگەر گوێی لە قورئان خوێندن بێت و بڵێت: "ئەمەیش وەك وتەی مرۆڤ چەند وتەیەکە، ئەمە کەی فەرموودەی خودایە.؟ ئەگەر فەرموودەی خودا بوایە بەمشێوەیە دەبوو؟ ئەگەر فەرموودەی خودا بوایە چەند شتێکی سەرسوڕهێنەر دەبوو!"، هیچ جیاوازیەکی نییە لەگەڵ ئەوەی پێشوودا... ئەو کەسانە تێناگەن لەوەی کە خودای گەورە و

میهرەبان لەبەر بەندەکانی بە زمانێکی سادە و ساکار لەگەڵیاندا دەدوێت تاکو لێی تیبگەن...

ئەو کەسانەی دەڵێن: "ئەگەر ئەمانە وتەی خودا بوونایە، شتێکی تەواو جیاواز دەبوون"

بە هەمان شێوەی ئەوانەن بەرامبەر پێغەمبەر دەیانوت و دەڵێن: "ئەگەر بە ڕاستی پێغەمبەرە، ئەدی بۆچی وەك مرۆڤێکی ئاسایی برسی و تینووی دەبێت، سەرمای دەبێت، ماندوو دەبێت، خەوی دێت و بگرە لە کاتی جەنگدا بریندایش دەبێت؟ ئایا پێغەمبەر نابێت وەك فریشتە بێت؟".

ئەمە لە کاتێکدا پێغەمبەر دەبێت مرۆڤێکی هەڵبژێردراوی نێو مرۆڤەکان خۆیان بێت، مرۆڤەکان پەروەردە بکات، بیانخاتە سەر ڕێگەی ڕاست، لە خووە ناشیرینەکان دووریان بخاتەوە.

ئایا کێ هەیە بتوانێت ڕێچکەی پێغەمبەرێك بگرێت کە بە هەمان شێوەی فریشتەکان نەخوات و نەخواتەوە؟

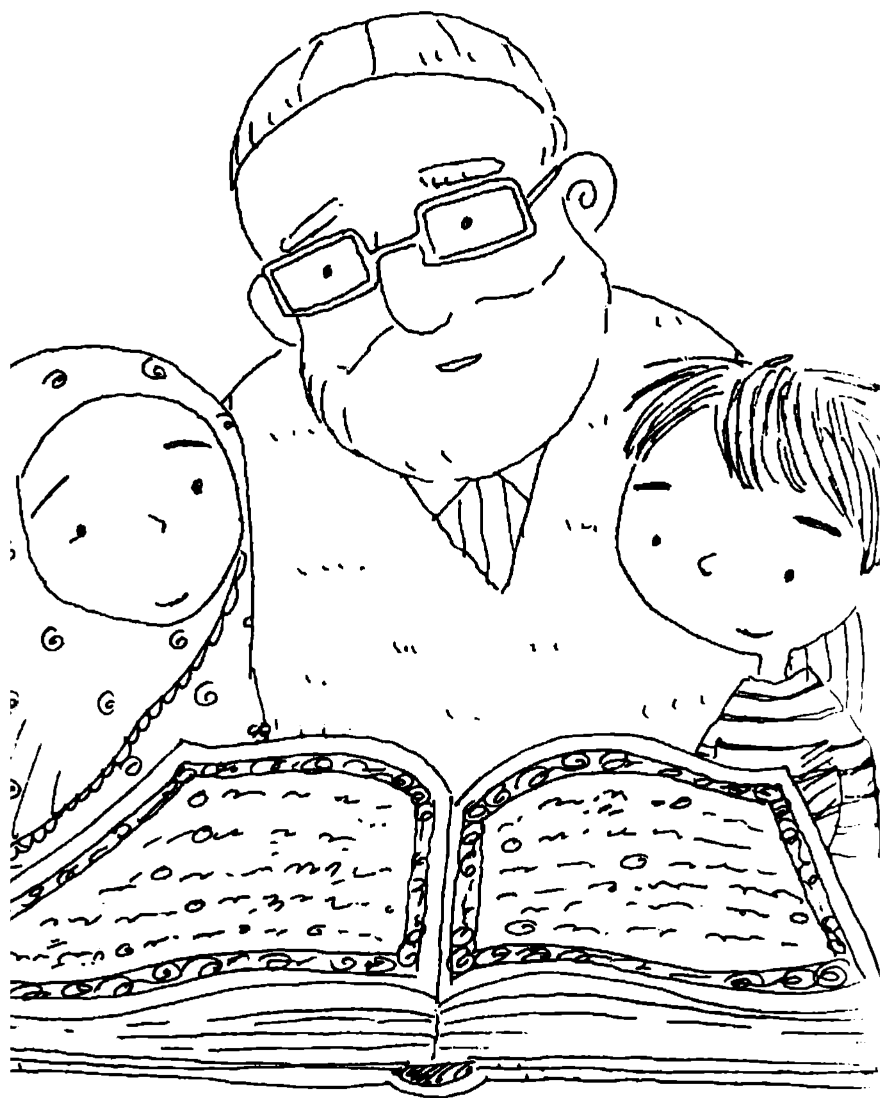
کێ دەتوانێت بیکات بە سەرمەشق بۆ ژیانی خۆی؟

هاوشێوەی پێغەمبەری ئازیز، قورئانیش بۆ مرۆڤ نێردراوە. قورئان بۆ تێگەیشتن و، پەندوەرگرتن و جێبەجێکردنی ئەو وانانەیە کە لێوەی فێربوون.

" ئەمەی لەم سورەتەدا نازڵ بوو ئاگادارییەك بوو بۆ خەڵك و، بۆ ئەوە هاتووە حاڵی ببن و پێی بترسێنرێن و بزانن خودای جیهان یەك خودای تاك و تەنیایە. هەروەها بۆ ئەوەیە خاوەن هۆشان بیربکەنەوە " ابراهیم:٥٢

بیروبۆچوونێکی چەوت

کەسانێك هەن نەك لەبەرئەوەی تامەزرۆی فێربوونن، بەڵکو لەبەرئەوەی باوەڕیان بە قورئان نییە یاخود نایانەوێت باوەڕی پێ بهێنن دەڵێن: "قورئان لە قسەی مرۆڤ دەچێت، کەواتە فەرموودەی خودا نییە. بەڵکو کەسێك هەستاوە بە نووسینی". لێت ناشارمەوە ئەمە فەلسەفەیەکی کلاسیکیم وەبیردەهێنێتەوە کە دەیوت: "تیژی بیبەر بەسوێیە، ژیانیش بەسوێیە، کەواتە ژیان بیبەرە."

بەڵێ، قورئان لـە قسـەی مـرۆڤ دەچـێت؛ چـونکە بـە شـێوازێك بۆمان نێردراوە کە مرۆڤ لێی تێبگات.

ئەگەر بە شێوەیەك بوایە کە مرۆڤەکان لێی تێنەگەن و پاشـان نەزانن چۆن لـە ژیانیانـدا سـوودی لێ وەربگـرن، ئـەوکات نـاردنی کتێبـی ئاسمـانی لەلایـەن خالقـەوە بـۆ بەنـدەکانی چ مانایـەکی دەبوو؟.

کتێبێك کەس نەتوانێت بیخوێنێتـەوە و، کـەس نـەتوانێت لێـی تێبگات و، تەنانەت کەس توانای ئەوەی نـەبێت گـوێی لێبگرێـت، بێگومان ئەو کتێبە سوودی بۆ کەس نابێت.

بۆ نموونە ئەگەر قورئان وەك ئەو گفتوگۆیەی حەزرەتی موسـا و پەروەردگار بوایە لە کێـوی (طـور) لـە سـینا، هـیچ بەندەیـەکی خودا نەك هەر تێنەدەگەیشت بەڵکو تەنانەت توانای گوێگرتنیشی نەدەبوو.

وشەکان هەمان وشەن بەڵام...

ئێستا پێدەچێت چەند پرسیارێکی لەم شێوەیەت لەلا دروست ببێت. ئەگەر قورئان بە زمانێك کە مرۆڤەکان لێی تێدەگەن نێردراوە، ئەی بۆچی بە بێ هاوتا و تاك ناودەبرێت؟ بۆچی ئاشکراکردنی نهێنییەکانی سەختە؟ بۆچی موعجیزەیە؟ یاخود لەبەرچی ماوەی چەندین سەدەیە تەنیا ئایەتێکیشی کەمی نەکردووە؟

وەڵامی هەموو ئەم پرسیارانە لە بەشەکانی داهاتووی ئەم پەرتووکەدا چنگ دەخەیت.

وەلێ ئێستا تەنیا دەمەوێت بڵێم: "

ئێمە لە گڵ چی دروست دەکەن؟

قاپ و قاچاخ و گوڵدان و ئینجانەی سیرامیك و ئەم شتانە، وانییە؟

باشە ئەگەر بپرسین، خودا لە هەمان گڵ چی دروست دەکات؟

میوەکان، درەختەکان، سەوزەکان دروست دەکات... هەنجیر و هەنار و زەیتوون دروست دەکات...

باڵنـــده و گیانلەبـــەران دروســـت دەكـــات.. و دواجـــار مـــرۆڤ بەدیدەهێنێت.

بەڵێ، وەك دەبینین لەنێوان هونەری ئێمـە و خـودادا جیـاوازی ناكۆتا هەیە.

بە هەمان شێوە، بیر لە وشە و دەستەواژەكان بكەرەوە...

هـــەزاران ســـاڵە مرۆڤـــەكان ڕۆمـــان و چـــیرۆك و هـــۆنراوە و پیاهەڵدان و لاوك بەو پیتانە دەهۆننەوە.

لـە بەرامبەریشـدا بڕوانـە ئـەو قورئانـەی خـودای گـەورە بـۆ پێغەمبەرەكەی ناردووە و لە هەمان ئەو پیتانە پێكی هێناوە!

ئەگەرچـی پەیڤـەكان هـەمان پـەیڤ بـن، بـەڵام جیـاوازی بـێ ئەندازە لەنێوان فەرموودەی خودا و وتەی مرۆڤدا هەیە.

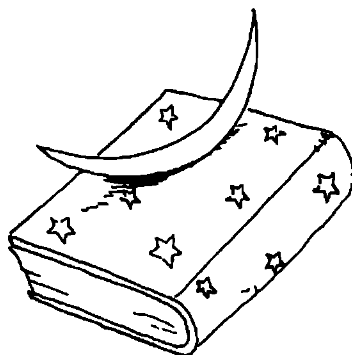
هەربۆیە جێی خۆیەتی بڵێین سوپاس بۆ ئەو خوایەی خـاوەنی سۆز و میهرەبانی بێ سنووره و لە ڕێگەی پێغەمبەرەكەیـەوە كـە محەمـــەدی ئەمینـــە كتێبێكـــی بـــۆ نـــاردووین كـــە دەتـــوانین بیخوێنینەوە و لێی تێبگەین، دەربارەی هەر ئایەتێكی بـە قـووڵی تێبفكـرین، دەتـوانین لەبـەری بكـەین و لـە ژیـانی ڕۆژانەمانـدا بیكەینە ڕابەرمان، قورئانێك كە بە مزگێنییەكانی دڵخۆش دەبـین و بـە هەڕەشـەكانی دڵمـان دادەخورپێـت، قورئانێـك كـە دنیـا و

دواڕۆژمان به ڕووناکی ئه‌و ڕۆشن ده‌که‌ینه‌وه و به‌هه‌شت و دۆزه‌خ هه‌ر له ڕێگه‌ی ئه‌وه‌وه ده‌ناسین، له هه‌موویشی گرنگتر کتێبێك که به‌دیهێنه‌ری جوانکارمان پێ ده‌ناسێنێت که مرۆڤی له‌سه‌ر جوانترین شێوه به‌دیهێناوه!

ئێستا تێگه‌یشتین قورئان به‌خششێکی چه‌نده مه‌زنه!

هاوده‌مێکی چه‌نده به‌وه‌فایه، خۆری ڕووناککه‌ره‌وه‌ی ژیانمانه‌و هه‌رگیز ناکوژێته‌وه و خامۆش ناکرێت...

"الر، ئه‌م قورئانه کتێبێکه ناردوومانه‌ته خواره‌وه بۆ لای تۆ تا ئاده‌میزاد له تاریکیی گومڕاهییه‌وه ده‌ربکه‌یت و بیبیانخه‌یته ناو ڕووناکیی شاره‌زایی به ئیزنی خودای خۆیان، بۆ ڕێگای خودای خاوه‌ن عیززه‌ت و ستایش کراو." ابراهیم:١.

بۆچی قورئان لەماوەیەکی دوورودرێژی ٢٣ ساڵییدا ڕەوانەکرا؟ ئایا ئەگەر خودا بە یەك جار ڕەوانەی بکردایە باشتر نەدەبوو؟

" ئێمە ئەم قورئانەمان بەش بەش ناردووەتە خوارەوە تا بە شێنەیی و لەسەرخۆ بۆ خەڵکی بخوێنیتەوەو ئەوانیش بەئاسانی تێی بگەن، ئێمە قورئانمان بە پێی ڕووداوەکان پارچە پارچە ناردووەتە خوارەوە." الاسراء :١٠٦.

هەروەك چۆن ئەم پەرتووکە مەزنەی ناوی گەردوونمان لێ ناوە پەرەپەرە بەدیهێنراوە، هەروەهاش کتێبە مەزنەکەی دیکەی پەروەردگار کە قورئانی پیرۆزە بەش بەش نێردراوەتە سەر زەوی...

بارانی ئیلهام (سرووش) لە ماوەی ٢٣ ساڵدا باریە سەر دڵی پێشەوامان ﷺ.

بۆ تێگەیشتن لە نهێنی ئەمە، پێویستە بچینەوە بۆ ئەو سەردەمەی مەککە –کە یەکەم شوێنی دابەزینی قورئانە– و لە دوورەوە تەماشایەکی بارودۆخی خەڵکەکەی بکەین.

ڕەوانەکردنی قورئانی پیرۆز هەمووی لە یەك کاتدا دەبووە هۆی دروستکردنی زەحمەتیێکی زۆر لای خەڵکی مەککە، چونکە ئەوان ژمارەیەکی ئێجگار زۆر خووڕەوشتی نابەجێیان هەبوو، گەلێك پەیوەستیش بوون بەو ڕەفتارانەیانەوە.

واتە ئەوکات دەبوو لە ماوەی چەند ڕۆژێکی کەمدا فێری هەموو قەدەغەکراوەکان ببوونایە، لەوانە قەدەغەکردنی خواردنەوەی مەی، قومار، بتپەرستی، هتد... ئەمە لەکاتێکدا ئەوان بەدرێژایی تەمەنیان، ژیانیان لەگەڵ ئەو لایەنانەدا ئاوێتە ببووبوو. وەلێ ئاشکرایە وازهێنان لە هەموو ئەو ڕەفتارانە پێکەوە کارێکی ئاسان نەبوو بۆیان. دەرەنجام موسوڵمان بوون بۆ ئەوان شتێکی ئەستەم دەبوو.

بەڵام بەپێچەوانەوە کەم کەم و ئایەت ئایەت وانەیان لە پێشەوامان ﷺ وەردەگرت و، لەبەریان دەکرد و، لێی ورد دەبوونەوە، پاشان لە ژیانی ڕۆژانەیاندا پراکتیزەیان کرد.

ئەو ئیسلامەی ئەوان فێری بوون، ویستی دەرخ کردن نەبوو. بە پێچەوانەوە بە دڵ و بیروهۆشیان بڕوایان پێدەهێنا. بەشێوەیەك لەناخیاندا دەچەسپی، کە ئامادەنەبوون دەستبەرداری ببن، بەڵکو دڵ و مێشکیان هەمیشە ئاوێزانی فەرمانەکانی بوو.

پاشـان، زۆرێـك لـه ئایەتـەکان لەگـەڵ ڕوودانـی ڕووداوێكـدا ڕەوانەدەکران بەو شێوەیەش تێگەیشتن لێیان ئاسانتر دەبوو.

بـەر لـه هـاتنی ئیسـلام هەریـەك لـه خـەڵکی ئـەو سـەردەمه هاوشێوەی تەڵاشەبەردێکی کۆڵانـەکانی مەککـه بـوون، بـەڵام بـه هـۆی ئـەو وانانـەی لـه قورئانـەوە وەریـانگرت هەریەکـه و بوونـه ئەسـتێرەیەکی گەشـی ئاسمـان بـۆ نـەوەی ئـادەمیی چـەندین سەدەی دوای خۆیان تاکو لە قورئان تێبگەن.

ئەگەر تەواوی قورئان پێکەوە نازڵ بوایە، هێندەی منداڵێك که له بری قوتابخانەی سەرەتایی بخرێتـه زانکۆ، لەسـەریان قـورس دەبوو.

گومان لەوەدا نییە ئەگەر خودا بیویستایە دەیتوانی بە یەك جار قورئان ڕەوانەی پێغەمبەرەکەی بکات، هەروەك چۆن بە یەك جار تەوراتی ڕەوانەی پێغەمبەر موسا (سەلامی خوای لێبێت) کرد.

بەڵام جیاوازییەکە لەوەدایە کە، تەورات بۆ تەنیا گەلێکی دیاریکراو نێردرا، هەرچی قورئانیش هەیە بۆ تەواوی مرۆڤایەتی نازڵ کراوە.

لەدوای تەورات کتێبی ئاسمانی دیکە نازڵ کران، ئەوانیش (ئینجیل و قورئان)ن بەو پێیەش قورئان دوایین کتێبی ئاسمانییە بۆ مرۆڤ نێردرابێت.

پەروەردگار ڕەوانەکردنی قورئانی پیرۆزی دابەش کرد بەسەر ٢٣ ساڵدا .

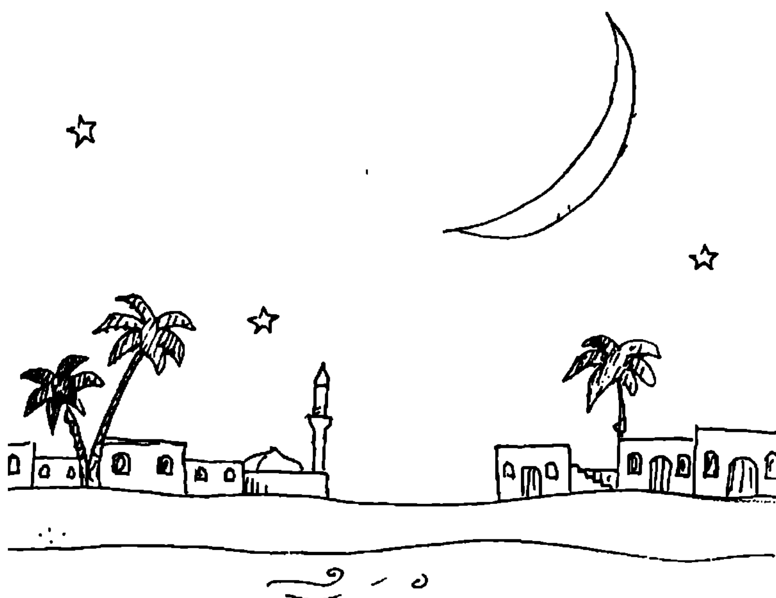
لەبەرئەوەی قورئان دوایین پەرتووك بوو، دەبوو شوێنکەوتووانی باش لێی تێبگەن و، باش لە ژیانیانیاندا جێبەجێی بکەن و، بە باشی بیگوازنەوە بۆ نەوەکانی دوای خۆیان.

لەسەردەمی خۆشگوزەرانی واتە سەردەمی پێغەمبەردا ﷺ، کەسانی نەیار هەبوون و دژایەتی خودی پێغەمبەر و قورئانەکەشیان دەکرد. ئەوان دەیانوت: "خودا بۆچی دەبێت

ڕستە ڕستە قورئـان نـازڵ بكـات؟! دەبـا هـەمووی پێكـەوە بناردايە.."

بێگومان قورئان خۆی وەڵامی ئەو كەسانەی دايەوە.

" كافرەكان وتيشيان: ئەوە بۆ قورئانی بەجارێ بۆ نەهاتووەتە خوار؟ وەڵامی ئەم قسەيەی كافران ئەوەيە بۆيە بە پارچە پارچە ناردوومانەتە خوارەوە تا دڵتی پێ بەهێز بكەين و بتوانی لەبەری بكەی و لەسەرخۆ و بەئارام بۆمان خوێنديەوە تا باش بۆت ڕەوان بكرێ.". الفرقان:٣٢

ئایا چۆن دەتوانین هێندە دڵنیا بین لەوەی قورئان بە بێ گۆڕانکاری گەیشتۆتە ئێمە؟

" ئێمە خۆمان قورئانمان نازڵ کردووەو هەر
ئێمەیش ئەیپارێزین لەوەی بفەوتێ یا دەسکاری
بکرێ و زیادو کەمی تێدا بکرێ." الحجر:٩

نەك تەنیا موسوڵمانان، بەڵکو پەیڕەوانی ئاینی مەسیحی و، جولەکە و، تەنانەت بێ باوەڕان و هەموو ئەوانەی کە باوەڕیان بە قورئان نییە، بێگومانن لە ڕاستی ئەو هەواڵە!

قورئان بەر لە ١٤٠٠ ساڵ چۆن بووبێت، ئێستەش هەر وایە و گۆڕانی بەسەردا نەهاتووە. نە سوورەتێکی، نە ئایەتێکی و نە پیتێکی نەگۆڕاوە...

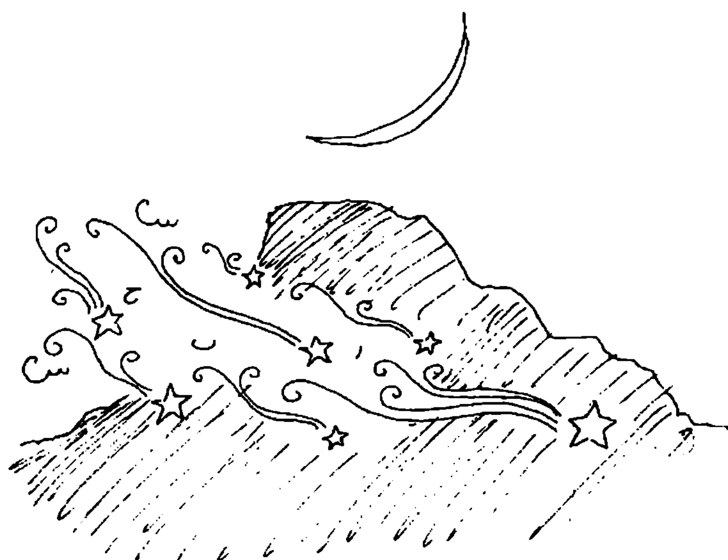
بەڵێ ئەوانەشی پەیڕەوی قورئان ناکەن، دەزانن و دان بەوەدا دەنێن کە بە هیچ شێوەیەك نەگۆڕاوە، چونکە کەس ناتوانێت بانگەشە بۆ گۆڕانی بکات، ئەوەشی بانگەشەی درۆینەی لەو شێوەیە دەکات، لەلایەن خەڵکییەوە بڕوای پێ ناکرێت.

هەرچەندە کەسانێك هەن باوەڕ بەوە ناکەن محەمەدﷺ دوایین پێغەمبەری نێردراوی خودا بێت، بەڵام گومانیان لە ژیانی بێ هاوتا و، بێگەرد و پاکیی ئەو نییە و لە بەرامبەریدا سەری ڕێز دادەنەوێنن. ئەوان بیانەوێت یان نا ناچارن هەروەك چۆن سەبارەت بە پێغەمبەری ئازیز دەڵێن "بەڕاستی محەمەد کەسێکی زۆر مەزن بوو! بگرە مەزنترین کەسی مێژووی مرۆڤایەتیە" هەرواش سەبارەت بە قورئان دەڵێن: "کتێبی موسوڵمانەکان بەر لە ١٤٠٠ ساڵ چۆن بووبێت ئێستەش هەر وایە، سوورەتێکی، ئایەتێکی بگرە یەك پیتیشی گۆڕانکاری بەسەردا نەهاتووە..."

دۆست و شوێنکەوتووانی قورئان چەند دڵنیان لەمە، نەیار و دوژمنەکانیشی هێندە دڵنیان.

ئایا ئەگەر بیانتوانیایە پێچەوانەی ئەمە بسەلمێنن، ئەو کارەیان نەدەکرد؟ ئەگەر لە سەردەمە جیاوازەکانی مێژوودا تەنیا بەڵگەیەکیشیان بدۆزیایەتەوە کە بیسەلمێنێت قورئان گۆڕاوە، ئایا بانگیان هەڵنەدەدا بەگوێی دنیادا؟

ئایا بۆ ماوەی ١٤٠٠ ساڵی ڕەبەق بە بێدەنگی لەبەرامبەر قورئاندا دەستەوەسان دەمانەوە؟

ئایا قورئان چۆن گەیەنرا بە ئێمە؟

فریشــتەی پەیامبــەر حــەزرەتی (جوبرەئیــل) ســەرەتا کــە ئایەتــەکانی قورئــانی دەگەیانــدە پێغەمبــەر ﷺ، ســەرەتا خــودی پێغەمبەر ئایەتە پیرۆزەکانی لەبەردەکرد. ئەو لەو بابەتەدا گەلێك هەستیار بوو، تەنانەت لە کاتەکانی ســەرەتای هـاتنی سرووشـدا، لـەدوای بیسـتنی هـەر ئایـەتێك لـە جیبرەئیلـەوە دەستبەجێ لـە دوایــەوە دەیخوێنــدەوە. خــودا دەزانێــت، لەوانەشــە ئازیزمــان لەبەرنەوەی ئایەتەکانی لەیاد نەچێتەوە ئەو کارەی کردبێت.

لـەو سـەروبەندەدا، زاتـی پـیرۆزی پـەروەردگار ئایـەتێکی بـۆ پەیامبەرەکەی نارد و خاترجەمی کرد:

" ئەی موحەممەد! زمانی خۆت بە قورئانەکەوە مەجووڵێنـە بـۆ ئـەوەی بەپەلـە بیخوێنیتـەوە -واتـە بەرلـەوەی جیبرەئیـل هـەموو ئایەتەکەت بۆ بخوێنێتەوە، تۆ مەکەوەرە پەلەپەل بۆ ئـەوەی لەگـەڵ ئەوا بیخوێنیتەوە تا بێتە بەرت و لەوە مەترسە کە بۆت لەبەرنەکرێ . * بێگومان لەسەر ئێمەیە کۆی کەینـەوە لـە دڵتـاو بە زمان پێتـی بخوێنینەوە. ". القیامة: ١٦-١٧

نووسەرەوە و لەبەرکەرانی قورئان

ژمارەیەك لە یاران هەمیشە هاودەمی پێغەمبەری ئازیزمـان ﷺ بوون. هەندێك لـەوان خوێنـدەوارییان هـەبوو. سـەرەتا ژمارەیـان زۆر کەم بوو، بەڵام بە تێپەڕینی کات ژمارەیان زیادی کرد. ئەوان پێیان دەوترا: (نووسـەرەوەکانی سرووش) هەریـەك لـەم هاوەڵـە بەڕێزانە پێگەیەکی تایبەتییان هەبوو لە ڕیزی هاوەڵاندا. ئەرکیان بریتـی بـوو لـە نووسـینەوەی ئایەتـە پیرۆزەکـان لـە خزمـەتی پێغەمبـەر ﷺ و لـە ژێـر چـاودێریی ئـەودا. پێغەمبـەرمان ﷺ خوێندنـەوە و نووسـینی ئاسـایی نـەدەزانی، هەربۆیـە ئـەوان

ئایەتــــەکانیان دەنووســــییەوە و پاشـــان بـــۆ پێغەمبـــەریان دەخوێندەوە. لەگەڵ ئایەتەکەدا، هەمیشـە حـەزرەتی جیبرەئیـل زانیـاری بـــە پێغەمبـــەرمان ﷺ دەدا کــە ئــەو ئایەتــە لــە چ ســـوورەتێکدا دەبێـــت و ژمارەیشـــی چـــەند دەبێـــت، بۆیـــە نووسەرەوەکان ئەو زانیارییانەشیان، تۆمار دەکرد.

پێم وایە ئێستە پرسیاری ئەوەت لە لا دروست بووە، کە ئایا کاغەز و تیانووسیان لە کوێوە پەیدا دەکرد؟!

لەو سەردەمەدا کاغەز نەبوو.

لەگــەڵ نــەبوونی کاغــەزدا، عەرەبــەکانی ئــەو ســـەردەمە کلتـوورێکی نووسـینی فراوانـی ئـەوتۆیان نـەبوو، بـەڵکو ڕووداو و بەســـەرهاتەکانیان دەمـــاودەم دەگواســـتەوە. بیرمـــان نەچـــێت خاوەنی توانایەکی باشی دەرخکردن و وەبیرهاتنەوە بوون.

بەڕادەیەک کەسانی وایان هەبوو دەیانتوانی لـە ڕێگـادا لەسـەر پشتی حوشتر بە بێ هیچ تەختەو دانەیەک، لە ئەندێشەی خۆیاندا یـاری شـەترەنج بکـەن. لەبـەرکردنی ئایەتـەکانی قورئـان بـۆ کۆمەڵگایەک بەم زیهنە بەهێزەوە کارێکی ئەستەم نەبوو.

بـەڵێ ڕاسـتە کاغـەز نـەبوو، بـەڵام لەسـەر بـەردی تـەخت و، پێستی ئاسک و توێکڵی درەختی خورما دەیاننووسی.

بێجگـە لـە نووسـەرەکان ژمارەیـەك لـە هـاوەڵانیش کاریـان دەرخکردنی ئایەتەکان بوو.

واتە دەتـوانین بڵـێین خـووی جـوانی لەبـەرکردنی قورئـان لـەو سەردەمەوە درێژبۆتەوە بۆ ڕۆژگاری ئەمڕۆمان.

ئـەو هاوەڵـە بەڕێزانــە تــەواوی ئایەتــەکانیان لەبــەردەکرد و بەردەوام دووبارەیان دەکردەوە.

ژمارەی ئەمان لە نووسەرەوەکان زیاتر بوو.

وەك پیشتریش ئامـاژەم پێـدا، نـازڵبوونی ئایەتـەکانی قورئـان بەش بەش ئاسانکاری گەورەی کردبوو بۆ لەبەرکردن.

تا پێغەمبەری نازدار لە ژیاندا بوو، ئایەتەکانی قورئـان هـەموو پێکەوە کۆنەکرانەوە تـا بخرێنـە سـەر شـێوەی کتێبێـك، چـونکە هێشتا هاتنی سرووش درێژەی هـەبوو. هـەروەها ئایەتـەکان بـەو ڕیزبەندەی ئێسـتا ئێمـە دەیانخوێنینـەوە، نەدەهاتنـە خـوارەوە. واتــە بــەر لــەوەی نــازڵ ببێــت، شــوێن و ژمــارەی ئایەتــەکان نەدەزانرا. ئەگەر قورئان بەشێوەی کتێبێکی تـەواو نـازڵ ببوایـە، هـەر کـە ئایـەتێکی نـوێ بهاتایەتـە خـوارەوە ئـەوکات دەبـوو بـە تەواوی بگۆڕایە و چاپێکی نوێی لێ بنووسرایەتەوە.

لەپاش کۆچی دوایی خۆشەویستمان ﷺ، حەزرەتی ئەبوبەکر دۆستی بەوەفا و ئەمەکداری پێغەمبەر بووە جێگرەوە و خەلیفەی موسوڵمانان.

مەصحەف

لە سەردەمی فەرمانڕەوایی حەزرەتی (ئەبوبەکری صدیق)دا چەند جەنگێك ڕوویاندا و دەرەنجام (٧٠) لەو هاوەڵانە شەهید بوون کە قورئانیان لەبەربوو.

ئەم دۆخە بووە مایەی نیگەرانی حەزرەتی (عومەری کوڕی خەتاب) ، کە دووەم خەلیفەی موسوڵمانان بوو. ئەگەر بەو شێوەیە شەهیدبوونی حافیزانی قورئان درێژەی بکێشایە، دوای ماوەیەك کەسێك نەدەما قورئانی لەبەر بێت!

ئیمامی عومەر نیگەرانی خۆی لەو بارەیەوە گەیاندە حەزرەتی ئەبوبەکر.

پاشان قورئان لەسەر شێوەی پەرتووکێك نووسرایەوە.

بەمەبەستی ئەنجامدانی ئەم کارە هاوەڵی بەڕێز (زەیدی کوڕی سابت) کە تۆمارکەری سرووش و حافزی قورئان بوو، ئەرکی پێ

سپێردرا. لیژنەیەك بە سەرۆکایەتی ئەو و ئەندامێتی چەند هاوەڵێك کە بۆ ساتێکیش لە پێغەمبەر دوورنەکەوتبوونەوە پێکهێنرا.

ئەندامەکانی بریتیی بوون لە: حەزرەتی عومەر، حەزرەتی عەلی، حەزرەتی عوسمان، زەیدی کوڕی کەعب. ئەم شاندە بۆ ماوەی ساڵێك بە شێوەیەکی چڕوپڕ هەستیارترین پرۆسەی جیهانیان ئەنجامدا.

لە ڕاستیدا زەید خۆی یەکێك بوو لە باشترین حافزانی قورئان لەو سەردەمەدا بەڵام نەیکرد خۆی بە تەنیا قورئان بنووسێتەوە، بەڵکو وتی: "هەر کەسێك دەڵێت سەبارەت بە قورئان شتێك لە پێغەمبەر ﷺ فێربووم، داوای لێبکەن بێتە لامان."

هەرکەسێك ئایەتێکی نووسراو یان زیاتری لابووبێت، دەستبەجێ هێناویەتی. ئەوانەشی کە قورئانیان لەبەربوو هاتن و خوێندیانەوە. زەید هەموو ئەو ئایەتانەی بەراورد کرد. بەو شێوەیە ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز بەو شێوەی ئەمڕۆ لەبەردەستی خوێنەرانیدایە، لەسەر پەلی درەختی خورما نووسرایەوە. ئەم یەکەم کۆپیەی قورئان لە سەرەتاوە تاکو کۆتایی دوو جار خوێنرایەوە. بەمجۆرە قورئان، لەسەر شێوەی پەرتووکێك (مەصحەف) نووسرایەوە.

مەصحەف لە سەردەمی سێیەم خەلیفەی موسوڵمانان حەزرەتی عوسماندا چەندین وێنەی لێ نووسرایەوە. پاشان هەر وێنەیەك نێردرا بۆ یەکێك لەو شارە گەورانەی موسوڵمانانی تێدا نیشتەجێبوون. ئاشکرایە لەو سەردەمەدا ئیدی بنکەی دەوڵەتی ئیسلامی گەلێك فراوان بووبوو.

ئەمڕۆ لە وڵاتانی ئیسلامیدا وێنەی زۆر کۆنی قورئانی پیرۆز بوونی هەیە.

بۆ نموونە لە مۆزەخانەی "کلتووری تورکی و کەلەپووری ئیسلامی"ی شاری ئیستانبوڵدا مەصحەفەکانی تایبەت بە حەزرەتی عوسمان و عەلی هەیە. ئەوەی جێی سەرنجە تەنانەت یەك جیاوازی بچووکیش لە نێوان ئەو مەصحەفانە و قورئانە نووسراوەکەی ئەمڕۆدا نییە.

هەروەك چۆن تاکو ئیستا پارێزراوە، قورئان تاکو ڕۆژی دوایی بەبێ ئەوەی یەك پیتی بگۆڕێت دەپارێزرێت چونکە نەك مرۆڤ، بەڵکو خودی زاتی (الله) قورئان دەپارێزێت...

" ئێمە خۆمان قورئانمان نازڵ کردووەو هەر ئێمەیش ئەیپارێزین لەوەی بفەوتێ یا دەسکاری بکرێ و زیادو کەمی تێدا بکرێ." الحجر:٩

ئایا قورئان کۆن دەبێت؟

(کۆن) جیاوازەو (کۆن دەبێت) جیاوازە. بۆ نموونە خۆر کۆنە، تەنانەت لە گۆی زەوی کۆنترە، بەڵام هەموو سپێدەی بەیانێك سەرلەنوێ هەڵدێتەوە.

هەموو بەیانییەك بە ڕووخسارێکی گەشەوە خۆی نیشان دەدات... بە تیشکەکەی مزگێنی ڕۆژێکی نوێی پێیەو لەسەر ڕووتەختی پەنجەرەیماڵەکانمان دەبریقێتەوە.

خۆ کاتێك بەیانیان چاومان بە سپێدەیەکی فێنك هەڵدەهێنین، لە ڕاستیدا چاومان بە دنیایەکی نوێدا هەڵهێناوە...

بەڵێ؛ قورئان بە گوێرەی ئێمە کۆنە،بەڵام هەرگیز (کۆن بوو) نییە!

چونکە لە بنەڕەتەوە قورئان "هەرگیز کۆن نابێت"!

کۆن بوون واتای چیه؟

کۆن بوون، واته شتێك هاوشێوەی ڕۆژی یەکەمی نەبێت. واتە ماندووبوون و دارمان، پیس بوون، ترازان، دڕان، ماوە بەسەرچوون، لەدەستدانی کارایی،... هتد.

کۆن بوون شتێکە لەم جۆرە.

ئێستا دەپرسین، ئایا دەتوانین کام لەمانە لە قورئان کە فەرموودەی خودایە نزیك بکەینەوە؟ ئایا دەگونجێت ئاسانترینی ئەم ئاوەڵناوانە بۆ قورئانی پیرۆز بەکاربهێنین؟

هەموو ئەو پێناسانەی بۆ کۆن بوون کردمانن، تەنیا بۆ ئەو شتانە بەکاردەهێنرێن کە دەستکردی مرۆڤ خۆیەتی.

بۆ وێنە جلوبەرگ کۆن دەبێت، دەبڕزکێت، دەدڕێت، ڕەنگەکەی کاڵ دەبێتەوە و وای لێ دێت بۆ لەبەرکردن نەشێت...

ئۆتۆمبێل کۆن دەبێت، پارچەکانی تێك دەچن و پاش ماوەیەك وای لێ دێت ناتوانێت خاوەنەکەی لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی دیکە بگوازرێتەوە.

بە پێچەوانەوە خاوەنەکەی ناچار دەبێت ئۆتۆمبێلەکەی بۆلای وەرشەی چاککردنەوەی ئۆتۆمبێل بگوازێتەوە.

تەنانەت یاساکانی مرۆڤیش کۆن دەبن. ئەوەی دوێنێ قەدەغە بوو، پێدەچێت ئـەمڕۆ ڕێگەپێـدراو بێـت. یـاخود پێچەوانەکەشـی دەکرێت ڕوو‌بدات.

یاسا کۆنەکان، یاسای نوێ جێگـەیان دەگرێتـەوە، بـەڵام وەك ئاشـکرایە یاسـا نوێیـەکانیش پـاش تێپـەڕینی ماوەیـەك کـۆن دەبن...

دەشێت نموونەیەکی زەقی کۆن بوون لـە دنیـای کۆمپیوتـەردا ببینیت. کاتێك مـن لـە تەمـەنی تـۆدا بـووم، خۆمـان دەکوشـت و دەبـڕی تـاکو کۆمپیوتـەرێکمان بـۆ بکـڕن. وەلێ ئێسـتا هێنـدە

مۆدێلی نوێی دروستکراوە، بەشێوەیەك كەس لە كۆمپیوتەر ناپرسێتەوە. ئەمە ئیدی كۆن بوونە!

لەبەرئەوەی مرۆڤ بە تێپەڕینی كات هەگبەی زانیارییەكانی زیاد دەبێت، بۆیە ئەو شتانەی دروستیان دەكات، ئەو وتانەی دەیانبیژێت و ئەو یاسایانەی دایان دەنێت، كۆن دەبن.

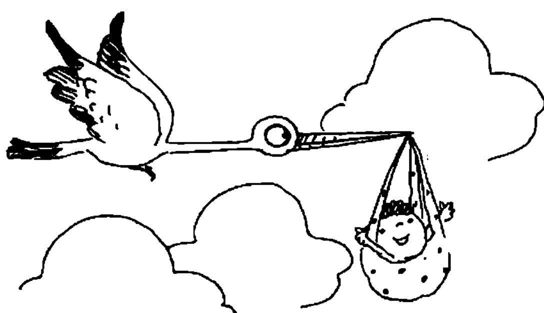
لەكاتێكدا مرۆڤ شتگەلێكی نوێ فێر دەبێت جێگای كۆنەكانیان پێ دەگرێتەوە، هاوكات لەوەش تێدەگات كە هەندێك لەوانەی پێشتر كردوونی هەڵەبوون... ئێستا نموونەیەكی زۆر ڕوونت لەسەر ئەمە بۆ باس دەكەم.

مرۆڤ چۆن هاتە سەر زەوی؟

لە كۆندا كاتێك منداڵێك دەیپرسی: "من چۆن هاتومەتە دنیاوە؟"، لەبەرامبەردا گەورەكان لێی توورەدەبوون یاخود وەڵامی سەیریان دەدایەوە:

"ڕۆڵە گیان، لەق لەقەكان تۆیان هێنا!"

"ڕۆژێكیان لەگەڵ دایكتدا لەلای ڕووبارەكەوە پیاسەمان دەكرد، لەنێوان بەردەكاندا تۆمان دیتەوە. جوانكیلە بوویت، بڕیارماندا بتهێنینەوە بۆماڵەوە!".

"لە کێلگەکەدا لە سێبەری کەلەرمێکی زەبەلاحدا تۆمان دۆزیەوە، زۆر جوان بوویت...!"

لە ساڵی ١٩٧٧ دا بۆ یەکەم جار بە بەکارهێنانی مایکرۆسکۆپێکی سەرەتایی، (هام) و (لیڤنهۆك) توێژینەوەیەکیان لەسەر خانەی زاوزێی نێر (سپێرم) ئەنجامدا. دەرەنجام بینیان هەر سپێرمەخانەیەك مرۆڤێکی بە تەواوی تایبەتمەندییەکانیەوە هەڵگرتووە. بەگوێرەی توێژینەوەکان، دوای ئەوەی ئەم سپێرمەخانەیە دەکەوێتە منداڵدانی ئافرەتەوە پاشان منداڵەکەی لێ دروست دەبێت.

چەندە سەیرە، تۆش پێت وانییە؟ لەناو سپێرمێکدا مرۆڤێکی گچکە هەیە.

"هـام" و "ليڤنهـۆك" دواتـر ئـەوەيان خسـتەڕوو كـە لـەناو سپێرمی مرۆڤە گچکەکەدا ئەگەر کوڕ بێت، دیسـان مرۆڤێکـی لـەو گچکەتر هەیە. خۆ ئەگەر ئەمیشیان نێر بێت، لەناو سـپێرمەکەیدا مرۆڤێکی لەخۆی بچووکتر بوونی دەبێت. واتە کارەکە بەم جـۆرە درێژە دەکێشێت!!!

لە سەدەی ١٨دا هێلکەی ئـافرەت دۆزرایـەوە و زانایـان وتیـان پێشتر "هەڵەمان کرد".

چونکە ئەو مرۆڤە گچکانە لەناو خانەی هێلکەی ئافرەتدان نەك سپێرمەخانە.

بـەم جـۆرە مرۆڤایـەتی بـۆ ماوەیـەك سـەبارەت بـە چـۆنیەتی دروستبوونی مرۆڤ بەهەڵەداچوو.

لــە ســەدەی ١٩ دا هــەنگاوێکی گــرنگ هــەڵنرا دەربــارەی لێکۆڵینەوە لە چۆنیەتی بەدیهاتنی مرۆڤ. ئەوکات ئاشکرا بوو کـە کۆرپەلە لە منداڵدانی دایکدا، لە دەرەنجامی یـەکگرتنی سـپێرمی بـاوك و هێلکـەی دایکـەوە دروسـت دەبێـت. لـەوەش گـرنگتر پێکهاتنی کۆرپەلە لە سکی دایکدا قۆناغ بە قۆناغ ئاشکرا کرا.

واتە بە کورتیەکەی، مرۆڤە بچووکەکان نە بە تەنیا لـە خانـەی زاوزێی پیاودا بوون نە بە تەنیا لە خانەی زاوزێی ئافرەتدا!

بەمجۆرە هەرچی بیروبۆچوون و پەرتووك و تێزی پێشتر هەیە سەبارەت بە بابەتەکە، وەلانران. بەمانای وشە؛ واتە ئەو بۆچوونانە (کۆن بوون)!

بەڵێ، کۆن بوون بەم شێوەیە دەبێت. لەدەستدانی ڕەوایەتی، ونکردنی حکومڕانی و چۆکدادان لەبەرامبەر کاتدا بەم شێوەیە دەبێت. بە جۆرێك ئاوڕدەدەیتەوە بەلای ڕابردوودا و بە خۆت دەڵێیت: "چەند لە ڕاستییەوە دووربوون، چەندە جێگەی پێکەنینە! باشە ئێمە ئەم هەموو ماوەیە باوەڕمان بەمانە کردبوو؟"... ئیدی (کۆن بوون)ی ڕاستەقینە ئەمەیە!

قورئان چی دەڵێت؟

عەجەب، ئایا دەربارەی بابەتێکی گرنگ وەك بەدیهاتنی مرۆڤ، قورئان چی دەڵێت؟ مادەم بکەر زانایە و زانایش مافی لێدوانی هەیە، کەواتە دەبێت ڕاستترین قسە قسەی پەروەردگار بێت. وانییە؟

ئایا لە قورئانی پیرۆزدا کە زیاد لە ١٤٠٠ ساڵ لەمەوبەر نێردرا بۆ گرۆی بەشەر ئاماژە بە دروستبوونی مرۆڤ کراوە؟ ئایا ئەوەی لە قورئاندا هاتووە یەکدەگرێتەوە لەگەڵ ئەو دۆزینەوانەی زانایانی بوارەکە پێش ١٥٠ ساڵ ئاشکرایان کرد؟

دروستترین وەڵام بۆ پرسیاری: "ئایا قورئان کۆن دەبێت؟"، زانیارییەکانی بەدیهاتنی مرۆڤە لە قورئاندا. ئەمەش نموونەیەك:

" من ئێوەم لە گڵ دروست کردووە چونکە باوکە گەورەی ئادەمزاد کە ئادەمە لە گڵ دروست کراوە، لەوەپاش لە تۆوی باوك و دایك م دروست کردوون، ئەمجا لە پارچە خوێنێکم دروست کردوون، ئەمجا لە پاچە گۆشتیکم دروست کردوون، هەیەتی خراوەتە شێوەی ئادەمزادەوەو هەیەتی نەخراوەتە شێوەی ئادەمزادەوە، ئەمەتان بۆیە بۆ باس ئەکەم تا بزانن چۆنم دروست کردوون. " الحج :٥

ئەم ئایەتە تەنیا یەکێکە لەو ژمارە زۆرەی ئایەتەکانی قورئان کە باس لە چۆنیەتی دروستبوون و قۆناغەکانی پێکهێنانی کۆرپەلە دەکەن لە سکی دایکدا. لەگەڵ ئەوەشدا هەر قۆناغێك بە لێکچواندنی زۆر جوان نمایش دەکات. ئێستاش پێکەوە واتای یەك بە یەکی ئەو دەستەواژانە شیکار دەکەین.

نوتفە: لە ڕووی زمانەوانیەوە واتە دڵۆپە ئاوێك. لێرەدا بە واتای خانەی نێرینە (سپێرم) یاخود هێلکەی پیتێنراوی ئافرەت بەکارهاتووە.

هەریەك لەو دووانەش دڵۆپە ئاوێکن و چیرۆکی ئێمەی مرۆڤ لەو دڵۆپە ئاوەوە دەست پێ دەکات.

عەلەقە "خۆهەڵواسەر": سەرسوڕهێنەرترین وێکچواندن ئەمەیانە. چونکە عەلەقە ٣ مانای جیاوازی هەیەو هەریەکێکیشیان پەیوەندی بە قۆناغێکی گەشەی کۆرپەوە هەیە:

- **خۆهەڵواسین و خۆگرتنەوە بە شوێنێکدا:** هێلکەی پیتێنراوی ئافرەت واتە زایگۆت خۆی بە دیواری منداڵاندا هەڵدەواسێت و دەگیرسێتەوە.

- **خوێنمژە:** زایگۆت بەبێ وەستان کەرت دەبێت و زۆر دەبێت، پاشان شێوەی خوێنمژەیەکی گچکە وەردەگرێت.

- **خوێنێکی مەییو:** کۆرپەلە لەبەرئەوەی لە سەرەتادا لەناوەوە تۆڕێکی دەماری نییە، هەربۆیە لە خوێنێکی مەییو دەچێت.

گۆشتپارە: لەم قۆناغەدا كۆرپەلە لە پارچە گۆشتێك دەچێت كە شوێنەواری ددانی بەسەرەوە بێت. هەرچی ئەندامەكانی جەستە هەیە ئیدی وردە وردە لەناو ئەم پارچە گۆشتەدا دروست دەبن.

هەموو ئەم ئایەتانە بەبێ هیچ جیاوازییەك هاوشێوەی دەرەنجامی ئەو توێژینەوە زانستیانەن كە دەربارەی كۆرپەلە ئەنجامدراون.

قورئانی پیرۆز قۆناغ بە قۆناغ دەربارەی چۆنیەتی دروستبوونی كۆرپەلە لە سكی دایكدا، دەدوێت. بەڵام تێگەیشتنی خەڵكی لەمە، كاتێكی دووروودرێژی خایاند.

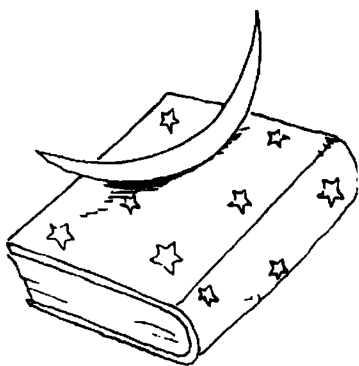
بێگومان قورئان هەرچییەك لەوبارەیەوە بڵێت ڕاستترینە.

ئەمە هەرچەندە ١٤ سەدە پێش ئێستاش ئەم هەواڵەی دابێت!

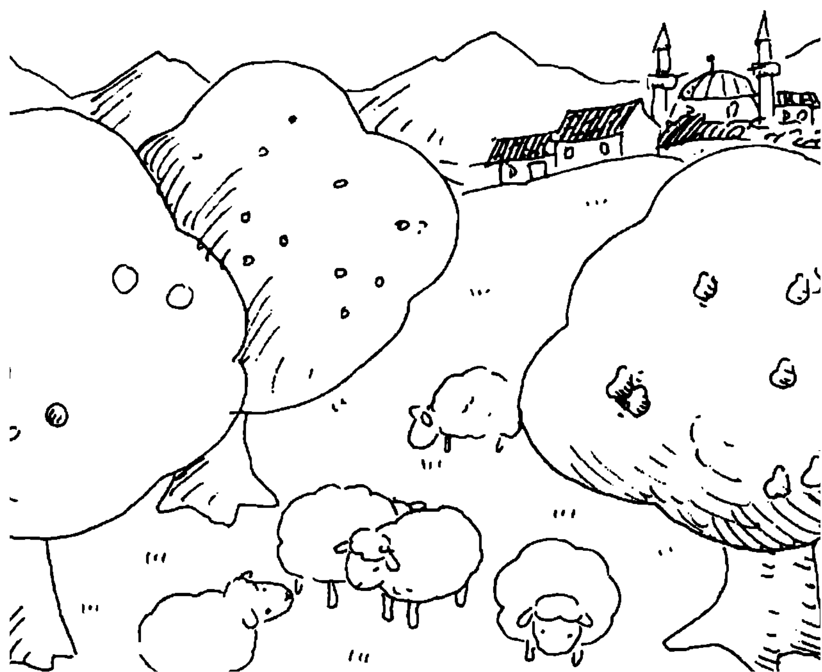
واتە ئەو سەردەمەی مرۆڤ نەك هەر هەواڵی لە زانستی كۆرپەلەزانی نەبوو، بەڵكو تەنانەت دەربارەی جەستەی خۆی خاوەنی هیچ زانیارییەكی ئەوتۆ نەبوو...

لەکاتێکدا باوکان منداڵە کچەکانیان زیندەبەچاڵ دەکرد –کە گوایە کچ مایەی نەنگیە بۆ خانەوادە– قورئان لەم جۆرە وانانەی بە مەردووم دەوتەوە.

ئێستا تۆ بڵێ؛ ئایا قورئان کۆن دەبێت، یاخود لەگەڵ تێپەڕینی کاتدا نوێ دەبێتەوە؟

چەند نموونەیەك لە موعجیزە زانستییەكانی قورئان

هـــەروەك چـــۆن قورئـــان پـــەرتووكی خودایـــە، گـــەردوونیش پەرتووكی زاتی ئەوە. بەڵام كتێبی گـەردوون، كتێبێكـی مەزنـە و بە پیتی خانە و ئەتۆم نووسراوە.

ئافرێنی تاقانە لە قورئاندا گەلێك ئاماژە بە گـەردوون دەكـات. لە چوارچێوەی چەندین باسـی جیـاوازدا باسـی ئـاژەڵان، ڕووەك، چـــیاكان، خـــودی مـــرۆڤ، هەســـارەو ئەســـتێرەكان، دەریـــاو ڕووبارەكان، با، هەور و باران و باخ و ڕەزەكان دەكـات. ئەمـەش بۆئـەوەی سـەرنجی مـەردووم ڕابكێشـیت، تـاكو لێـی بڕوانێـت و بیربكاتەوە و نهێنییەكانی ببینێت.

بەم جۆرە كاتێك قورئان دەخوێنین سروشت و كاتێـك سـەیری سروشت دەكەین قورئانمان وەبیردێتەوە...

بۆ وێنە کاتێك ئایەتی پـیرۆزی: " خـودا خستیە دڵی هەنگەوە کەماڵی خۆتان دروست بکەن لە شاخەکانداو لە قوپۆڵی داررداو لـە هەرشـوێنێ کـە خـەڵك بـەرزی ئەکەنـەوە وەك دارمێـوو بـن مـیچ." النحل: ٦٨، دەخـوێنین دیمـەنی کۆمـەڵێك مـێش هـەنگمان دێتـە بەرچاو کە لەناو باخێکی پڕ لە گوڵ و گوڵزاردا دەفڕن.

هەرکاتێکیش کەوچکێك هەنگوین دەخۆین ئایەتێکی قورئانمان وەبیردێتەوە کە باسی هەنگ بکات.

" لە سکی ئەو هەنگانـە شـەرابێکی ڕەنگـاوڕەنگ، زەردو سپیو ڕەش، دەرئەچێ لـە خواردنەوەیدا شیفا هەیـە بۆ خـەڵك." النحـل: ٦٩.

قورئان و گـەردوون، دوو کتێبـی نـاوازەی خـودان کـە هـەرگیز ناکرێت لە یەکتری جودابینەوە.

ئەگەرچی قورئان کتێبێکی فیزیا، کیمیا، زیندەوەرزانی یاخود جیۆلـــۆجی نییـــە –بـــەوجۆرەی لـــە ڕۆژگـــاری ئـــەمڕۆدا دەنووسرێنەوە– بەڵام هەواڵدەری موعجیزەکانی سروشتە...

قورئان هەواڵ و سەرگوزشتەی جیاوازی ژیانمان بۆ دەخاتەڕوو لـە بچـووکەوە بـۆ گـەورە لەوانـەش؛ ئەسـتێرەکان، هـەورەکان، هـەورە بروسـکە، شـنەبای بـەیانی، تـۆوی درەخـت، بـەدیهاتنی

هـەنگ و مێروولـە و جالْجالْۆکـە، بەسـەرهاتی خۆمـان لـە سـکی دایکماندا، هێلْەکانی پەنجەمان، چیا، دەریا و چینەکانی زەوی... بـە ئاشـکرابوونی نهێنییـەکانی گـەردوونیش زیـاتر لـە مانـای ئایەتەکانی قورئان تێدەگەین...

لەگـەڵ هـەر دۆزینەوەیـەکی نوێـدا هەڵوێستەیەك دەکـەین و دەڵێین: "بەڵێ، ڕاستە تازە زانایـان ئەمـەیان دۆزیوەتـەوە بـەڵام قورئان پێش ١٤٠٠ ساڵ باسی کردووە".

ئەمـەش یەکێکـە لـە مـوعجیزە گـەورەکانی قورئـانی پـیرۆز. چـونکە نیشـانی دەدات؛ لەگـەڵ تێپـەڕینی کاتـدا نـەك هـەر کـۆن نابێت، بەڵکو نوێ دەبێتەوە.

ئێستاش یەك دوو نموونەت بۆ دەهێنمـەوە ئـەوکات باشـتر لـە مەبەستم تێدەگەیت.

گەردوونی فراوانبوو

هەزاران ساڵ مرۆڤ پێی وابوو گـەردوون وەك گۆیـەکی وەسـتاو وایە. گۆیەکی وەستاوی وەها کـە سـەرەتا و کۆتاییەکـەی دیـاری بێت و شیاوی گۆڕان نەبێت...

بەڵام لە سالآنی (١٩٠٠)کاندا ئەم بیروبۆچوونە گۆڕا. لە ئەنجامی توێژینەوە زانستیەکان و چاودێریکردنی بۆشایی ئاسمان بە تەلەسکۆبی زەبەلاح و پێشکەوتوو، دەرکەوت کۆمەڵە خۆرەکانی ئاسمان وەستاونین و بەردەوام لە یەکتری دووردەکەونەوە. لەبەر ڕۆشنایی ئەمەدا، زانایان وتیان:

"ئەهای خەڵکینە، ساتێك ڕاوەستن. بە پێچەوانەی ئەوەی پێتان وترا، ئێستا دەرکەوتووە ئەم گەردوونە وەك میزەڵدانێك بەردەوام لە فراوانبووندایە."

لێکۆڵینەوەکان لەوبارەیەوە بەردەوام بوون، دەرەنجام یەکلایی بووەوە کە گەردوون بەردەوام لە دۆخی فراوانبووندایە. ئەم زانیاریەی مرۆڤ تەنیا ١٠٠ ساڵە توانیویەتی پەیی پێ بەرێت، قورئان بەر لە ١٤٠٠ ساڵ ئاماژەی پێکردووە.

لە سورەتی (الذاریات) ئایەتی ٤٧ دا قورئان بەم شێوەیە باسی بابەتەکەی کردووە:

" ئاسمانیشمان بەهێز دروست کردو ئێمە ئەتوانین گەورەتریشی بکەین."

هەورە سەنگینەکان

وێکچواندنی ئەو پەڵە هەورانەی بەسەرماندا تێدەپەڕن بە شتێکی دیکە، کارێکە هەمووومان حەزمان لێیەتی. بۆ وێنە؛ هەورەکان زۆرینەی کات وەك چەند مۆڵێك لۆکە لە ئاسماندا دەردەکەون...

وەلێ، مرۆڤ بەدرێژایی چەندین سەدە تەنیا تەماشای ئەو پەڵە هەورانەی کرد. هیچ زانیارییەکی نەبوو دەربارەیان. هیچ کەسێك بۆچوونێکی نەبوو دەربارەی سەنگ و قورسایی ئەو لۆکە مۆڵانە. خەڵکی دەیانوت: "بەپێی ئەوەی لە ئاسمانداو لەناو هەوادا ئاوا ڕاگیربوون کەواتە هیچ سەنگێکیان نییەو هاوشێوەی لۆکە سوکن!!"

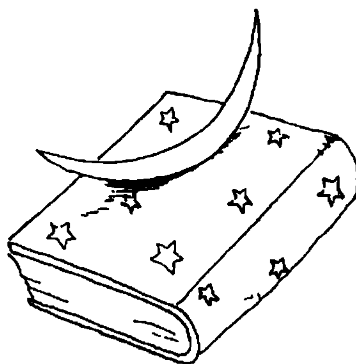
بەڵام لە ڕاستیدا وانییە.

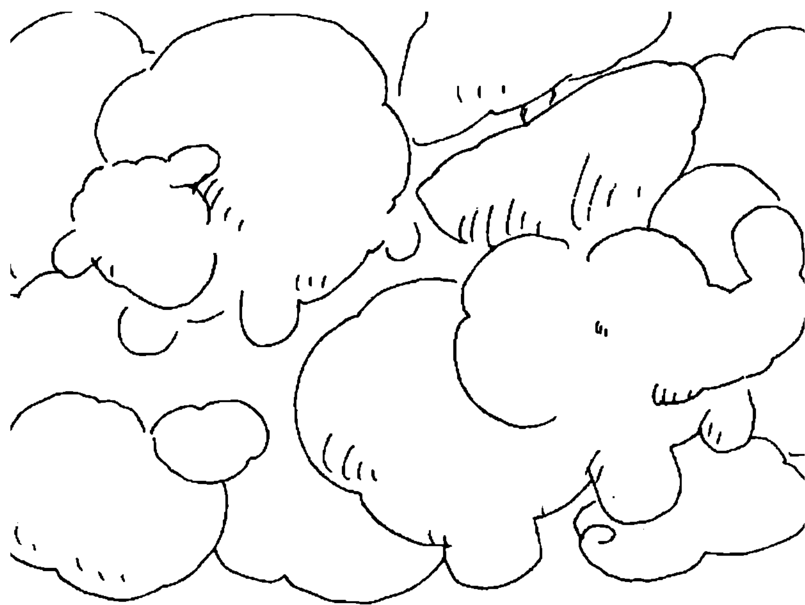
کاتێك زانایان هەژماری کێشی ئەو بارانەیان کرد کە لە هەورەکانەوە دەبارێت، کێشێکی سووکی هاوشێوەی کێشی (لۆکە)یان بۆ دەرنەچوو. بۆ نموونە؛ کێشی تەنیا ١ سەنتیمەتر باران بارین لە ڕووبەرێکی (٥٠) پەنجا کیلۆمەتر دووجا فراواندا،

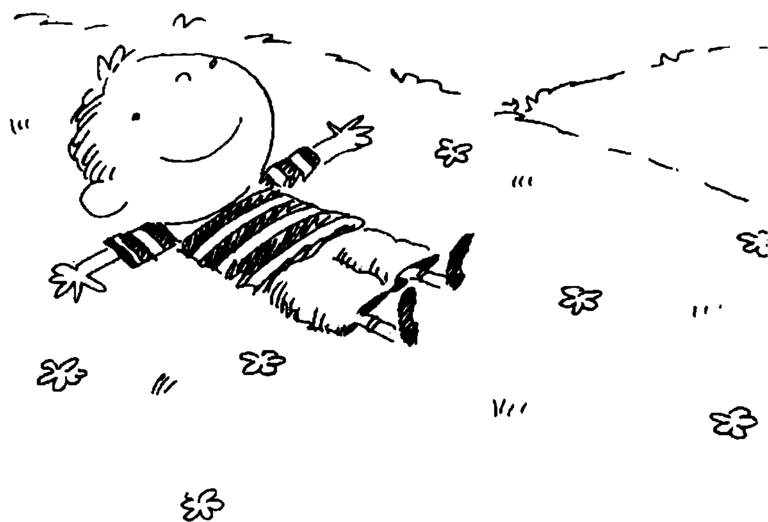
نزیکەی نیو ملیۆن تۆن دەردەچێت. بەم شێوەیەش تەنیا یەك پەڵە هەوری باران، دەکرێت ۳۰۰ هەزار تۆن دەربچێت.

قورئانی پیرۆز بەم جۆرە دەربارەی بابەتەکە دەدوێت:

"خودا ئەو خودایە باکان ئەنێرێ، موژدەی بارانی ڕەحمەتیان پێیە، کە هەوری قورس و زۆریان هەڵگرت بەرەو وڵاتێك ئەیاندەینەبەر کە مردووەو سەوزایی و ژیانی تێدا نییە، لەوێ بارانی پێ ئەبارێنین و، لەو زەوییە مردووەدا هەموو جۆرە بەرو گیایەك ئەڕوێنین" الأعراف :٥٧

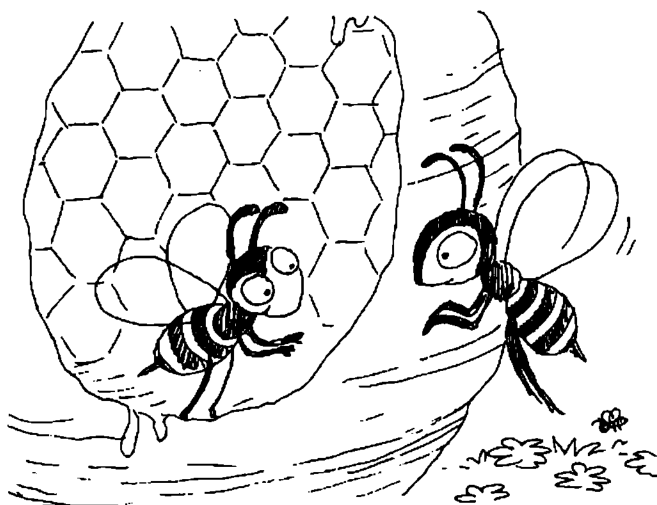

موعجیزەكانی مێش هەنگ

" خودا خستیە دڵی هەنگەوە كە ماڵی خۆتان دروست بكەن لە شاخەكانداو لە قوڕۆڵی دارداو لە هەرشوێنێ كە خەڵك بەرزی ئەكەنەوە وەك دارمێوو بن میچ. " النحل: ٦٨

" جا لە شیرەی هەموو بەرێ بخۆن و ئەو ڕێگایە بگرنەبەر كە خودا بۆی ئاسان كردوون. لە سكی ئەو هەنگانە شەرابێكی ڕەنگاوڕەنگ، زەردو سپیو ڕەش، دەرئەچێ لە خواردنەوەیدا شیفا هەیە بۆ خەڵك. بێگومان لە هەنگ و جۆری ژیانی و دروست كردنی هەنگوین و نێرومێیاندا نیشانەی دەستەڵات و توانی خودا هەیە بۆ قەومێ كە بیر بكەنەوە وعەقڵیان بخەنەكار." النحل: ٦٩

مێش هەنگ لەنێو زیندەوەراندا پێگەیەكی تایبەتی هەیە. خودا بە مێشێكی بچووكی ژەهراوی وەك هەنگ، هەنگوینی شیرینمان بۆ بەرهەم دێنێت. لە قورئانی پیرۆزیشدا باس لەم مێرووە نائاساییانە دەكات كە كار دەكەن و بەرهەمێكی گرنگی وەك هەنگوین بەرهەم دەهێنن، وەك پاداشتێك بۆیان. تەنانەت سوورەتێكی قورئانیش هەر بە ناوی (هەنگ)ەوە ناونراوە؛ سوورەتی (النحل). لەم سوورەتە پیرۆزەدا پەروەردگار باسی هەنگمان بۆ دەكات.

کاتێـك لـەو ئایەتـە ورد دەبینـەوە، چـەند سـەرەداوێکمان سەبارەت بە لایەنی هەنگ بۆ دەردەکەوێت...

ئەمەش چەند نموونەیەکە لە موعجیزەکانی هـەنگ کـە قورئـان پێش ١٤٠٠ ساڵ باسی کردووە و تازە بە تازەش مـرۆڤ پـەیی پـێ بردوون:

- زمـانی عـەرەبی زمـانێکی فراوانـە. لـە عەرەبیـدا وشـەیەك ئەگەر بۆ شـتێکی نێرینـە بـەکاربێت جیـاوازە لـەوەی بـۆ مێینـە بەکاردەهێنرێت.

ئایەتەکانی مێش هەنگ ڕووی دەمی لە هەنگە مێینەکانە.

بـەڵێ، تەنانـەت ئـەم وردەکارییـە بچـووکە، موعجیزەیـەکی وەهای قورئانە کە مرۆڤ واقی وڕدەمێنێت لە بەرامبەریدا.

چـــونکە لێکۆڵینـــەوە زانســـتیەکانی ئـــەم ســـەردەمە، دەریانخســـتووە کـە تـەنیا هەنگـە مێیەنـەکان بەشـداری لـە بەرهەمهێنانی هەنگویندا دەکەن.

بگـرە هـەموو کارەکـانی نـاو پوورەکەشـی هـەر لـە لایـەن مێینەکانەوە جێبەجێ دەکرێن.

– هەمووان دەزانین هـەنگ لـەم گـوڵ بـۆ ئـەو گـوڵ دەفڕێـت. بەڵام بۆ ئاگاداریت هەنگ تەنیا لەسەر گوڵ نانیشێتەوە، بەڵکو لە پێنـاو پێشکەشـکردنی خـواردن بـە ئێمـە، سـەردانی هـەزاران ڕووەکی جیاواز دەکات. لە ڕاستیدا خودی ئەم پرۆسەیە هێنـدەی هەنگوینەکـە بایەخـدارە. چـونکە لـە هـەمان کاتـدا هـەنگ تـۆوی درەختەکان بۆ سەر یەکدی دەگوازێتەوە. بەم شێوەیەش سەوزە و میوەکان زۆر دەبـن. ئەگـەر هـەنگ تـەنیا لەسـەر پـەڕەی گـوڵ بنیشـتایەتەوە، پێدەچـێت ئـەوکات هەنـدێ جـۆری سـەوزە و میوەکانمان هەر نەدیبایە.

ئایەتـەکانی مـێش هـەنگ، سـەرنجمان بـەلای ئەمەشـدا ڕادەکێشن.

چـونکە ئایەتەکـە نافـەرموێت: " جـا لـە شـیرەی هـەموو گوڵـێ بخـۆن " ، بـەڵکو دەفـەرموێت: " جـا لـە شـیرەی هـەموو بـەرێ بخۆن".

(بەروبووم) لێرەدا، بەدەر لـە گـوڵ مەبەسـتی میـوەو سەوزەکانیشە...

– دۆزینـەوەی ڕێگـا و ئاڕاسـتەی نێـوان پـوورەو ئـەو دەیـان باخچـەی گوڵانـەی هـەموو ڕۆژێـك بـۆی دەچـن، خـۆی لـە خۆیـدا موعجیزەیـەکی ئاشـکرایە. هەنگـەکان ئاڕاسـتەی خۆیـان بـەپێی تیشکی خۆر دیاری دەکەن. بەڵام خۆ شوێنی خـۆر بـەردەوام لـە گۆڕاندایە! ئەی چۆن دەگونجێت سـەرەڕای ئەمـە، هـیچ هـەنگێك ئاڕاستەکەی ون ناکات!

مێشکی گچکەی هەنگ بەشێوەیەك بـەدیهێنراوە دەتوانێـت لـە ڕێگای بەکارهێنانی خۆرەوە مەوداو ئاڕاستەی نێوان پوورەکەی و ئەو شوێنەی لێیەتی، دیاری بکات. بە جۆرێك، تەنانەت لـە کـاتی هەوریشدا بە ئاسانی ڕێگای خۆی دەدۆزێتەوە.

لە قورئانی پیرۆزدا ئاماژە بە چۆنیەتی دۆزینەوەی ڕێگا کراوە لەلایـەن هەنگـەوە و بـوونی یارمەتیـەکی بەرچـاوی خـودا لـەم

بابەتەدا، بە چەند شێوەیەك كە ژیریی مرۆڤ دەستەوسانە لە تێگەیشتنیدا:

بچۆرە سەر ئەو نەخشانەی پەروەردگار كە دەفەرمووێت: " ئەو ڕێگایە بگرنەبەر كە خودا بۆی ئاسان كردوون ".

بەم پێیەش ئاشكرا دەبێت، دۆزینەوەی ڕێگا و ئاڕاستەی هەنگەكان كە هێشتا مرۆڤ نەیتوانیوە بەتەواوی لێی تێبگات، خودای بالأدەست و زانا بۆی ئاسانكردوون.

– مێش هەنگ دوو گەدەی هەیە. كاتێك هەنگ دەگەڕێتەوە بۆ ناو پوورەكەی ئەو شیلەیەی لە گەدەیدا كۆی كردووەتەوە، دەیكاتە ناو گەدەی هەنگێكی دیكەوە. شیلەكە لە گەدەی هەنگی دووەمدا ساز دەبێت و دەبێتە هەنگوین. واتە هەنگوین لە سكی تەنیا یەكەم هەنگدا دروست نابێت، بەڵكو لە سكی چەند هەنگێكدا دروست دەبێت..

قورئانی پیرۆز بەر لە ١٤٠٠ ساڵ باسی ئەم زلنیاریەی كردووە كە بەم دواییە زانایان توانیویانە لێی تێبگەن:

" له سكی ئەو هەنگانه شەرابێكی ڕەنگاوڕەنگ، زەردو سپیو ڕەش، دەرئەچیٚ له خواردنەوەیدا شیفا هەیه بۆ خەڵك".

– ئایا سەرنجت داوه؟ له ئایەتەكەدا دەڵێت: "له سكی ئەو هەنگانەوه شەرابێكی ڕەنگاوڕەنگ ، دەرئەچیٚ"، ناڵێت: "هەنگوین دەرئەچیٚ". ئەدی باشه بۆ واناڵێت؟

ئەو هەنگوینەی له سكی هەنگدا دەگاته قۆناغێكی دیاریكراو، دەكرێته سەر شانەی هەنگوین، بەڵام هێشتا ئەو هەنگوینه نییه كه خۆمان دەیزانین. بەڵكو زیاتر له شەربەت دەچێت. دوای ماوەیەك خەستتر دەبێتەوه و دەبێت بەو هەنگوینەی بۆ خواردن دەستدەدات.

بەڵێ، قورئان لەپێناو ئەوەی بە وردەکاری تەواوەوە تیشک بخاتە سەر بابەتەکە، لەبری وشەی هەنگوین شیلە یان شەربەتی بەکارهێناوە !

– لە درێژەی ئایەتەکەدا هاتووە: "لە خواردنەوەیدا شیفا هەیە بۆ خەڵك"، وەك ئاشکرایە لە ڕۆژگاری ئەمڕۆدا ڕۆژ لە دوای ڕۆژ سوود و قازانجی نوێی هەنگوین دەخرێتەڕوو.

هەروەها لە کۆتایی ئایەتەکەدا دەڵێت: " بێگومان لە هەنگ و جۆری ژیانی و دروست کردنی هەنگوین و نێرومێیاندا نیشانەی دەستەڵات و توانی خودا هەیە بۆ قەومێ کە بیر بکەنەوە وعەقڵیان بخەنەکار ".

شنەبای پیتێنەرو پاکژکەر

تاکو ماوەیەك لەمەوبەر وا دەزانرا تاکە پەیوەندی نێوان با و باران، ڕاپێچکردنی پەڵە هەورەکانە لە جێگایەکەوە بۆ جێگایەکی دیکە.

بەڵێ ڕاستە، هەرکەسێك سەر هەڵبڕێت و سەیرێکی ئاسمان بکات هەر ئەوەندەی دەبینێت. بەڵام پەیوەندی ڕاستەقینەی نێوان با و باران ئەمە نییە.

ئەركێكی گرنگ دراوە بە با، ئەویش هەڵگرتنی تایبەتمەندی خڕكردنەوەیە لە ئاسماندا.

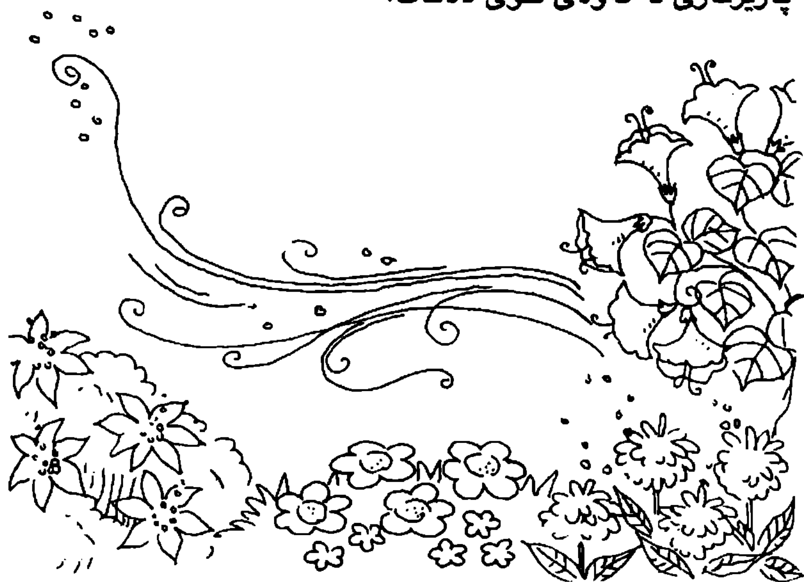
با، دەنكۆڵەكانی خوێی كۆبووەوەی سەر ڕووی زەریاكان و، تۆزی بیابان و پرژەی گڕكانەكان كۆدەكاتەوەو بەرەو چینەكانی سەرەوەی بەرگە هەوا دەیانبات. بەم جۆرە هەڵمی ئاو لەناو بەرگە هەوادا ئەو دەنكۆڵانە چڕدەكاتەوە و دووبارە دەبنەوە بە دڵۆپە ئاو. چونكە ئەگەر ئەو دەنكۆڵە تۆزانە نەبن، هەڵمی ناو هەوا جارێكی دیكە خەست نابنەوەو نابنەوە بە ئاو.

بڕوانن قورئان چەندە بە جوانی ئەم بابەتەمان بۆ ڕوون دەكاتەوە: " باكانمان بە سك پڕی، یا بۆ پێوەندو تەلقیحكردنی دارو درەخت ناردو، لە ئاسمانەوە ئاومان بۆ ناردن و دامانە دەرخواردتان، یا كردمانن بە ئاودێری دارودرەخت و، كشتوكاڵتان بەو ئاوە ئاو دا كە ئێوە خۆتان ئەو ئاوەتان هەڵ نەگرتووەو نەتانكردووەتە چاڵاوەوە." الحجر:٢٢

تایبەتمەندی پیتاندنی با لە جیهانی ڕووەكیشدا خۆی نیشان دەدات.

تۆو و دەنكەهەڵاڵەی هەزاران جۆری ڕووەك لەسەر زەویدا، لە ڕێگای باوە لە دانەیەكیانەوە دەگوازرێتەوە بۆ دانەیەكی دیكەیان

و پیتانــــدن و زۆربوونیـــان ڕوودەدات. بـــەم جـــۆرەش ڕووەك پارێزگاری لە نەوەی خۆی دەکات.

خودای بەدیهێنەر هەندێ جۆری تۆوی بە قورساییەکی هێنـدە کەم بەدیهێناوە کە بە کزەبایەکی نەرم دەگوازرێنەوە. زۆربـوونی گەلێك چەشنی ڕووەك وەك درەختی گوڵدارو گـژوگیا، لـە ڕێگـەی باوە دەبێت.

هاوشێوەی تایبەتمەندی گردکردنەوەی دەنکۆڵەکانی تۆز لەناو خۆیدا، ئێمەی مرۆڤ تاکو ئەم سەردەمانەی دوایـیش نەمانـدەزانی با هۆکاری سەرەکی زۆربوونی ڕووەکە.

بەڵام ئافرێنی ئاسمانەکان، هەورەکان، باران و بەفر و تەرزەو بەدیهێنەری ڕەزو باخ و گوڵ و میوەکان، خودای تاقانە بەر لە ١٤٠٠ ساڵ لە قورئاندا ئەو زانیاریانەی خستۆتە بەردەم بەندەکانی.

"ئێمە شنەبای پیتێنەرمان ناردوو (کە پیتێنەری دارو درەختە)"

بێگومان موعجیزە زانستیەکانی قورئانی پیرۆز هەر ئەمەندە نییە.

بەڵام ئەگەر دانە دانە لێرەدا باسی زۆربەیان بکەین، ئەوکات دەرفەت نامێنێتەوە بۆ وەڵامدانەوەی پرسیارەکانی دیکەت. وا باشترە بە ئومێدی ئەوەی ئەم بابەتە لە پەرتووکێکی تایبەتدا بە درێژیی باسی بکەین.

لێرەدا کۆتایی پێ بهێنین. ئیدی کاتی ئەوە هاتووە وەڵامی ئەو پرسیارەت بدەمەوە کە هەر لە سەرەتای ئەم بەشەوە تامەزرۆی زانینی دەکەیت:

"مادەم هێندە موعجیزەی زانستی لە قورئاندا هەیە، ئەدی بۆچی هەمیشە کەسانی ناموسوڵمان پەردەیان لەسەر هەڵدەدەنەوە؟"

مادەم هێندە موعجیزەی زانستی لە قورئاندا بوونیان هەیە، ئەدی بۆچی هەمیشە کەسانی ناموسوڵمان پەردەیان لەسەر هەڵدەدەنەوە؟

پێش هەموو شتێك دەبێت بزانین؛ قورئان کتێبی زانیاری نییە. ئەگەر باسی ئاسمان و، ئەستێرە و، با و، چۆنیەتی دروستبوونی مرۆڤ تاکو هێڵەکانی پەنجەی و، چینەکانی زەوی و، مێش هەنگ و باڵی مێش یان شتی هاوشێوەی ئەمانەش بکات، بۆ ئەوە نییە تەنیا ئاماژە بە چەند هەواڵ و زانیاریەکی زانستی بکات. بەڵکو ئامانج لێی دەرخستنی هونەر و کارسازی نەبڕاوەی خودای تاقانەیە...

قورئانی پیرۆز سەرەتا کتێبی دینەکەی ئێمەیە. گەورەترین ئامانجیشی ناساندنی بەدیهێنەرمانە بە ئێمە.

ئەو تێمان دەگەیەنێت کە داخۆ: "ئەو خودایەی ئێمەی مرۆڤی بەم شێوە جوانە و لەم گەردوونە ناوازەیەدا بەدیهێناوە، چۆن خودایەکە؟".

بەر لە هەرشتێك قورئان وەڵامی ئەم پرسیارەمان پێشکەش دەکات و زاتی "الله"مان پێ دەناسێنێت.

ئەگەر ئاماژە بە ئەستێرەکان بکات، ئەوا بێگومان ئاماژە بە نموونەیەك لە دەسەڵاتی خودا دەکات.

ئەگەر باسی هەنگ بکات، ئەوا دەیەوێت باسی وردەکاری هونەری خودا بکات..

ئەو داوامان لێدەکات تێڕابمێنین و بیربکەینەوە و لێی تێبگەین! پێمان دەڵێت: "بۆ کەسانێك بیر دەکەنەوە لەمانەدا بەڵگەی زۆر هەن" و لێمان دەپرسێت: "ئایا هیچ بیر ناکەنەوە؟".

ئەگەر نا قورئانی پیرۆز وەك کتێبی زیندەوەرزانی و، کیمیا و جوگرافیا تەنیا نالێت: "ڕووداوەکان بەم شێوەیە یاخود بەو جۆرەی دیکە ڕوودەدەن" و تێبپەڕێت.

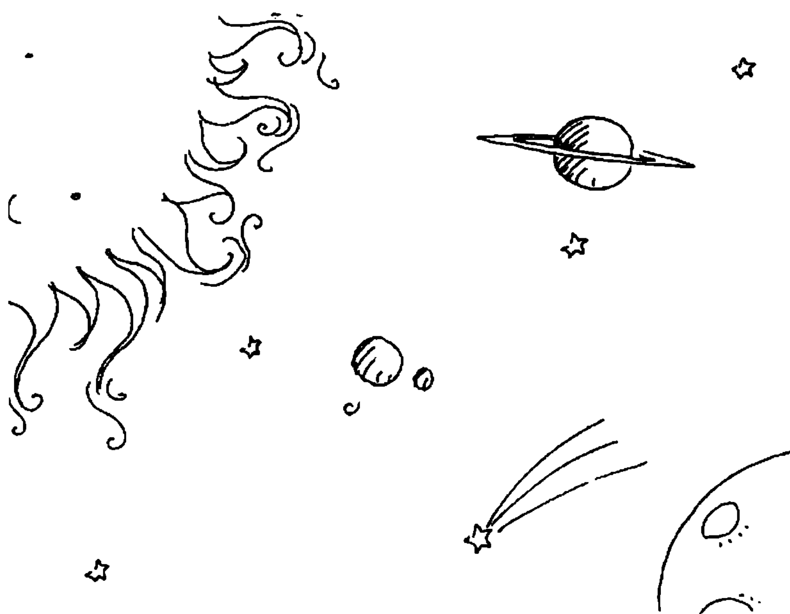
هەر لەبەرئەوە کەسێك ئەگەر چی زۆریش قورئان بخوێنێتەوە، نابێت بە کیمیاگەرێك یان زیندەوەرزانێك یاخود کۆرپەلەزانێك.

بۆ نموونـه کاتێـك قورئانخوێنێـك ئـەم ئایەتـە دەخوێنێتـەوە: "باکانمان بە سك پڕی، یا بۆ پێوەندو تـەلقیحکردنی دارو درەخت نارد" الحجر:٢٢، ئەگەر نەیـەت و توێژینـەوە لەسـەر بـا نـەکات، ئەوا ناتوانێت پەیوەندی نێوان با و بـاران و کاریگـەری بـا لەسـەر زۆربوونی ڕووەك دەربخات.

بەڵکو بە پێچەوانەوە تەنیا زانایەك دەتوانێـت ئاشـکرای بکـات کە توێژینەوە و بەدواداچوون لەو بارەیەوە ئەنجام بدات.

توێژەرێکی زانستی دیکە بەبێ ئـەوەی ئاگـاداری ئایـەتی پـیرۆزی "ئاسمانیشـمان بەهێز دروست کـردو ئێمـە ئەتوانین گەورەتریشـی بکەین." الذاریات : ٤٧، بێت، دەکرێت لە ئەنجامی چاودێری کـردن و لێکۆڵینـەوەی بۆشـایی ئاسمانـەوە خێـرا لێکدوورکەوتنـەوەی کۆمەڵـە خۆرەکـان ببینێـت. لەمەشـەوە بگاتـە دەرئـەنجامی "گەردوون فراوان دەبێت" .

بـەڵام قوتابییـەکی قورئـان کـە چـەندین سـاڵە سـەرقاڵی خوێندنـەوەی ئـەم ئایەتـە پیرۆزەیـە، لەبەرئـەوەی گـەردوونناس نییە ناتوانێـت فراوانبـوونی گـەردوون بـە شـێوەیەکی بەرجەسـتە ئاشکرا بکات.

بـەڵام ڕۆژێـك گوێبیسـتی هـەواڵێك دەبێـت گوایـە "زانایـان دۆزیویانەتـــەوە گـــەردوون بـــەردەوام لـــە فراوانبووندایـــە"، دەستبەجێ لە جێی خۆی ڕادەپەڕێت دەڵێت:

"قورئـــان پـــێش ١٤٠٠ ســـاڵ لـــە ئایـــەتی ٤٧ ی ســـوورەتی (الـذاریات) دا ئـــەم هەواڵـــەی پـــێ داویـــن! بەتێپـــەڕینی كـــات موعجیزەكـانی قورئـان یـەك یـەك ئاشـكرا دەبـن و قورئـان نـوێ دەبێتەوە! چونكە فەرموودەی خودای تاقانەیە!"

بێگومـــان ئەگـــەر موســـوڵمان هـــەزار جـــاریش ئـــەو ئایەتانـــە بخوێنێتـــەوە کـــە پەیوەندیـــدارن بـــە هەنگـــەوە، بـــەڵام هـــیچ لێکۆڵینەوەیەکی لەسەر ئەنجام نەدابێت، ئەوا لەو مانایە تێناگات کە قورئان پێمانی ڕادەگەیەنێت.

لەبـــەر ئـــەوە، هاوشـــانی خوێندنـــەوەی ئایەتـــەکانی قورئـــان پێویستە ئەو کەسە شارەزایەکی بواری مێرووەکان بێت و ئایـەتی بەرجەستەی (هەنگ)یش لەنێو پەرتووکی گەردووندا بخوێنێتەوە.

پرسیار لێرەدا ئەوەیە؛ مادەم ئەم ڕاستیانە لە قورئاندا ئاماژەیان پێ کراوە، ئەدی بۆچی ناموسوڵمانان پێش موسوڵمانان درکیان پێ دەکەن؟

ئایا بۆچی هەمیشە ئەو کەسانە ئاشکرایان دەکەن کە قورئان ناخوێننەوە بگرە بڕواشیان پێی نییە؟

وەڵامەکەی ئاسانە! چونکە ئەوان لێی دەکۆڵنەوە! ئەوان لێی ورد دەبنەوە. ئەوان مێشکیان بە هەنگ، مێرووله، ئەستێرە، با... هتد سەرقاڵ دەکەن. بۆیە ئەم دۆزینەوانە دەبێتە پشکی ئەوان.

ئاخۆ ئێمەی موسوڵمان بەدرێژایی ئەم ماوە زۆرە، نەماندەتوانی ئاماژەکانی قورئان و ڕاستیەکانی لە گەردووندا لێکبدەینەوە!

هێندەی سەردەمانی کۆن تەماشای گەردوونی دروستکراوی خودای تاقانە ناکەین. دەڵێم سەردەمانی کۆن، چونکە لە کۆندا موسوڵمانان وانەبوون...

ئەو شارانەی ڕۆشنایی ئیسلامیان پێگەیشتبوو، ناوەندی زانستی بوون لە جیهاندا. چەندین سەدەش ئەو چاخە زێڕینە درێژەی کێشا.

زانایانێـك هـاوڕێ لەگـەڵ خوێندنـەوەی قورئـانی پـیرۆزدا، لەکتێبی مەزنی گەردوونیشـیان کۆڵیـەوە و چـەندین زانیـاری زۆر گرنگیان دۆزییەوە.

ئەوان بە خۆیانیان وت: "مادەم لە کتێبەکەی ئێمـەدا چـەندین ئایـەت دەربـارەی گـەردوون هەیـە، مـادەم قورئـان باسـی ئەستێرەکان، بـا، چیاکان، هـەنگ، دروسـتبوونی مـرۆڤ و چـەند شتی هاوشێوە دەکات، ئایا ناکرێت هـاوڕێ لەگـەڵ خوێندنـەوەی

قورئاندا لێکۆڵینەوە دەربارەی گەردوونیش بکەین؟ ئایا خودی قورئان خۆی فەرمانمان پێناکات تێڕابمێنین و پەند وەربگرین؟"

بێگومان لەبنچینەی ئەو ئاستەی ئەمڕۆ زانست پێی گەیشتووە، هەوڵ و ماندووبوونی بێوچان و تەندروستی ئەو قوتابیانەی قورئان هەیە.

مێژووی زانست پڕە لە چیرۆکی سەرکەوتنەکانی ئەوان...

لەوانەیە تەنانەت ناوی زۆرێك لەوانیشمان نەبیستبێت، بەڵام کاتێك لاپەڕەکانی مێژوو هەڵدەدەینەوە بۆمان دەردەکەوێت ئەو دەوڵەتەی موسوڵمانان بنیاتیان نا چۆن بە جیهاندا زانست، کلتوور و ژیاری بڵاودەکردەوە. لەوانەش؛ دەوڵەتانی ئەندەلوس، سەلجوقی و عوسمانیەکان بوون.

ئێستاش تەنیا بە کورتی ناو و کاری زانستی ئەو قوتابیانەی قورئانت بۆ دەژمێرم کە لە هەمان کاتدا هەم قورئانیان خوێندووە و هەم بە بیرکردنەوەی قووڵەوە لە گەردوونیان ڕوانیووە.

لەبەر ڕۆشنایی قورئاندا...

عەلی کوڕی عەباس (٩٩٤): یەکێکە لەو پزیشکە لێهاتووانەی کە چارەسەری زۆرێك لە نەخۆشییە درێژخایەنەکانی کردووە و، چەندین نەخۆشی هەناوی دەستنیشان کردووە. هەروەها بۆ یەکەم جار باسی لە کۆئەندامی سوڕی خوێن کردووە.

عەمار (سەدەی یازدە): پزیشکێکی موسوڵمانە و یەکەم نەشتەرگەری ئاوی سپی چاوی ئەنجامداوە.

بطانی (٨٥٨-٩٢٩) : یەکێکە لە گەردووونناسە بەناوبانگەکان. داهێنەری زانستی سێگۆشەیە و یەکەم زانایە دەستەواژەکانی (ساین) و (کۆساین)ی بەکارهێناوە.

بەیرونی (٩٧٣-١٠٥١): یەکەم زانایە سوڕانەوەی زەوی بە دەوری خۆیدا ئاشکرا کرد.

جابری کوڕی حەیان (٧٢١-٨٠٥): بە باوکی کیمیا دادەنرێت. پێش ١٢٠٠ ساڵ دەریخستووە کە دەتوانرێت ئەتۆم پارچە بکرێت و جیا بکرێتەوە.

جـاحظ (٧٧٦-٨٦٩): یەکێکـە لـە پێشـەنگەکانی زانسـتی گیانلەبەرناسی. لە پاشەڕۆی ئاژەڵەوە ئەمۆنیای بەرهەمهێناوە.

دەمـیری (١٣٤٩-١٤٠٥): لـە ئەوروپیەکانـە و ٤٠٠ سـاڵ لەمەوپێش یەکەم ئینسکلۆپیدیای زانستی ئاژەڵناسی نووسیوە.

ئـەبولوەفا (٩٤٠-٩٩٨): زانایـەکی بیرکاریـە و چـەمکەکانی (تان)، (کۆتان)، (سێکانت) و (کۆسـێکان)ی هێنایە نـاو زانسـتی سێگۆشەوە.

خـواریزمی (٧٨٠-٨٥٠): نووسـەری یەکـەم پـەرتووکی "جەبر"ەو ئەو زانستی "جەبر"ی فێری ئەوروپیەکان کرد.

حونـەین بـن ئیسـحاق (٨٠٩-٨٧٣): پێشـەنگی پزیشـکانی چاوە.

ئیبن جەسار (١٠٠٩): پزیشکێکی موسوڵمانە، یەکەم کەس بوو هۆکار و چارەسەری نەخۆشی (ئاوڵە)ی دۆزیەوە پێش ٩٠٠ ساڵ.

ئـیبن هـەیثـەم (٩٦٥-١٠٥١): فیزیاگـەرێکی مەزنـە و دامەزرێنەری زانستی بینینە.

گـــەورەترین زانـــای فیزیـــای موســـوڵمان و پێشـــەنگی ڕۆژئاواییەکانیشە.

ئەم زانایە ڕوونکەرەوەی سیستمی بینین و چاوە.

ئـــیبن ســـینا (٩٨٠- ١٠٣٧): پزیشـــکێکی موســـوڵمانە، بەرهەمەکانی ٦٠٠ ساڵ لە زانکۆکانی ئەورووپادا وەك كتێبی وانەی پزیشكی دەخوێنران.

ئـیبن زوهـد (١٠٩١-١١٦٢): یـەكێك بـوو لـە پزیشـكە هـەرە ناودارەكـانی ئەنـدەلوس، بەرهەمـــەكانی وەك كتێبـــی وانـــەی بنەڕەتی لە زانكۆكانی ڕۆژئاوادا دەخوێنران.

ئـیبن نـەفیس (١٢٨٨-١٢١٠): زانایـەكی موسـوڵمانە، سـوڕی بچووكی خوێنی دۆزیوەتەوە.

ئیدریسـی (١١٠٠-١١٦٦): پـێش حـەوت سـەدە نەخشـەیەكی جیهانی كێشا كە گەلێك لە نەخشەكەی ئێستا دەچێت.

قاضـــی زادە ڕومـــی (١٣٣٧-١٤٣٠): زانایـــەكی دەرئاســـای سەردەمی خۆیەتی لە بواری بیركاری و گەردووناسیدا.

مەسعودی (٩٦٥): ١٠٠٠ ساڵ لەمەوبەر هۆکاری دروستبوونی بومەلەرزەی دۆزیوەتەوە.

ئولوغ بەگ *[١] (١٣٩٤-١٤٤٩): زانایەکی گەردوونناس و حوکمدارێکی ناودار بووە و، لە زانستی سێگۆشەدا داهێنەرێکی مەزن بووە.

زەهراوی (٩٣٦-١٠١٣): زانایەکی موسوڵمانە ١٠٠٠ ساڵ لەمەوپێش یەکەم نەشتەرگەری سەردەمیانەی ئەنجامداوە و بە باوکی نەشتەرگەری لە قەڵەم دەدرێت، هاوکات چەندین ئامێری نەشتەرگەری داهێناوە .

بڕوانە! ئیدی ئەگەر قورئان و گەردوون هاوتەریبی یەك خوێنرانەوە چ بەرهەمێکی لێ پەیدا دەبێت!

ئەگەر سەردەمانێکی دوورودرێژە ژمارەی زانایانی موسوڵمان هێندە کەمە کە بە پەنجەی دەست بژمێردرێ، هۆکارەکەی ئەوەیە؛ ئەگەر قورئان خوێنرابێتەوە کتێبی گەردوون فەرامۆش کراوە یاخود بە پێچەوانەوە ئەگەر لە گەردوون کۆڵرابێتەوە قورئانی پیرۆز فەرامۆش کراوە...

---

١ - میرزا محمد طارق بن شاروخ.

ئایا قورئان باس لە داهێنانە گەورەکانی وەك فڕۆکە دەکات؟

قورئان بەو شێوە ئاشکرایەی تۆ باسی دەکەیت، باسی فڕۆکە ناکات.

نە فڕۆکە و نە ژمارەیەك شتی دیکەی وەك کۆمپیوتەر و تەلەفزیۆن و مۆبایل!

بێگومان ئەمەش هۆکاری خۆی هەیە...

پێش ١٤٠٠ ساڵ، باڵندە و مێشەکان لە ئاسماندا دەفڕین..

کاتێك قورئان نموونەی باڵندەو مێشی دەهێنایەوە، هەموو کەسێك لێی تێدەگەیشت.

تا ١٣ سەدە دوای ئەوەیش باڵندە و مێشەکان هەر لە ئاسماندا دەبینران.

هەرچی ئامێرە فڕیوەکانی دەستکردی مرۆڤیشە، لەم دوو سەدەیەی دواییدا دەرکەوتن.

ئەگەر قورئان باسی لە ئامێرێك بکردایە کە تایبەتمەندی ئەوەی هەیە بە ئاسماندا دەفڕێت و پەروانەی هەیە، هەیانە یەك مەکینە و هەیانە دوو مەکینە، هی وایان هەیە مەکینەی زۆر بەهێزە و لەوانی دیکە خێراتر دەفڕێت، ئەوا ئەوکات تاکو سەرەتاکانی ۱۹۰۰ کەس لێی تێنەدەگەیشت.

واتە بەوجۆرە نووری ڕووناککەرەوەی قورئان زیاتر لە هەزار ساڵ بە پەنهانی دەمایەوە و لە لایەن مرۆڤەکانەوە گرنگی پێ نەدەدرا.

ئێ خۆ قورئانیش لەو ڕۆژەوەی نازڵ کراوە تاکو ئەمڕۆ، بەرامبەر هەموو مرۆڤایەتی پەیامبەخش بووە.

هەر بەوشێوەیەش لەمڕۆوە تاکو دنیا لەناو دەچێت، پەیامدەرە بە گوێی مرۆڤدا...

هەزار ساڵ پێش ئێستا دەشتەکییەك کە بەسەر پشتی حوشتر گەشتی کردووە چەند پێویستی بە قورئان بووە، بە هەمان شێوە گەشتیارێکی ناو فڕۆکە ئەمڕۆ ئەوەندە پێویستی پێیەتی.

چ کـابرای ســەر حوشــترەکە چ ئــەوەی نــاو فڕۆکەکــە، کـە ئایەتەکانیان خوێندەوە پێویستە تێبگەن و بەشی خۆیـان وانـەی لێ وەربگرن.

بەڵێ، ئایەتەکانی قورئانیش هەروا بوون.

هەمان ئایەت هەم ڕووی لە دەشتەکییەکە و هـەم ڕوویشـی لـە گەشتیارەکەی ئەمڕۆ دەکرد...

بۆیە هەردووکیان توانیان لێی تێبگەن.

چونکە قورئان پەرتووکێکی ئامۆژگارییە بۆ تـەواوی مرۆڤایەتی نێردراوە.

ڕووی دەمی لـە هـەموو کەسێکە و هاوشـێوەی خـۆر -بێجگـە لــەوەی پشــتی تــێ دەکــات- ژیــانی هــەموو کەســێك ڕۆشــن دەکاتەوە.

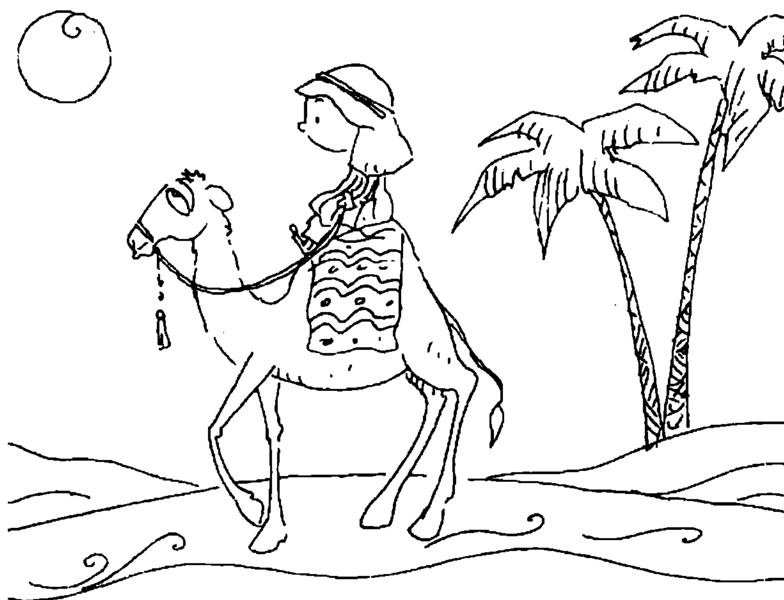
لاپەڕەکانی قورئانی پیرۆز پڕن لەو جۆرە ئایەتانە؛ ئەمانەش نموونەگەلێکن لەوانە:

"ئایا سەرنجی وشتر نادەن چۆن بەدی هێنراوە !

ئایا سەرنجی ئاسمان نادەن چۆن بەرزکراوەتەوە !

ئایا سەرنجی چیاکان نادەن چۆن داکوتراون!

ئایا سەرنجی زەوی نادەن چۆن تەخت کراوە !

فڕۆکە یان مێش؟

بەڕای تۆ بۆچی دەبێت قورئان باسی فڕۆکە بکات! ئایا بەهۆی ئەوەیە کە زۆر گەورەیە و دەفڕێت؟ ئەگەر بابەتەکە گەورەیی و فڕین بێت! ئەوا لەبەر کۆمەڵە خۆر و ئەستێرە و مانگەکان نۆبەی فڕۆکە نایەت.

ئەگەر فڕۆکە بێتە مەیدان و بڵێت "پێویست بوو ئێمەش لە قورئاندا هەبووینایە و ئەوا ئەستێرەیەك بەم جۆرە وەڵامی دەداتەوە: "لەگەڵ ئێمەدا هەر ناویشت لەناو ناواندا نییە! ئێمە لەناو ئەم دەریای ئاسمانەدا فڕۆکەگەلێکی هێندە مەزنی خوای تاقانەین، کە نۆبەی تۆ هەر نایەت. هەم لەکاتێکدا گۆی زەوی هەیە کە ملیارەها مرۆڤ و، ئاژەڵ و، ڕووەك و، دەریا و زەریاکانی هەڵگرتووە بێ ئەوەی هیچ کامیان بڕژێت و تەنانەت هەست بە فڕینیشی بکەن دەفڕێت، ئیدی نۆبەی تۆ نایەت. ئەوکات کێ گرنگی بە فڕینی تۆ دەدات!"

ئەگەر فڕۆکە بڵێت:

"باشە خۆ ئێمەش ئامێرێکی ناوازەین. ئەو تەکنەلۆجیایەی، لە ئێمەدا هەیە لە کێی تردا بەدی دەکرێت! ئایا نەدەبوو باسی داهێنانێکی مەزنی وەك ئێمە لە قورئاندا باس بکرایە؟"

لەبەرامبەردا مێشێك بە ویزەویز دێت و دەڵێت:

"هەموو هونەر و تەکنیك و تەکنەلۆجیای تۆ لە پاڵ باڵێکی مندا هەر نرخیشی بۆ دانانرێت. ئایا چ فڕۆکەیەکی دەستکردی مرۆڤ لە ناوازەییدا دەگاتە باڵی من؟

هەرکەسێك لە تەمەنیدا یەك جاریش فڕینی مێشی بینیبێت و وردبووبێتەوە لێی، ئاسایی بوونی تۆی بۆ دەرکەوتووە!

ئەگەر بابەتەکە هونەر و کارامەیی بێت ئەوا لەبەر مێش و هەنگ و باڵندەکان، نۆبەی تۆ و هیچ هونەرێکی دیکەی مرۆڤ نایەت.

بڕوانــه خــودای بەدیهێنــەر چـۆن لـه قورئانـدا نموونــەی مــن دەهێنێتەوە:

" خەڵکینـه! پـەنێك هێنراوەتـەوە گوێی بۆ شل کـەن. بەڕاستی ئەو بتانەی ئێوە هاواریـان لـێ ئەکەن و هـاوار لـه خـوا ناکەن ئەگەر هەموویشـیان خڕببنـەوە مێشـێ دروسـت بکـەن ئـەو مێشـەیان پـێ دروست ناکرێ." الحج: ٧٣.

بۆچی لە قورئانی پیرۆزدا وتراوە:
"ئایا سەیری وشتر ناکەن
چۆن خوڵقێنراوە"؟

هیچ بیرت لەوە کردۆتەوە؛ قورئان دەپرسێت: "ئایا سەیری وشتر ناکەن چۆن خوڵقێنراوە" الغاشیة:١٧

ئەوانەی یەکەم جار گوێبیستی ئەم ئایەتە بوون خەڵکی مەککە و مەدینە بوون.

ئۆتۆمبێل ئەمڕۆ بۆ ئێمە چۆنە، ئەو سەردەمەش وشتر بۆ ئەوان هەمان نرخی هەبوو. واتە نەبینینی حوشتر لەلایەن ئەوانەوە مەحاڵ بوو.

بێگومان تەماشای وشتریان دەکرد چونکە ئاوێتەی ژیانیان بوو، هۆکاری گواستنەوەیان بوو، گۆشتەکەیان دەخوارد، شیریان دەدۆشی و بەکاریان دەهێنا، پێستەکەیان دەکردە جل و بەرگ.

ئەگەر وایە بۆچی قورئان دەپرسێت: "ئایا سەیری وشتر ناکەن چۆن خولقێنراوە؟"

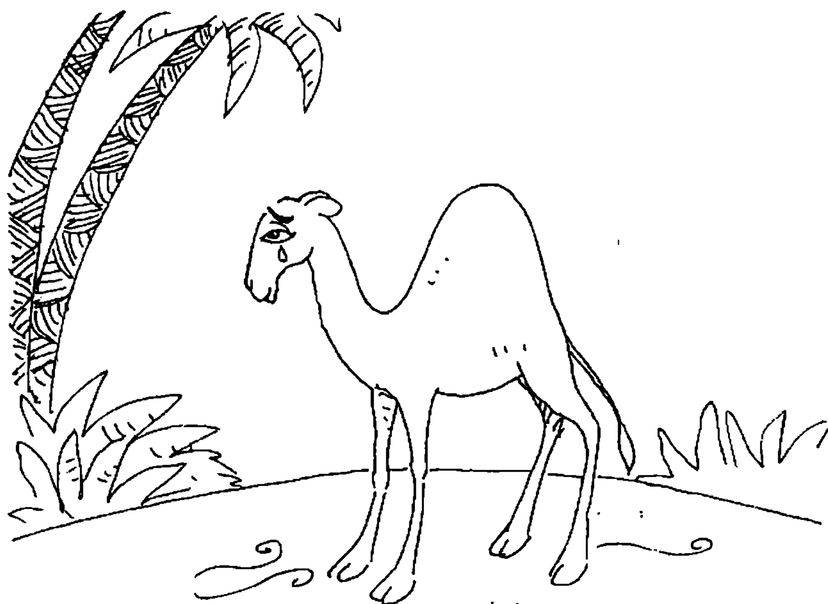
بێگومان سەیریان دەکرد بەڵام نەك بەشێوەیەك کە خودای تاقانە بهێننەوە بیریان، خودایەك کە لەو بیابانە گەرم و وشکەدا ئاژەڵێکی خۆڕاگری وەك وشتری بۆ ڕامکردبوون. لە بەرامبەر ئەم بەخشینە مەزنەدا سوپاسیان نەدەکرد. تەنانەت لەسەر پشتی وشترەکانیان دادەبەزین و کڕنوشیان بۆ بتی ڕەق و تەق و بێگیان دەبرد. هەندێ جاریش وشترەکەیان سەردەبڕی و دەیانکردە قوربانی بتەکان.

سەیری وشتریان دەکرد، بەڵام سەیری چۆنیەتی بەدیهێنانە ناوازەکەیان نەدەکرد. چونکە نەیاندەزانی بەدیهێنەرەکەی خودای تاقانەیە، بڕوایان پێ نەدەکرد یاخود بیریان لێ نەدەکردەوە.

بۆیە ئایەتەکە کە دەڵێت: "ئایا سەیری وشتر ناکەن چۆن خولقێنراوە؟" مەبەستی ئەمەیە.

ئەوەی بە ڕاستی سەیری وشتر بکات، دەبێت بیر لە شێوازی دروست بوون و بەدیهێنەرەکەی بکاتەوە!

***

له دایکمان (عائیشه)یان پرسی: ئایا خووڕەوشتی پێغەمبەر ﷺ چۆن بوو؟

ئەویش لە وەڵامدا وتی: "ئایا ئێوە قورئان دەخوێننەوە؟ خووڕەوشتی پێغەمبەر، قورئان بوو..".

حەزرەتی محەمەد ﷺ ڕابەر و پێشەوای موسوڵمانانە لە پەیڕەوکردنی ڕێنمایی و فەرمایشتەکانی قورئاندا.

ژیانی ئەو، ژیانێك بوو تەواو لەبەر ڕۆشنایی و ڕاستەڕێگەی قورئان. لە هەموو هەڵسوکەوت و ڕەفتارەکانیدا قورئانی پەیڕەودەکرد.

ئاخۆ ئایەتی: "ئایا سەیری وشتر ناکەن چۆن بەدیهێنراوە؟"، بە چ جۆرێك لە ژیانی ڕەنگین و بێهاوتای پێغەمبەرمان ﷺدا ڕەنگی داوەتەوە؟

خودی خۆم تامەزرۆی زانینی ئەم بابەتە بووم و بەدوایدا گەڕام لە چەند کتێبێکی فەرموودەدا زانیاریم چنگ کەوت. زاتی پەیامبەر کاتێك سواری وشترەکەی دەبوو ئەم نزایەی دەکرد:

"ئەو خودایەی ئەم وڵاخە سوارەی بۆ ڕامکردووین گەورەترینەو بێگەردە لە هەموو کەموکوڕییەك. ئەگەر خودا بۆی نەکردینایە بە وڵاخی سواری، هەرگیز خۆمان نەماندەتوانی دەستەبەری بکەین.."

بەڵێ، ئەمەیە ئەو تێڕوانینەی کە قورئان داوای دەکرد.

خۆزگە لە نزیکەوە سەیری وشترمان بکردایە

ئەمڕۆ ئێمە بە سواری وشتر گەشت ناکەین. بگرە هەندێکمان تەنانەت وشتریشمان نەبینیوە. ئاخۆ دەبێت کام لایەنەی ئەم ئایەتە پیرۆزە ڕووی لە ئێمە بێت؟ ئێستا وەرە با بیر لەمە بکەینەوە.

ڕاسـتە سـواری وشـتر نـابین بـەڵام خـۆ ئۆتۆمبێـل و، فڕۆکـە و شەمەندەفەر بەکاردەهێنین. ئەمانەش هەریەکێکیان دانەیەکە لـە بەخشینەکانی خودای تاقانە.

بەو ژیرییەی خودا پێی بەخشیوین، بەو سرووش و بیرۆکەیـەی ئەو خستیە زەینمانەوە، بـە بـەکارهێنانی ئـەو کـانزا و ماددانـەی خـودا بەدیهێنەریانـە ئـەو هۆکارانـەمان دروسـتکرد و لـە ڕێگـای کۆمـەڵێك تایبەتمەندییـەوە کـە بەخشـیویەتیە ئـاو و، هـەوا و وشکانی دەتوانین بەکاریانبهێنین.

سەرەڕای هەموو ئەمانە، تـانکی سوتەمەنیەکەشـی بـە هـەمان ئەو سوتەمەنیە پڕ دەکەین کە پەروەردگار پێی بەخشیوین.

لەبەرئـەوە ئێمـەش کاتێـك سـواری ئـەم هۆکارانـە دەبـین، دەکرێت هەمان دوعـای پێغەمبـەرﷺ بکەینـەوە: "ئـەو خودایـەی ئـەم سـواریەی بـۆ ڕامکـردووین گەورەترینـەو بێگـەردە لـە کەموکوڕی. ئەگەر خودا بۆی نەکردینایە بە سواری، ئەوا هـەرگیز خۆمان نەماندەتوانی دەستەبەری بکەین".

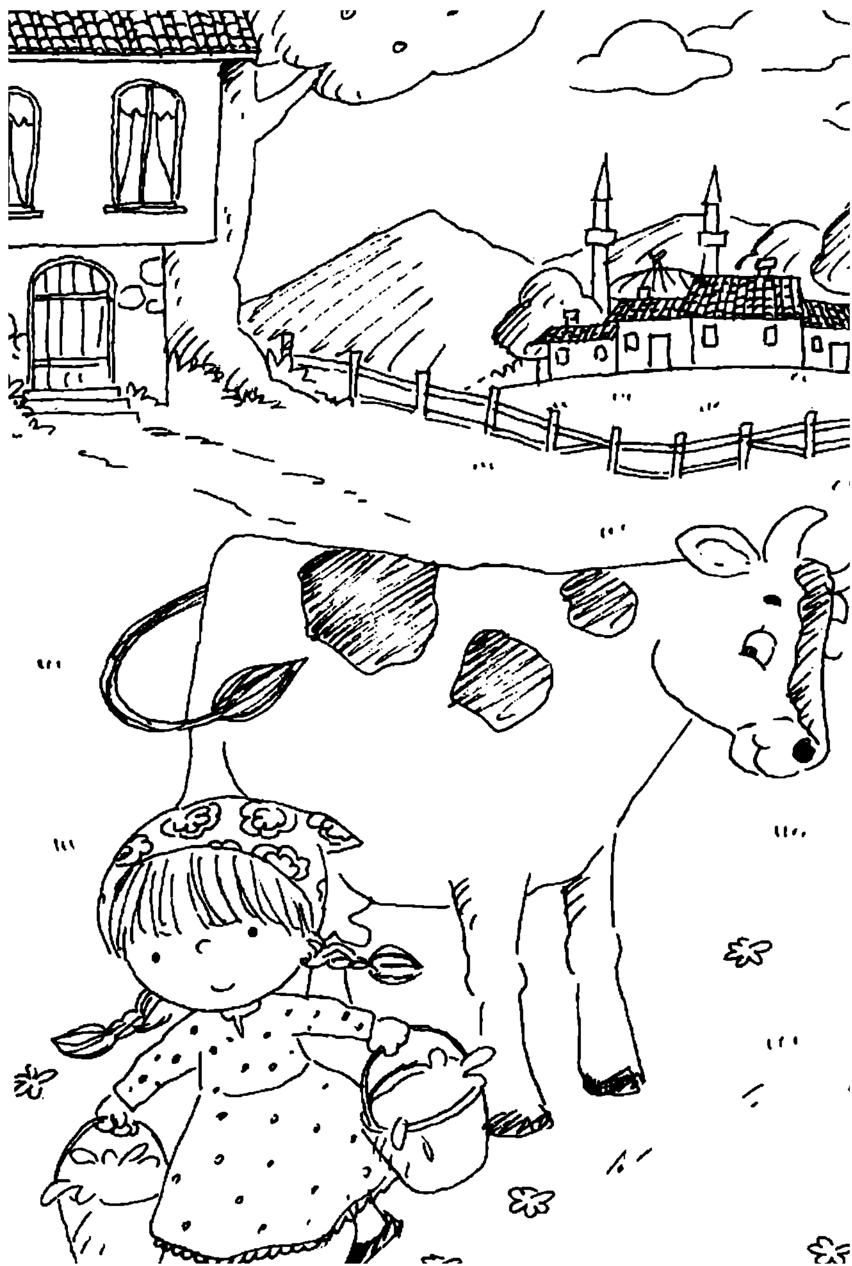
پاشان ڕاستە گۆشت و شیری وشـترمان دەسـتناکەوێت، بـەڵام خۆ شیرو گۆشتی مانگا بەلامانـەوە زۆر بەتامـە. بۆیـە بـە هـەمان ئەو شێوازەی قورئان داوامان لێ دەکات، دەتوانین بڕوانینە مانگـا و مەڕو بزن و هەموو ئەو ئاژەڵانەی سـوود لـە شـیر و، گۆشـت و، پێسـتە و تەنانـەت پەینەکەشـیان وەردەگـرین. هــەردەبێت بەوجۆرەش لێیان بڕوانین...

بەوجۆرەی قورئان فێرمان دەکات، پێویستە بڵێین:

"بڕواننە مانگا و مەڕو ماڵات چۆن بەدیهێنراون"

هەروەها قورئان تەنیا فرمان بە ڕوانین لە وشتر ناکات. بـەڵکو دەڵێـت سـەیری ئاسمـان بکـەن چـۆن بەرزکراوەتـەوە، سـەیری چیاکان بکەن چۆن داکوتراون، بڕواننە زەوی چۆن تەخت کراوە!

لـە ئاسمانـەوە تـاکو زەوی چـاوێك هـەڵبهێنین و سـەیری هـەر شتێك بکەین بە زمانی حاڵ بـانگ دەدات بـە گوێمانـدا و دەڵێـت؛ سوپاسی ئـەو خودایـە بکـەن کـە هـەموو لایـەکی پـڕ کـردووە لـە خەڵات و دیاری و بەخشندەیی...

بۆچی درێژترین سورەتی قورئان ناوی (البقرة) واتە مانگایە؟

" بیری ئەوە بکەنەوە کە مووسا بە قەومەکەی وت: بەڕاستی خودا ئەمرتان پێ ئەکا گایێ سەرببڕن و پارچەیێ لە گۆشتی ئەو گایە بدەن لە لەشی کوڕە کوژراوەکەی ناوخۆتان تا بێتە زمان و قاتیلەکەتان بۆ ناونووس بکا. قەومەکەی مووسایش لە وەڵامی ئەمەدا وتیان: ئەی مووسا ئەوە گاڵتەمان پێ ئەکەی؟ مووسایش فەرمووی: پەنا بە خودا لەوەی ببمە نەفام و گاڵتەتان پێ بکەم. " البقرة:٦٧

بەڵێ، درێژترین سوورەتی قورئانی پیرۆز ناوی (البقرة)یە، واتە (مانگا).

لە کتێبی تەفسیردا مانای ناوی سوورەتەکان وەرناگێڕرێت. تەنیا ئاماژەیەك بەوە دەکرێت کە واتای چ دەگەیەنێت. بەڵام ناوی سوورەتەکە وەك خۆی دەمێنێتەوە، چونکە ئەوانیش وەك ناوی مرۆڤ وان.

بۆ وێنە ئەگەر ناوی تۆ (ئاریا) بێت، بە ئینگلیزیش هەر (ئاریا)ی پێ دەوترێت. ئەگەر لە زمانی ئینگلیزیدا وشەیەکیش هەبێت هەمان مانای (ئاریا) ببەخشێت، بەڵام هێشتا کەس نایەت لەبری ناوەکەت ئەو وشەیە بەکاربهێنێت.

لەبەرئەوەی ناوی تایبەت وەرناگێڕدرێت. بۆیە لە کتێبەکانی تەفسیردا نابینیت لە بری (عنکبوت) بنووسرێت (جاڵجاڵۆکە)، هەروەك چۆن لەبری (النحل) نانووسرێت (هەنگ). بە هەمان شێوە لە جیاتی سوورەتی (النجم) ئەستێرە و لە جیاتی (القمر) مانگ نانووسرێت... لە لایەکی دیکەشەوە، ئەم سوورەتانە تەنیا باسی جاڵجاڵۆکە، هەنگ یاخود مانگ ناکەن.

بەهۆی ئەوەی لە ناوەڕۆکیاندا بەشێکی گرنگ دەرهەق بە ئەوان هەیە، بۆیە ئەو ناوە تایبەتانەیان وەرگرتووە.

درێژترین سوورەتی قورئان (البقرة)، تەنیا دەربارەی مانگا نادوێت.

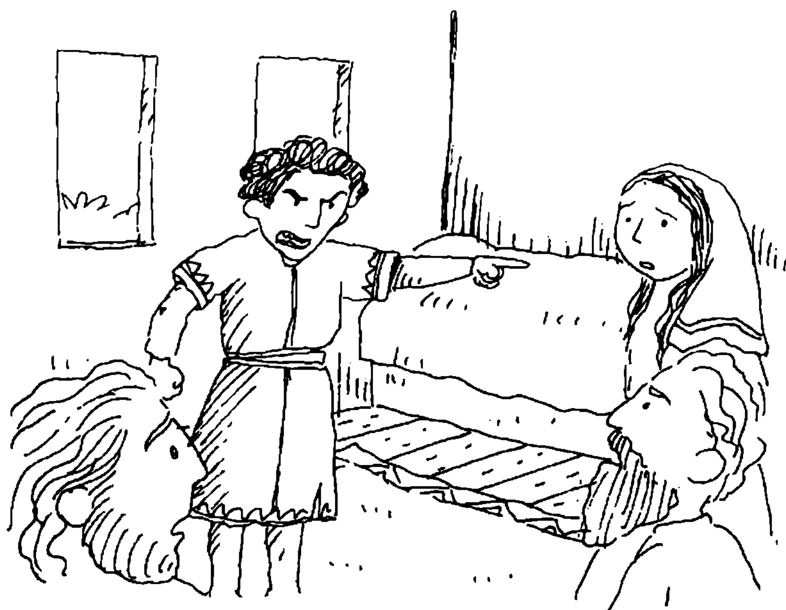
سوورەتی (البقرة) کە دەربارەی دەوترێت: "ئەگەر (الفاتحة) سەری قورئان بێت، ئەوا (البقرة) جەستەکەیەتی"، ئەگەر بێت و ناوی بنێین (مانگا)، ئەوکات نیشانی دەدەین تەنیا باسی مانگا دەکات.

ئەمە لە کاتێکدا، بەهۆی (ڕووداوی مانگاکە)ەوە، ئەم ناوەی لێنراوە.

سوورەتی (البقرة) ٢٨٦ ئایەتە و لە ئایەتی ٦٧-٧١ دا باسی (ڕووداوی مانگاکە)مان بۆ دەگێڕێتەوە.

ئەدی باشە، مادەم سوورەتێکی گەورە بەناویەوە ناونراوە، ئایا ڕووداوی مانگاکە هێندە گرنگە؟

بێگومان! ئەم ڕووداوە -وەك هەندێ کەس لێی دەڕوانن- ڕووداوێك نییە تەنیا باسی سەربڕینی مانگایەك بگێڕێتەوە...

سەربڕینی مانگاکە

شەوێك لە سەردەمی پێغەمبەر مووسادا، پیاوێکی دەوڵەمەند و ناوداری نەوەکانی ئیسرائیل لەلایەن خزمێکی خۆیەوە کوژرا، بەڵام کەس نەیزانی بکوژ کێیە.

بۆ بەیانی کۆمەڵێك کەس لەسەر تەرمی کابرا کۆبوونەوە. بکوژی ناپاکیش هاواری دەکردو دەیوت: "ئێوە کوشتوتانە، بکوژ ئێوەن!"

ئەوانیش هەواڵی ئەمەیان دا بە حەزرەتی مووسا. پێیان وت: "بە خواکەت بڵێ با پێمان ڕابگەیەنێت بکوژی ڕاستەقینە کێیە، ئەگەر نا دەکەوینە تەنگەژەوە".

حەزرەتی مووسا پێی وتن:

"خودا فەرمانتان پێ دەکات مانگایەك سەربڕن".

نەوەکانی ئیسرائیل بەم وەڵامە سەرسام بوون. پرسییان:

"ئایا تۆ گاڵتەمان پێ دەکەیت؟"

بەڵام مووسا بەدوور بوو لە گاڵتەجاڕی، وتی:

"پەنا دەگرم بە خوا بچمە ڕیزی نەفامانەوە".

لـه ڕاسـتیدا ئـەوەی نـەوەکانی ئیسـرائیلی سـەرسـام کردبـوو، فەرمانی سەربڕینی مانگا نەبوو بۆ دۆزینـەوەی بکوژەکـە، بـەڵکو (سـەربڕینی مانگا) بۆ ئەوان کارێکی ئەستەم بوو...

ئـەوان چـوونی مووسـایان بـۆ کێـوی (طـور) بـە هـەل زانـی و دووبارە وەك پێشتر دەستیان کردەوە بە مانگا پەرستی.

نەوەکانی ئیسرائیل لە میسردا دەژیان و وەك هەموو کەسێکی دیکە کشتوکاڵیان دەکرد. مانگـاو گامێشـییان بـۆ جێبـەجێکردنی کاروبـــاری ڕۆژانـــەیان بـــەکاردەهێنا وەك زەوی کـــێڵان و کۆکردنەوەی بەروبوم و... هتد..

لـه نێویانـدا کەسـانێك هـەبوون وابەسـتەیەکی جیاوازیـان بـە مانگـاوە لا دروسـت بووبـوو. ئـەم ڕێزگـرتن و وابەسـتەییە بـە تێپەڕینی کات وای لێهات، کار گەیشتە ئەوەی مانگا و گامێش بە پیرۆز دابنرێت.

پاشان کردنیان بە خوای خۆیان و دەیانپەرستن. وای لێهاتبوو ئیدی کەس نەیدەتوانی دەست بۆ ئەم خوا درۆینانە ببات.

لەکاتێکدا پێغەمبەر مووسا نێردرا بۆیان، نـەوەکانی ئیسـرائیل لە وڵاتی فەڵەستین دەژیان –پێشتر لـە میسـر لەدەسـت زۆرداری فیرعەون هەڵاتبوون– و بیری ڕۆژانی کۆنیان دەکرد.

لەگـەڵ ئـەوەی گـەلێك نیعمـەتیان پـێ بەخشـرابوو بـەڵام بەتاسەوە بیری پیـاز و چـەند بـەروبوومێکی کشـتوکاڵی دیکـەیان دەکـرد. تـا دەهـات حـەزێکی زیـاتر لـە ناخیانـدا بەرامبـەر بەرهەمـەکانی کێڵگـە و مانگـا دروسـت دەبـوو. لـە یـەکێك لـەو ڕۆژانەدا پێغەمبەر مووسا چووە کێوی (طور).

پیاوێـك بـە نـاوی (سـامیری)یـەوە ئەمـەی بـە هـەل زانـی و پەیکەرێکی گوێرەکەی لە ئاڵتون دروست کرد.

لە هەمان کاتدا پەیکەرەکە لەسەر شێوەی مانگایەکی دانیشتوو دروستکرابوو.

ئەوە نەفامەکانی ئیسرائیل دەستبەجێ لە چواردەوری پەیکەرەکە کۆبوونەوە و پاش ماوەیەك دەستیشیان کرد بە پەرستنی.

حەزرەتی مووسا لە گەڕانەوەیدا ڕووبەڕووی ئەم دیمەنە نەخوازراوە بووەوە. داخۆ چەندین ساڵە بە هەوانتە باسی تاقانەیی خودایان بۆ دەکات!

بەم جۆرە، بە بیانووی دۆزینەوەی بکوژی ڕووداوێك لە ڕێگای پێغەمبەر مووساوە خودای تاقانە فەرمانی سەربڕینی مانگایەکی پێ کردن.

سەرسوڕمان و نیگەرانییان لەمەوە سەرچاوەی گرتبوو.

بێگومان دەستبەجێ نەهاتن مانگایەك سەربڕن. دەستیان تێ نەچوو، چونکە مانگا شتێکی پەرستراو بوو لای ئەوان.

کاتێکیش پرسیاری چۆنیەتی مانگاکەیان کرد، لەڕاستیدا ئامانجیان دواخستنی بابەتەکە بوو.

مانای ئایەتی ٦٨-٧١ی سوورەتی بەقەرە بە کوردی لە تەفسیرەوە:

(قەومەکـەی مووسـا وتیـان: ئـەی مووسـا لـە خـودای خـۆت بپـاڕێرەوە تـا بۆمـان ڕوون بکاتـەوە ئـەو گایـە چۆنە؟ مووسـا پێـی وتــن: خــودا ئەفــەرموێ: ئــەو گایــە پیرێکــی وەهــا نییــە لــە کارکــەوتبێ‌وجوانێکی وەهــایش نییــە کــاری نــەکردبێ، وا لــەو بەینەدا، ناونجییە. ئیتر ئەوەی ئەمرتان پێ کراوە جێ‌بەجێی بکەن. وتیان: ئەی مووسا لە خودای خۆت بپارێرەوە بۆمان ڕوون بکاتەوە ڕەنگەکـەی چـۆنە؟ مووسـا وتــی: خـودا ئەفـەرموێت ڕەنگەکـەی زەردێکی جوانی وایـە تەماشاکەران دڵخۆش ئـەکات. وتیان: ئـەی مووسا بپاڕێرەوە لە خودای خۆت کە بۆمان بەیان بکا چییەو چۆن گاییکە؟ بەڕاستی لێمان تێکچووە. ئەگەر خودا مەیلی لێ بێ بۆمان ڕوون ئەبێتــەوەو ئەمرەکـەی بەجێ‌ئـەهێنین. مووسـا وتــی: خــودا ئەفەرموێ: گاییکە تۆڕەو ڕام نەبووە تا ئەرز هەڵبگێڕێتەوەو جووت بکا، ئاوی کشتوکاڵیش نادا. بێ‌عەیبەو یەکڕەنگەو ڕەنگی وەهای پێـوە نییـە لـە ڕەنگــی پێســتەکەی جیـا بــێ. وتیـان ئـا ئیسـتە ڕاسـتەکەت هێنـاو بەتـەواوی ڕوونـت کـردەوە. ئـەوە بـوو گـاییکی وەهایان سەربڕی‌و نزیك بوو سەری‌نەبڕن.)

بەڵێ، دواجار ئـەم کارەیـان کـرد: واتـە مانگایـەکیان سـەربڕی بەڵام بێگومان دوودڵ و نابەدڵ بوون.

پاشان خودا فەرمانی پێکردن پارچـەیەکی مانگـا سـەربڕاوەکە بدەن لە جەستەی کوژراوەکە. کاتێك ئەمـەیان کـرد بـە فـەرمانی

خودا موعجیزەیەك ڕوویدا و کوژراوەکە زیندووبووەوە، ئەوکات بە زاری خۆی بکوژەکەی دەرخست...

بێگومان ڕووداوی مانگاکە کە درێژترین سوورەتی قورئانی پیرۆز بەناویەوە ناونراوە، ڕووداوێکی ئاسایی نییە.

وانەیەکە دەدرێت بە گەلێك کە سەرەڕای بوونی پێغەمبەرێکی وەك حەزرەتی مووسا لەنێویانیاندا، لە ڕێگا دەردەچن، بڕوا بە خودا ناکەن و کڕنووش بۆ مانگا دەبەن..

بەڵێ، خوای گەورە فەرمانی پێکردن کە ئەو مانگایەی دەیانپەرست بەدەستی خۆیان سەری ببڕن، بۆ ئەوەی دەست لە پەرستنی هەڵبگرن.

لە سەردەمی ئێستاشدا لە وڵاتی هیندستان ملیۆنان مرۆڤ هێشتا مانگا دەپەرستن.

ئەگەر هیندییەکان ئەو مانگایانەیان سەربڕن، ئەوا پاش ماوەیەك ئیدی ڕاستیی بابەتەکەیان بۆ دەردەکەوێت و لە پەرستنی دەکەون. ئەمە وێڕای ئەوەی گەدەشیانی پێ تێر دەکەن.

هەموو کەسێك مانگایەکی هەیە!

پەرستنی مانگا، تەنانەت بە خەیاڵیشماندا نایەت. وەلێ مانگا بۆ خۆی سیمبولێکە. لەو ڕوانگەیەوە هەرشتێکی دیکە بکەوێتە نێوان خودا و بەندەکانیەوە دەچێتە قاڵبی مانگا پیرۆزەکەوە..

بۆیە هەریەکێك لە ئێمە مانگایەك یاخود زیاتری هەیە و پێویستیشە لەسەری خۆی لێ داماڵێت و سەری ببڕێت. بەپێچەوانەوە هەتاکو سەری نەبڕین، بە جێگیری لەنێوان ئێمە و خودای تاقانەدا دەمێنێتەوە.

کاتی نوێژەکان دوا دەخەین، بەهۆی دەنگی تەلەفزیۆنەوە گوێمان لە دەنگی بانگ نابێت..

زۆربەی کاتمان بە دانیشتن بە دیار تەلەفزیۆنەوە خەرج دەکەین، ئەویش هەروەك خۆی بەردەوام چۆکی داداوە.

بەجۆرێك دەرفەتی خوێندنەوەی قورئان و کتێبی بەسوودی دیکەمان نامێنێتەوە.

دیارە تەنیا لە شتی جوان و بەسوود دوورمان ناخاتەوە، بەڵکو کۆمەڵێك دیمەنی نەشیاو و دەنگ و ڕەنگی جیاوازمان نیشان دەدا کە هەرگیز پێویستمان نییە و سوودی لێ نابینین.

بەڵێ، بەم جۆرە تەلەفزیۆن هاوشێوەی پەیکەرە نەجوڵاوەکەی سامیری هەمیشە بە ڕاسەرمانەوە وەستاوە.

هیچ نەبێت، پێویستە دەنگی ئەو (ببڕین).

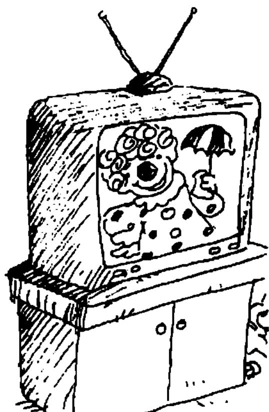
ئەگەر دیمەنی نەشیاوی نمایش کرد، دەبێت ڕەنگی ببڕین...

نابێت وەك نەوەکانی ئیسرائیل بیانوو بۆ سەرنەبڕینی بهێنینەوە...

من نموونەی تەلەفزیۆنم بۆ باس کردیت، ئیدی تۆ بیر لە (مانگا) جیاوازو جۆراوجۆرەکانی چواردەورت بکەرەوە !

ئێستا دیتت، مانگاکەی سوورەتی (البقرة) چۆن لە ژیانی ئەمڕۆی ئێمەشدا جێگای خۆی کردۆتەوە؟

دانایی ناونانی درێژترین سوورەتی قورئان بەناوی (البقرة)ەوە چەندە قووڵ و ماناداره...

فەرهەنگی زاراوە قورئانییەکان

* قورئان: دوایین کتێبی ئاسمانییە خودا بۆ نەوەی ئادەمی ناردووە. خودا قورئانی لە ڕێگای کۆتا پێغەمبەر محەمەدەوەﷺ بۆ نازڵ کردین. وەك چۆن ئیدی پێغەمبەرێکی دیکە ڕەوانە ناکرێت، هەرواش کتێبی ئاسمانی دیکە نازڵ نابێت..

قورئان تاکە پەرتووکێکی پیرۆزە کە لەو ڕۆژەوەی ڕەوانەکراوە تاکو ئەمڕۆ یەك پیتیشی گۆڕانکاری بەسەردا نەهاتووە.

هەرچی کتێبە ئاسمانییەکانی پێش خۆی هەیە (واتە: ئینجیل و تەورات) بێبەشن لەم تایبەتمەندیە. ناوەڕۆکی ئەوان گۆڕرا و قسەی مرۆڤی تێکەڵ کرا.

قورئان هاوکات ناوی دیکەیشی هەیە. بۆ وێنە خودا لە قورئاندا چەندین جار بە (کیتاب) ناوی بردووە.

فورقان یەکێکی ترە لە ناوەکانی. ئەم ناوەی لە مانای جیاکردنەوەی باش و خراپ، ڕاستی و بەتاڵ، حەرام و حەلاڵ، ڕاستی و چەوتی هەڵێنجراوە.

ناوێکی دیکەش بریتییە لە (نور).

(شیفاء)یش ناوێکی دیکەیەتی، چونکە قورئان شیفای دڵانە.

کەسانی بەساڵاچوو و نەخۆش لەکاتێکدا بە نزمترین دەنگ بێزار دەبن، بەڵام بە گوێگرتن لە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز، ئارامی بە دڵەکانیاندا دێت و شادییان بۆ دەگەڕێتەوە. ئەمەش بەهۆی تایبەتمەندی شیفا بەخشینی قورئانەوەیە. هەرکەسێك بیخوێنێتەوەو گوێی لێ بگرێت شیفای بۆ دێت و ئەوەی ڕووی تێبکات بە نووری ئەو ڕووناك دەبێتەوە...

(حکیم) ناوێکی دیاری دیکەی قورئانە. هەندێ جار بە قورئان دەوترێت (حکیم). ئەم ناوە واتە پڕ لە دانایی و سەرچاوەی حیکمەت.

قورئانی پیرۆز ئەمانە و چەند ناوێکی دیکەی هەیە.

* مەصحەف: واتە کۆمەڵە پەڕەیەك کە لە دووتوێی بەرگێکدا کۆبکرێنەوە.

هاوکات ناوێکی دیکەی قورئانە.

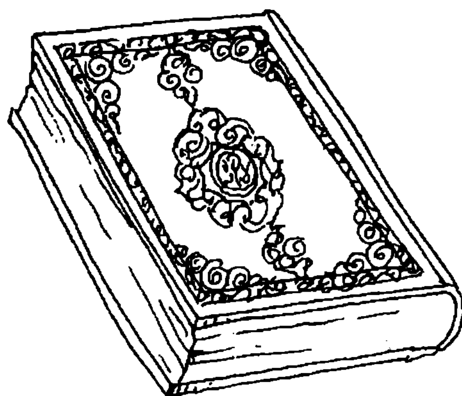
* وەحی (سرووش): بریتییە لە ناردنی حیکمەت و زانیاری لە لایەن پەروەردگارەوە بۆ بەندە هەڵبژێراوەکان واتە پێغەمبەران،

جا چ لەڕێی فریشە (جبریل)ەوە [1] بێت یاخود ڕاستەوخۆ. بۆ نموونە قورئانی پیرۆز لە ڕێگای حەزرەتی (جبریل)ەوە نازڵ بووە.

١- چوار فریشتەی مەزن هەن. میکایل، ئیسرافیل، ئیزرائیل و جبریل. هەریەك لەم چوار فریشتە مەزنە ئەرکی جیاوازیان لە ئەستۆدایە جبریل فریشتەی سرووشە (وەحی). ئەرکی ئەو بریتییە لە بردنی سرووش لە خوداوە بۆ پەیامبەران.

ئەوەی یەکەم ئایەتی قورئان کە دەفەرموێت: " **قورئان بخوێنە لەگەڵ هێنانی ناوی ئەو خوایەی خۆتا کە دروستکردنی هەر دروستکراوێ کاری ئەوە. * ئەو خوایەی ئادەمزادی لە پارچەیێ خوێن دروست کردووە.** " العلق: ١-٢ ، لە ئەشکەوتی (حیرا)ی چیای (نور) بۆ پێغەمبەرمان ﷺ هێنا، جبریل بوو.

* سوورەت: قورئانی پیرۆز لە ١١٤ بەشی جیاواز پێکهاتووە. بەم بەشانە دەوترێت سوورەت. بێجگە لە دانەیەکیان، تەواوی سوورەتەکان بە (بسم الله الرحمن الرحيم) دەست پێ دەکەن.

هەر سوورەتێك و ناوی تایبەتی خۆی هەیە. ناوەکەشی پەیوەندی بە بابەتێکەوە هەیە کە لە ناوەڕۆکەکەیدا باس کراوە.

بۆ وێنە ناوی سوورەتێك (العنكبوت)ە. (العنكبوت) واتە جاڵجاڵۆکە.

لە سوورەتەکەدا ئایەتێك دەربارەی جاڵجاڵۆکە هەیە.

سوورەتی یوسف ناوەکەی لە چیرۆکی حەزرەتی یوسف پێغەمبەرەوە هاتووە.

ناوی سوورەتێکی دیکەش (تین)ە، واتە هەنجیر...

دیارترین سورەت (الفاتحة)یە. ئەمە یەکەم سوورەتی قورئانە، زۆرترین جاریش دەخوێنرێتەوە، چونکە بەبێ خوێندنی (الفاتحة) نوێژ دروست نییە.

درێژترین سوورەت سوورەتی (البقرة)یە، کورتترین سوورەتیش (الکوثر)ە. لەگەڵ ئەوەی تەنیا قورئان لەبەرکەرەکان دەتوانن سوورەتی (البقرة) لەبەربکەن، بەلام سوورەتی (الکوثر) منداڵانیش دەتوانن لەبەری بکەن.. سوپاس بۆ خودا کە سوورەتی کورتیش هەیە.

* ئایەت: سوورەت لە چەند ئایەتێك پێك دێت. ئایەت ڕستەکانی قورئانە.

هەندێ ئایەت درێژن، کۆمەڵێکیشیان کورت. قورئان لە ماوەی ٢٣ ساڵدا ئایەت ئایەت دابەزی. ١٣ ساڵی یەکەمی سرووش لە مەککە و ١٠ ساڵەکەی دیکەشی لە مەدینە بوو. ئەو ئایەتانەی لە مەککە هاتونەتەخوارەوە پێیان دەوترێ (ئایەتی مەککی)، هەرچی ئەوانەی لە مەدینە هاتونەتەخوارەوە ناویان (ئایەتی مەدەنی)ە.

* **ئایــەتی مودایەنــە:** ئایــەتی ژمــارە ٢٨٢ی ســوورەتی (البقرە)یە. چەند ڕێسایەکی گرنگی سەبارەت بە وەرگرتنی قـەرز لەخۆگرتووە. هۆکـاری ئاماژەکردنمـان بـە ئایـەتی مودایەنـە لـەم فەرهەنگەدا، ئەوەیە کە درێژترین ئایەتی قورئانی پیرۆزە.

خۆشنووسانی نووسەرەوەی قورئان ئـەم ئایەتـە وەك سـەنگی مەحـەك دادەنـێن. هـەر خۆشنووسـێك بـە جۆرێـك ئـەم ئایەتـە دەنووسێتەوە کە یـەك لاپـەڕەی تـەواو پـڕ بکاتـەوە. بـەم جۆرە ژمـارەی لاپــەڕەکانی قورئــان بــە گــوێرەی خەتــە جیاوازەکــان گۆڕانکاری بەسەردا نایەت.

جوزء: قورئانی پیرۆز دابەشـکراوە بەسـەر چـەند بەشـێکی ٢٠ لاپەڕەییدا بە هەریەکەیان دەوترێت (جوزء). تـەواوی قورئـان لـە ٣٠ جوزء پێکهاتووە.

حافظ (لەبەرکەری قورئان): بەو موسوڵمانانە دەوترێت کە لـە سەرەتاوە تا کۆتـایی قورئانیـان لەبـەرە. پیشـەی (حـافظ)ی لـە سـەردەمی پێغەمبەرمانـەوە ﷺ هەیـە. هـاوەڵان هـەر ئایـەتێك دەهاتـە خـوارەوە دەسـتبەجێ لـە بـەریان دەکـرد. بـەم جـۆرە (حافظ)ەکان پێ دەگەیشتن.

لەو ڕۆژگارەوە تاکو ئەمڕۆ ئـەم کـارە پـیرۆزە درێـژەی هەیـە. کاتێـك لەبەرکـەرانی قورئـان لـە مزگـەوت و کـۆڕ و کۆبوونـەوەی موسـوڵمانانـدا بەدەنگـەوە قورئـان دەخـوێنن... هـەمووان بـە وریاییەوە گوێی لێ دەگرن، چونکە گوێگرتنیش لـە قورئـان وەك خوێندنەوەی قورئان عیبادەتە.

* خەتم کردن: خوێندنەوەی قورئان لە سەرەتاوە تـا کۆتـایی پێـی دەوترێـت خـەتم کـردن. ئەمـە دیارییـەکی سـوننەتی پێغەمبەرەکەمانە ﷺ بۆ ئێمە.

چونکە ئەو هەموو ساڵێك بە تایبەتی لە مانگی ڕەمەزاندا، تەواوی ئەو ئایەتانەی دەخوێندەوە کە نازڵ بووبوون. پێغەمبەر ﷺ ، پێکەوە لەگەڵ فریشتەی سرووش (جبریل)دا خەتمی دەکرد.

دوای هاتنە خوارەوەی تەواوی قورئان، دووجار خەتمیان کرد. بەرامبەر و بۆ یەکتری قورئانیان دەخوێندەوە. بەم شێوەیە دڵنیا بوون لە تەواوبوونی قورئان بەبێ کەموکوڕی. پاش ماوەیەکی کەم حەزرەتی محەمەد ﷺ کۆچی دوایی کرد و دوو ئەمانەتی بۆ بەجێهێشتین؛ ئەوانیش قورئان و سوننەتن.

ئەمڕۆش موسوڵمانان بەردەوامن لە خەتم کردن. بەتایبەتی لە مانگی ڕەمەزاندا، ملیۆنان موسوڵمان ملیۆنان خەتم دەکەن. کەواتە هیچ ساتێك نامێنێتەوە قورئانی تێدا نەخوێنرابێتەوە...

* **پیتەکانی المقاطعة:** ژمارەیەك سوورەت لەجیاتی ئایەتی درێژ، بە چەند پیتێك دەست پێ دەکەن. بۆ وێنە سوورەتی (یس).

بۆ نموونە سوورەتی (البقرة) بە (الم) دەست پێ دەکات. ئەم پیتانە پێیان دەڵێن پیتی موقاتەعە.

ئـەم سـوورەتانە لـە قورئانـدا زۆرن. سـوورەتی (طـه) بـە پیتـەکانی (ط، ه) دەست پـیّ دەکات. سوورەتی ئیبراهیم بـە (الـر)، سـوورەتی (الشـعراء) بـە پیتـەکانی (طسـم) چـەند سوورەتێکی دیکەی وەك فصلت، شورا، دخان، جاثیـة، الأحقاف بە (حم) دەست پیّ دەکەن.

هەرچـەندە چـەند زانایـەك دەربـارەی مانـای ئـەم پیتانـە بۆچـوونگەلێکیان خسـتبێتەڕوو، بـەڵام هێشـتا نازانرێـت مانـای تەواوەتییان چیە.

لەوانەیشە پێویست بێت نهێنی ئـەم پیتانـە لـە نێـوان خـودا و پێغەمبەرەکەیدا بمێنێتەوە.

خودا باشترین زانایە...

* **وەرگێڕاوی قورئان:** بـەدەر لـە زمـانی بنـەڕەتی خـۆی کـە عەرەبییـە، قورئـان بـە هـەر زمـانێکی دیکـە بنووسـرێتەوە ئـەوە وەرگێڕاوەکەیـەتی[1]. بێگومـان وەرگێـڕاو و خـودی شـێوازە ئەسڵییەکەی قورئان نابنە یەك. بۆ نموونـە وەرگێـڕاو لـە نوێـژدا ناخوێنرێتەوە...

١- زۆرکەس بە تەفسیر ناوی دەبەن، بەڵام وەرگێڕاوە نەك تەفسیر.

سەرەڕای ئەمە وەرگێڕاوی قورئان گرنگی تایبەتی هەیە.

* تەفسیر: بەو کتێبانە دەوترێت کە ڕاڤە و لێکدانەوەی مانای ئایەتەکانی قورئانیان لەخۆگرتووە. بە درێژایی مێژووی ئیسلام، هەزاران بەرگ تەفسیر لەلایەن زانایانی موفەسیرەوە نووسراون.

* موفەسیر (تەفسیرکار): ئەو کەڵەزانایانەن کە تەفسیری قورئانیان نووسیوە.

* تەجوید: پێویستە خوێنەر، بەگوێرەی یاساکانی خوێندنەوە قورئان بخوێنێتەوە. بۆ ئەمە چەند یاسایەك هەیە. بەم یاسایانە دەوترێت تەجوید.

* حرکة (سەروبۆر): کاتێك ئیسلام بە خێرایی لە جیهاندا بڵاوبووەوە، چەندین کەس کە عەرەبیشیان نەدەزانی موسوڵمان بوون. ئەوان کاتێك قورئانیان دەخوێندەوە، ڕووبەڕووی چەند سەختیەك دەبوونەوە، چونکە لەو سەردەمەدا قورئان ئەو سەروبۆرانەی تێدا نەنوسرابوو کە شێوازی خوێندنەوەی وشەکان دەخەنەڕوو. لە پێناو هەڵەنەکردن لە خوێندنەوەدا سەروبۆر بۆ قورئان نووسرا. ئەمەش ئاسانکارییەکی گەورە بوو بەتایبەتی بۆ ئەوانەی زمانی دایکیان عەرەبی نەبوو.

* **ئایـەتی سـوجدە: ١٤ ئایـەت هـەن لـە قورئانـدا کاتێـك دەیانخوێنینەوە یـاخود گوێبیسـتیان دەبـین، پێویسـتە سـوجدە ببەین بۆ بەدیهێنەرمان.**

مامۆستاو ڕابەرمان پێغەمبەر ﷺ بە هـەمان شـێوە سـوجدەی بردووە. ئەو ئایەتانەش ئەمانەن:

- ئایەتی ٢٠٦ سوورەتی الأعراف - ئایەتی ١٥ سوورەتی رعد

- ئایەتی ٥٠ سوورەتی النحل - ئایەتی ١٠٧ سوورەتی الأسراء

- ئایەتی ٥٨ سوورەتی مریم - ئایەتی ١٨ سوورەتی الحج

- ئایەتی ٦٠ سوورەتی الفرقان – ئایەتی ٢٥ سوورەتی النمل
- ئایەتی ١٥ سوورەتی السجدة – ئایەتی ٢٤ سوورەتی ص
- ئایەتی ٣٧ سوورەتی فصلت – ئایەتی ٦٢ سوورەتی النجم
- ئایەتی ٢١ سوورەتی الانشقاق – ئایەتی ١٩ سوورەتی العلق

* **کێوی نوور:** کێوێکە لە شاری مەککە نزیکەی ١ کیلۆمەتر لە ماڵەکەی پێغەمبەرەوە ﷺ دوورە. ئەو ئەشکەوتەی یەکەم ئایەتی قورئانی تێدا نازڵ بوو، ئەشکەوتی (حیرا)یە و دەکەوێتە بانی کێوەکەوە.

لەگەڵ ئەوەی بە تەواوی نازانرێت بۆچی ناوی نووری لێ نراوە، وەلێ شاخێکی وەها کە قورئانی ڕووناککەرەوەی جیهانی تێدا هاتبێتە خوارەوە، خۆ ناکرێت ناوێکی دیکەی لێ بنرێت...

* **شەوی قەدر:** ئەو شەوە پیرۆزەیە کە قورئانی تێدا بۆ پێغەمبەر ﷺ نازڵ بوو. شەوێکی مانگی ڕەمەزانە و نزاکانی تێدا گیرا دەبێت. لەم شەوەدا بۆ خوێندنەوەی هەر پیتێکی قورئان هەزاران چاکە بۆ خوێنەر دەنووسرێت، هەر کەسێك داوای لێخۆشبوون بکات تاوانەکانی دەسڕێتەوە. وەلێ بەرواری تەواوەتی ئەم شەوە نەزانراوە.

زانایـــان لەبـــەر ڕۆشـــنایی فـــەرموودەکانی پێغەمبـــەردا ﷺ، گەشـتوونەتە ئـەو بڕوایـەی شـەوی قـەدر یـەکێك بێـت لـە شـەوە تاکەکانی ١٠ شەوی کۆتایی ڕەمەزان.

لەنێو ئەوانیشدا بەتایبەتی جەختیان لە شەوی ٢٧ کردۆتەوە.

سوپاس و ستایش بۆ پەروەردگاری هەموو جیهان.

خودایە تۆ پاك و بێ خەوشی و ئێمە هیچ نازانین ئەوە نەبێ کە تۆ فێرت کردووین، هەر تۆ خۆت تەوبەوەرگر و میهرەبانی، خودایە تۆ پاك و بێگەردی و ئێمە هیچ تێگەیشتنێکمان نییە ئەوە نەبێ کە تۆ تێتگەیاندووین، هەر خۆت بەخشندە و خاوەن شان و شکۆی.

٢٣ ڕەمەزانی ١٤٣٤ بەرامبەر ٣١ تەموزی ٢٠١٣

ئەنقەرە.